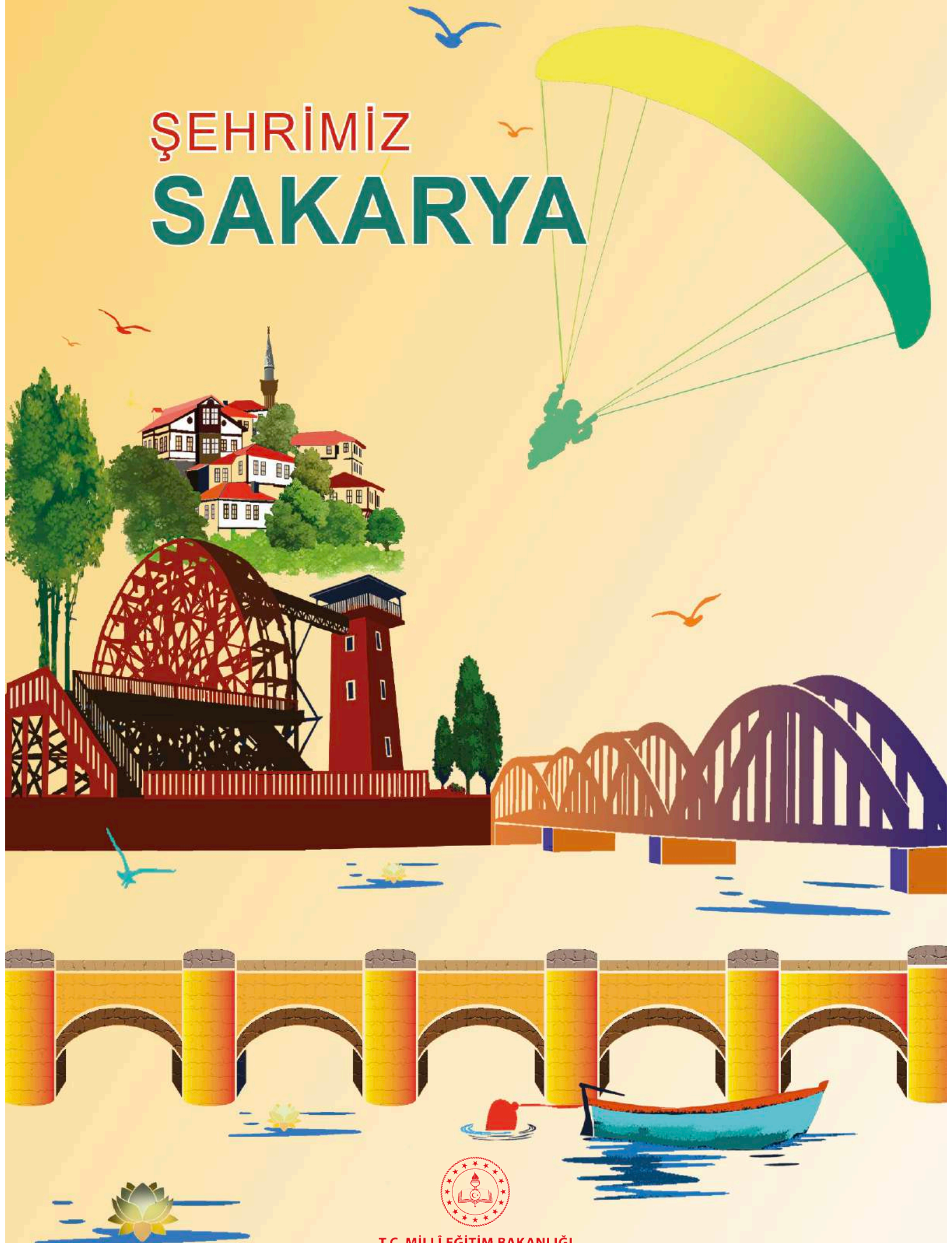

ŞEHRİMİZ SAKARYA

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

YAZARLAR

Enver MERT
Mehmet KARATAŞ
Yadigâr ASLAN

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR

Yüksel HAMZAOĞLU

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Nevin AVCI

ÖLÇME DEĞERLENDİRME UZMANI

Mehmet ATASAYAR

REHBERLİK VE GELİŞİM UZMANI

Günay ERDEM ÖZKAN

DİL UZMANI

Nilüfer TURHAN

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Selman TEMİZ

Şeyma YILMAZ

**Bu materyalin ilk 2 (iki) ünitesinin metin içeriği
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan
komisyon tarafından hazırlanmıştır.**

ISBN: 978-975-11-5213-8

SERTİFİKA NO: 46694

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

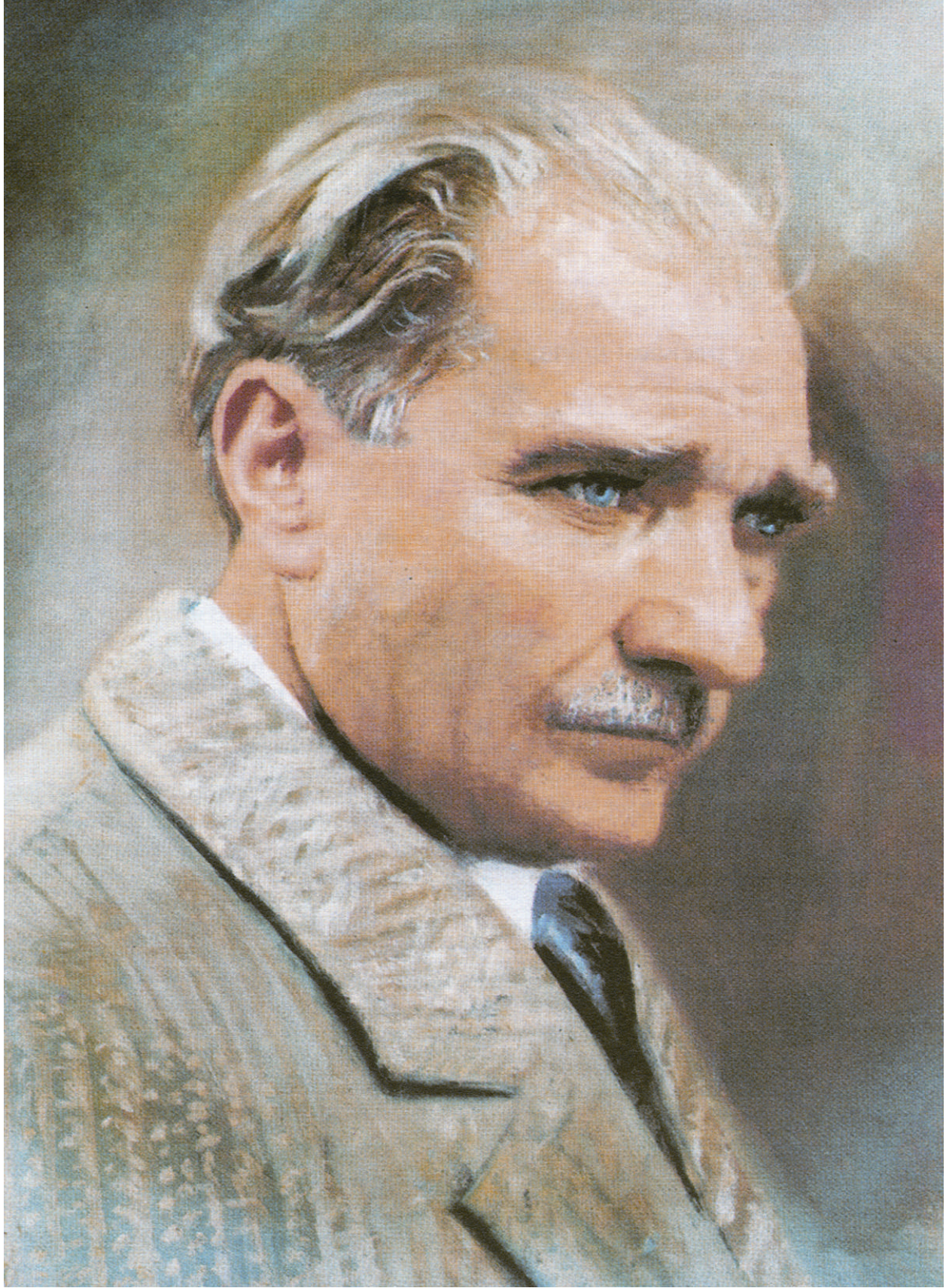
GENÇLİĞE HITABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyen dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Bu ğretim materyali 1739. sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Şehrimiz Dersi ğretim Programı'na uygun olarak eğitim materyali niteliğinde geliŐtirilmiŐtir.

Sakarya İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yayımlanmıştır.

© Tüm hakları saklıdır.

İÇİNDEKİLER

ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

- 12 Birlikte Yaşamın Gerekliği
- 15 Şehri Tanıyoruz
- 19 Şehir ve Medeniyet
- 24 Şehirle İlişkimiz

1

ŞEHİRDE YAŞAM

- 28 Şehir ve Sosyal Yaşam
- 32 Medeni Yaşantının Gerekleri
- 35 Şehrin Fırsatları ve Riskleri
- 42 Engelsiz Yaşam
- 43 Şehirdeki Diğer Canlılar

2

ŞEHİRİMİ TANIYORUM

- 48 Sakarya Coğrafyası
- 56 İnsan Yaşadığı Yere Benzer
- 58 Sakarya'nın Nüfusu
- 62 Sesimi Duyan Var mı?
- 66 Ada Kazasından Sakarya İline
- 72 Sakarya Tarihi
- 76 Komşu ve Kardeş Şehirler

3

SAKARYA ÇALIŞIYOR

- 80 Çark Dönüyor Sakarya Üretiyor
- 83 Gelenekten Geleceğe
- 86 Mavi Yeşil Sakarya
- 91 İpek Yolu'ndan Otobana

4

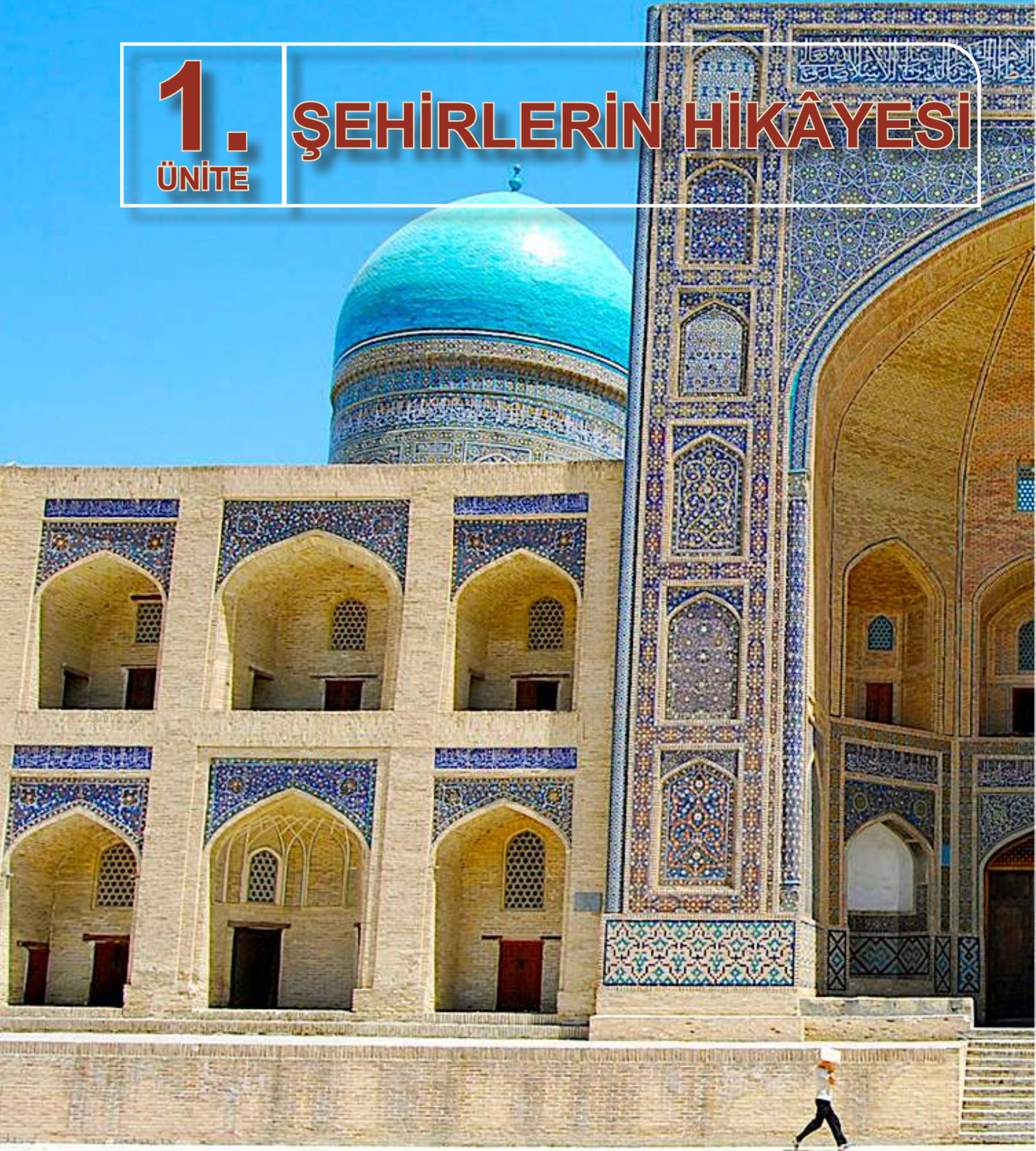
SAKARYA'DA BEN

- 96 Sanatın Güzel Şehri
- 101 Sakarya'daki Tarihî Eserler
- 106 İz Bırakanlar
- 113 Sakarya Kültürü
- 116 Sakarya Ağzı
- 117 Sakarya'da Medya
- 118 Sakarya'da Müzik
- 119 Geleceğin Sakaryası
- 122 Sakarya'da Spor

5

1.
ÜNİTE

ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

SEMERKANT (ÖZBEKİSTAN)

KONULAR

1. BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ
2. ŞEHİRİ TANIYORUZ
3. ŞEHİR VE MEDENİYET
4. ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ

NELER ÖĞRENECEĞİM ?

- Birlikte yaşamanın gerekliliğini öğreneceğim.
- Şehri meydana getiren unsurlardan yola çıkarak şehrin ne olduğunu öğreneceğim.
- Medeniyetlere yön vermiş şehirleri öğreneceğim.
- Şehrin insana, insanın şehre olan etkisini öğreneceğim.

1. BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ

12

1.ÜNİTE

Görsel 1.1: Adaya Sürüklenen Yolcu (temsili)

Bir yolcu gemisi aniden kopan bir fırtınanın etkisiyle parçalanır ve dalgalar geminin içindeki yolculardan birini sürükleyerek adaya kadar götürür. Yolcu, kendisiyle birlikte kıyıya sürüklenen sandıklardaki yiyecek ve çeşitli eşyalarla hayatta kalma mücadelesi verir. Yolcu günler geçtikçe yaşadıklarını sandığın birinden çıkan deftere not eder. Şimdi onun yazdığı notlara göz atalım:

Kendime geldikten sonra adayı baştan sona dolaştım. Hiçbir insana rastlamadım. Galiba uzun bir süre bu ıssız adada tek başıma yaşamak zorunda kalacağım.

Adada en büyük sorun vahşi hayvanlar. Bu hayvanlardan korunmak için mağaranın girişini büyük ağaç dalları ile kapattım.

Geminin karaya vuran enkazından kurtarabildiğim eşyaları toplayarak küçük bir mağarayı barınabileceğim şekilde düzenledim.

Gemi enkazından kurtarabildiğim yiyeceği saklamak için bir depo inşa ettim.

Adanın içlerine giderek çeşitli meyveler topladım. Bu meyveleri kışın da yiyebilmek için kuruttum.

Adaya sürüklenen yolcu birçok sorunla tek başına mücadele etmek zorunda kalmış. Kendi yaşamımızı düşünelim. Bir gün içinde nelere ihtiyaç duyuyoruz? Bu ihtiyaçları tek başımıza mı yoksa birilerinin desteğiyle mi karşılıyoruz?

İssiz bir adada yalnız yaşamak zorunda kalan kişi ne çok sorunla baş etmek zorunda? Kendi yaşamımızı düşünelim. Bir gün içinde ne kadar çok şeye ihtiyaç duyuyoruz? Bu ihtiyaçları tek başımıza karşılamamız acaba mümkün mü?

Pek çok insanın katkısıyla sütüm içmeye hazır. Peki ya öyle olmasaydı?

Öğretmenim olmasa bu kadar bilgiyi nasıl öğrenirdim?

Arkadaşlarımla ne kadar çok şey paylaşıp eğlenceli vakit geçiriyorum. Ya onlar olmasaydı?

Terziler olmasaydı kıyafetlerimi nasıl dikerdim?

Bu yollar yapılmıyaydı, araba ya da şoför olmasaydı okula nasıl ulaşırdım?

Günlük yaşamımızı sağlıklı şekilde sürdürmek için birçok şeye ihtiyaç duyarız. Yemek yemek, giyinmek, barınmak, eğitim görmek ve çevremizle iletişim kurmak bu ihtiyaçlarımızdan yalnızca birkaçıdır. Tüm bu ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılamamız mümkün değildir. Bu nedenle topluluk hâlinde yaşarız. Yaşadığımız yer bir köy olabileceği gibi bir şehir de olabilir. Nerede yaşarsak yaşayalım her zaman bir iş bölümü ve iş birliği içindeyiz. Günlük hayatımızı düşünelim. Sabah kahvaltısında tükettiğimiz yiyecek ve içecekler farklı kişiler tarafından üretilip bizlere ulaştırılmaktadır. Örneğin yediğimiz ekmeğin, soframıza gelinceye kadar birçok aşamadan geçer. Buğdayın ekilmesi, hasat edilmesi, öğütülerek un hâline getirilmesi ve unun da hamur yapılarak pişirilmesi gerekir. Bu işleri yapabilmek için birçok araç gerece ihtiyaç duyulur. Bu araç gereçleri üretebilmek için de çeşitli mesleklerden insanlara ihtiyaç vardır. Tek bir insanın, bu işlerin hepsinin üstesinden gelmesi oldukça zordur. Gün içerisinde ulaşımımızı sağlayan şoförler, okulda eğitim aldığımız öğretmenler iş bölümü içinde ihtiyaçlarımızı karşılayanlardan birkaçıdır. O hâlde iş bölümü yaparak ihtiyaçlarımızı kolaylıkla karşılayabiliriz.

Toplumsal yaşamın temelini kişiler arası iletişim oluşturur. Yaşamımız boyunca ailemiz, arkadaş, akraba ve komşularımız başta olmak üzere toplum ile iletişim hâlinde oluruz.

Görsel 1.2: İş Birliği Yapan Kadınlar

Sosyal çevremizi oluşturan insanlarla sağlıklı ilişki kurmak için doğru bir iletişim kurmak gerekir. Bu iletişim karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olmalıdır. Böyle bir iletişim bizlere yardımlaşma ve dayanışma duygularını aşılır. Böylece çevremizdeki insanların sorunlarına duyarlı bireyler olarak mutluluklarını ve üzüntülerini paylaşırız.

Görsel 1.3: İş Bölümü Yapan Balıkçılar

2. ŞEHİRİ TANIYORUZ

15

1.ÜNİTE

Görsel 1.4: Çatalhöyük

“Tarih öncesi dönemlerde insanlar yaşamlarını nasıl sürdürüyorlardı? Hiç düşündünüz mü?”

Şimdi geçmişe bir yolculuk yapalım ve bu sorunun cevabıyla birlikte insanların yerleşik yaşama nasıl geçtiğini ve bu yerlerin şehir hâline nasıl geldiğini öğrenelim.

Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl önce-sine kadar insanlar yaşamlarını göçebe olarak sürdürüyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştiriyor, hayvanları avlayarak ve bitkileri toplayarak karınlarını doyuruyorlardı. Mağaralarda ya da geçici barınaklarda yaşıyorlardı. Sonra yaşamlarını tamamen değiştirecek bir gelişme yaşandı. İnsanlar tarım yapmaya başladılar ve vahşi hayvanları evcilleştirdiler. Çiftçilik yapmaya başlayan insanlar ekinlerine ve hayvanlarına bakmak için yerleşik yaşama geçtiler. Yerleşim yeri olarak nehir kenarlarındaki düz ve verimli arazileri seçtiler. Böylece arazilerini kolayca sulayabildiler. Kendilerinin ve hayvanlarının su ihtiyacını karşılayabildiler. Köylerde yaşayan insanlar ihtiyaçlarından fazla ürün elde ettiler. Kendilerini ve ürünlerini saldırılardan korumak için köylerin etrafını çevirdiler. Fazla ürünleri diğer köylerde yaşayanlara sattılar. O köylerdeki insanlardan da kendi ihtiyaç duydukları ürünleri aldılar. Böylece ticaret hayatını başlattılar.

İşte bu şekilde ortaya çıkan köylerden bazıları zaman içinde o kadar büyüdü ki köy olmaktan çıkarak şehir hâlini aldı. Şehir olarak nitelendirilebilecek ilk büyük yerleşim yerlerinden biri de ülkemizde Konya’da yer alan Çatalhöyük’tür. Çatalhöyük günümüzden yaklaşık 9.000 yıl önce 10.000’e yakın nüfusa sahip büyük bir şehirdi.

“Tarım ve hayvancılıkla birlikte besin kaynaklarının artması nüfusun da artmasını sağladı. Nüfus artışıyla birlikte bu ilk yerleşim yerleri köylere dönüştü.”

Görsel 1.5: Çatalhöyük

Görsel 1.6: Truva

Çatalhöyük gibi ilk şehirler genellikle su kaynaklarında, verimli ovalarda, ulaşım yolları üzerinde, güvenlik açısından savunması kolay yerlerde kuruldu. Kalabalık nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için şehirde fırıncılık, kasaplık, demircilik, marangozluk, terzilik gibi meslekler ortaya çıktı. Zaman içinde büyüyen şehirlerin belirli bir düzen içinde yönetilebilmesi, dış saldırılardan korunabilmesi gibi ihtiyaçlar yönetim birimlerinin kurulmasını sağladı. Böylece kral ya da meclis tarafından yönetilen şehirler doğdu. Şehirler barınma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi insani ihtiyaçların en uygun şekilde karşılanabileceği yerler hâline geldi. Türkiye, Irak, Hindistan ve Mısır yeryüzünde en eski şehirlerin kurulduğu bölgelerdir. İlk Çağ'da kurulan şehirlerde evler, ibadethaneler, idari yapılar, dükkânlar, pazar yerleri şehri meydana getiren başlıca unsurlardır.

Geçmiş çağlarda kurulan şehirlerin bazıları büyüüp modernleşerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Buna karşılık Truva, Efes, Hattuşa gibi ülkemizdeki pek çok şehir deprem, sel ve benzeri doğal afetler, salgın hastalık ve savaş nedeniyle yıkılmış ve yok olmuştur. Günümüzde bu şehirlerin olduğu bölgelerde yapılan arkeolojik çalışmalar o şehre ait birçok eserin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

Görsel 1.7: Truva

“Geçmiş çağlarda kurulan şehirlerin bazıları büyüüp modernleşerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir.”

Günümüzde şehirler artık eski çağlardaki görüntüsünden çok farklıdır. Teknolojik gelişmeler ve ulaşımın kolaylaşması yeryüzünde şehirlerin kurulmasına imkân sağlamıştır. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile fabrikaların yaygınlaşmaya başlaması şehir nüfusunun giderek artmasına neden olmuştur. Dünya nüfusunun büyük bölümü şehirlerde yaşamaktadır.

Ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş şehirler giderek daha fazla göç almaktadır. Deniz, hava, kara veya demir yoluyla insanların kolayca ulaşabildikleri şehirler ekonomik olarak da ön plana çıkmaktadır. Kocaeli, Gaziantep, Bursa bu şehirlere örnek olarak gösterilebilir. Tarihî geçmişi itibarıyla köklü bir medeniyete ev sahipliği yapan ve güçlü devletlerin başkenti olan şehirler ilgi odağı olan şehirlerdir. İstanbul, Konya gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde ön plana çıkmaktadır. Bu şehirlerdeki tarihî yapılar ve sanat eserleri turizm açısından da insanların ilgisini çekmektedir. Denizi, ormanları, gölleri gibi doğal güzellikleriyle insanların hem yerleşmek hem de tatil yapmak istediği pek çok şehir de bulunmaktadır. Antalya, Bolu, Nevşehir gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde sayılabilecek pek çok şehirden yalnızca birkaçıdır.

Şehirler kırsal kesimlere göre nüfusun yoğun; eğitim, sağlık, sanat gibi hizmetlerin yaygın olduğu yerlerdir. Şehirlerde yapılar genellikle çok katlıdır. Sanayi faaliyetleri ve hizmet sektörü gelişmiştir. Kültür, sanat ve eğlence için birçok sosyal mekân bulunmaktadır. Altyapı ve ulaşım hizmetleri planlıdır. Şehirler iş bölümünün hâkim olduğu planlı bir yönetime sahiptir. Okul, hastane, yol, çarşı, pazar, ibadethane, sinema, tiyatro, park, müze, kütüphane ve fabrika şehri meydana getiren fiziki unsurlardır. Şehir bu özellikleriyle belirli bir mekânı ifade etmektedir. İnsan, yaşadığı bu mekânı yani şehri düzenler ve şekillendirir.

İnsan öncelikle bir mekânı yaşanabilir bir yer olarak seçer. Daha sonra buranın çevre düzenlemesini, alt yapısını yapar. Çünkü şehirler insan eliyle yapılan ve geliştirilen yerlerdir. İnsan ve şehir birbirini tamamlar ve etkiler. Biri olmadan diğeri olmaz. Mekân anlam ve değer katan insanın kendisidir. Terk edilmiş şehirler bunu bize en iyi şekilde anlatır. Örneğin Muğla'nın Fethiye ilçesinde yer alan Kayaköy, burada yaşayan Rumlar'ın Yunanistan'a göç etmesiyle terk edilmiş bir yerleşim yeri hâline gelmiştir.

KONYA

ANTALYA

MUĞLA KAYAKÖY

3. ŞEHİR VE MEDENİYET

“Medeniyet” ve “şehir”, anlam açısından birbirine yakın kavramlardır. “Medeniyet” bir toplumun maddi ve manevi varlıklarının, düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder. Medeniyet, gelişmişliği ifade eder. Medeniyet kelimesinin kökeni Arapçada şehir anlamına gelen ve kökleri İslam dininin kutsal şehirlerinden biri olan Medine şehrine dayanmaktadır. Medine, peygamberimiz Hz. Muhammed döneminde zamanının sosyal ve kültürel bakımdan en ileri şehirlerinden biri kabul ediliyordu.

Büyüme, nüfusun artışı ve bina sayısındaki artış şehirleşme için yeterli değildir. Şehirler adalet ve hukuk anlayışı ayrıca karşılıklı saygı üzerine kurulur. Şehri oluşturan tüm insanların bu kurallara uyması gerekmektedir. Şehirler bu özellikleri ile farklılıkları buluşturan, insanları bir araya getiren mekânlardır. Günümüzde kültür ve ticaretin, bilim ve teknolojinin zirvesini oluşturan şehirler farklı özelliklere ve farklı kültürel birikimlere sahip insanların kendilerini ifade etmelerine imkân vermektedir.

Şehir, bir medeniyetin etkisinin en çok hissedildiği ve özelliklerinin yaşandığı yerdir. Her bir medeniyet, kurduğu şehirlerle kendini ifade eder. Şehir ve medeniyet arasındaki ilişki, karşılıklıdır. Hem medeniyetler şehirleri hem de şehirler medeniyetleri etkiler. Şehirler, şehri meydana getiren anlayışın sahibi olan medeniyetin bir sonucu olarak kurulur. Bununla birlikte şehirlerin doğası ve içindeki insanı şekillendirme özellikleri medeniyetin şekillenmesine de etki etmektedir.

Şehirler sadece yerleşim yeri değildir. Medeniyetler tarihi, bir bakıma şehirlerin tarihidir. Çünkü şehirler, bir toplumun medeniyet anlayışının şekillendiği mekânlardır.

***Şimdi dünyada medeniyetlere
yön veren ve medeniyetleri temsil
eden şehirlere göz atalım...***

Görsel 1.8: Sakarya - Uzunçarşı

Görsel 1.9: Kurtuba-İspanya

KURTUBA (Cordoba)

Fenikeliler tarafından bugünkü İspanya'da kurulmuştur. Müslümanların İspanya'ya gelişiyle Endülüs Emevi Devleti'nin başkenti olmuştur. Bu dönemde Avrupa'nın en önemli eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezidir. Burada açılan medreselerde dünyanın farklı bölgelerinden, farklı inançlara mensup dünyaca ünlü bilim insanları yetişmiştir. Kurtuba, döneminin en iyi eğitim veren okullarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca ilk ışıklandırılan şehir olan Kurtuba, Avrupa'da ilk üniversitesi olan şehirdir. Burada yapılan bilimsel çalışmalar Avrupa'da Rönesans'ın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Endülüs Emevi Devleti Dönemi'nde yapılan Kurtuba Ulu Camii bu şehirde bulunmaktadır.

MEDİNE

“Medine” kültür tarihinde şehrin, şehirliliğin, kültür ve medeniyetin çıkış yeri anlamlarına gelmektedir. Eski adı “Yesrip” olan Medine, günümüzde Suudi Arabistan'ın önemli şehirlerinden biridir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) ve Mekke'li Müslümanlar, 622 yılında Medine'ye hicret etmişlerdir. Hicret, İslam tarihi için olduğu kadar Medine şehri içinde dönüm noktası olmuştur. Mekke'den gelen “muhacirler”, Medineli Müslümanlardan oluşan “ensarlar” ve Yahudiler hicretle beraber Medine'de bir arada yaşamaya başlamışlardır. Medine'de farklı inançlara sahip insanların bir arada rahat yaşaması diğer İslam şehirlerine örnek olmuştur. Medine, hicretten sonra şehir hâlini almıştır. Mescid-i Nebevi'nin şehrin merkezine yapılması, yollarının buraya kolay ulaşılabilir şekilde tasarlanması, merkezinde caminin bulunduğu şehirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Hicretten sonra yeni bir siyasi ve hukuki yapı oluşturulmuştur. Sosyal, askerî ve ekonomik yapılanma gerçekleştirilmiş ve Medine yeni kurulan İslam Devleti'nin başkenti olmuştur. Şehir; açılan eğitim merkezleri, camileri ve sosyal yaşamı ile sonraki İslam şehirlerine model olmuştur. Peygamberimizin kabrinin burada olması nedeniyle Medine, her yıl milyonlarca Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir.

Görsel 1.10: Mescid-i Nebevi-Medine

MEDİNE

KURTUBA

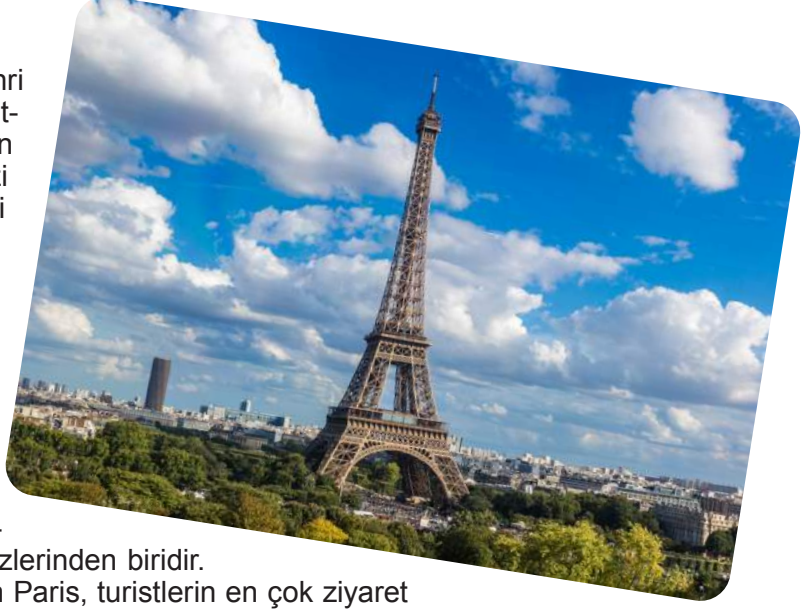
PARİS

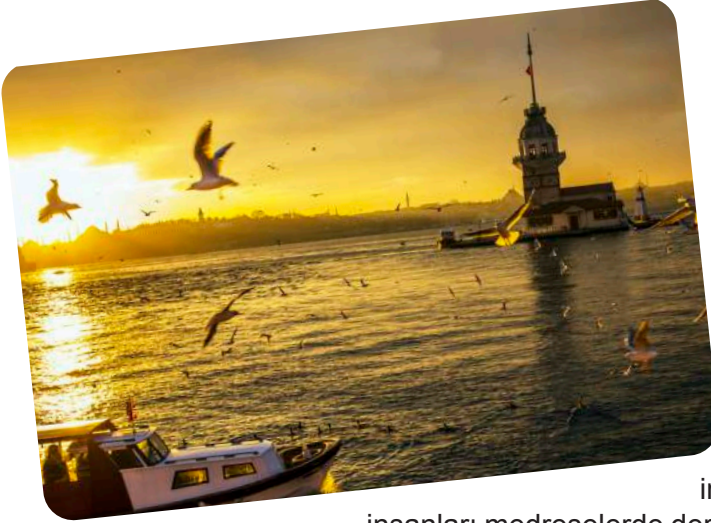
İSTANBUL

PARİS

MÖ 3. yüzyılda Seine (Sen) Nehri etrafına kurulmuş olan Paris, Notre Dame (Notir Dam) Katedrali'nin yapılmasıyla Fransa'nın merkezi hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrası hızla göç alan şehirde Sorbonne (Sorbon) Üniversitesinin kuruluşu Paris şehrini bir bilim merkezi hâline getirmiştir. Paris, bütün Avrupa'ya hatta dünyaya yeni siyasi fikirlerin yayılmasında öncülük etmiştir. 1789 Fransız İhtilali, 1830 ve 1848 işçi devrimlerinin yaşandığı devrimler şehridir. Bilim, kültür, sanat alanında dünyanın önde gelen merkezlerinden biridir. Modanın da başkenti olarak anılan Paris, turistlerin en çok ziyaret ettiği şehirlerdendir.

İSTANBUL

İstanbul'da MÖ 5000'li yıllarda ilk yerleşimlerin kurulduğu tahmin edilmektedir. İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır. Avrupa ile Asya kıtalarının kesiştiği bir noktada yer alır. Yüzyıllar boyu çeşitli din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşadığı bir şehir olan İstanbul, tarihi boyunca farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin bilim, sanat ve kültür alanlarında gelişmesi ile beraber İstanbul bir çekim merkezi olmuştur. Eğitim almak için çevre şehir ve ülkelerden insanlar buraya gelmiş, Ali Kuşçu gibi bilim insanları medreselerde dersler vermiştir. Padişahların tanıdığı haklar sayesinde farklı medeniyetlerden insanlar burada yaşamışlardır. Cami, sinagog, kilise gibi farklı inançlara yönelik ibadethaneler İstanbul'da yan yana bulunmaktadır.

Medeniyete yön vermiş Roma, Konya, Eskişehir, Bağdat, Londra, Viyana, Şanghay, Dakar gibi şehirlerin kültürel özelliklerini yansıtan görseller bulunuz. Bu görselleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

***“İstanbul;
Roma, Bizans ve Osmanlı Devletlerine
başkentlik yapmıştır.”***

Görsel 1.11: İstanbul - Kız Kulesi

4. ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ

24

1.ÜNİTE

Görsel 1.12: Sakarya Panaroma

Şehirle insan arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Önce insanlar kendi duygu ve düşüncelerine uygun şehirler kurarlar. Sonra şehirler, kurulmalarında etkili olan duygu ve düşünceleri gelecek nesillere aktararak insanları etkiler. Belki de bu nedenle insanları tanımak istediğimizde ilk sorduğumuz sorulardan biri "Nerelisin?"dir. Sanki aynı şehirde yaşayanlar bir uzlaşma içindedir. Alışkanlıkları, davranışları ve yaşam biçimleri benzerdir. Çünkü insanlar yaşadıkları şehirlerin kültürel dokusundan etkilendikleri gibi ekonomik, sosyal yapısından ve ikliminden de etkilenmektedir. Buldukları ortamın imkânlarından yararlanarak hayatlarını sürdüren insanlar, o çevrenin hayat standardıyla yetişir.

İnsanın şehirle ilişkisinin başladığı ve bittiği yer, evdir. Evinden dışarıya adım attığında şehirle ilişki kurmaya başlayan insan, evine döndüğünde o ilişkiye bir süreliğine ara vermiş olur. Şehirle kurulan ilişkiler çok farklıdır. İnsan, şehrin mimarî yapısıyla olduğu kadar işlevleriyle de ilişki içindedir. Şehrin mekânları olan sokaklar, meydanlar, parklar, alışveriş mekânları, kamusal alanlar ve ibadet mekânları farklı anlam ve boyutlarıyla şehirde yaşayanları etkiler. Eğitim, ticaret, ibadet, sosyalleşme, rekreasyon, sağlık, çalışma, spor ve daha birçok farklı faaliyet şehirle şehirliler arasındaki ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Evimizden çıktığımızda şehirle ilk iletişimi sokak ile başlar. Sokaklar her şehirde farklı karaktere sahiptir. Dar, geniş, kıvrımlı, dik yokuşlu, taşlı ya da denize açılan sokaklar... Sokakların yapısını şehrin yer şekilleri ve iklimi kadar insanların yaşam tarzı da belirler. Sokaklar bizi şehre ulaştırır. Bu görevinin yanı sıra sokaklar mahallenin ortak kullanım alanlarıdır. Komşuluk ilişkileri burada gerçekleşir. "Bizim sokak" ifadesiyle şehir ilk kez burada sahiplenilir. Önce sokakla sonra da sokaktakilerle iletişim kurulur.

Evden veya apartmandan çıkıldığında sokakta karşılaşılan insanlarla selamlaşmak, onlara hatırlarını sormak iletişimi başlatır. Pencere önünde oturan ve dışarıyı izleyen birini tanımıyor olsak da selamlaşmak, hem onu hem de bizi mutlu edecek hem de sokağı sahiplenmemizi sağlayacaktır. Böylece sokak bizim için güvenli bir alan hâline gelecektir.

Görsel 1.13: Taraklı Çarşısı

Sokağı geçip şehrin merkezine doğru ilerlediğimizde bizi genellikle bir çarşı karşılar. Çarşı, Osmanlı şehrinde toplumsal hayatın merkezidir. Günümüzde şehirlerde yaygınlaşan alışveriş merkezleri çarşılara ilgiyi azaltsa da bu çarşılar önemini hâlâ sürdürmektedir. Hemen her türlü ürünün satıldığı bu çarşılara herkesin yolu düşer. Şehirde üretilenler, insanların ihtiyaç ve alışkanlıkları buradaki ticarete yön verir. Bazı şehirlerde bakırcıların, demircilerin ya da dokumacıların çok olması tesadüf değildir.

Şehirde yaşayan insan aynı zamanda yaşadığı mekânların yapısını da belirler. Düz damlı kerpiç evler, cumbalı ahşap evler, tek katlı evler, çok katlı evler, kapıları sokağa açılan ya da yüksek duvarlarla çevrili bahçelere açılan evler o şehrin doğal koşulları kadar insanların yaşam biçimini de yansıtır. İnsanın şehirle ve şehrin mekânlarıyla kurduğu ilişkinin boyutu kendisinin de şehirlilik düzeyini belirlemektedir. Çünkü şehirli olmak sadece şehirde yaşamaktan ibaret değildir. Büyük İslâm düşünürü ve ilk sosyolog İbn Haldun'a göre şehirli "Şehirde geniş ve mükemmel bir surette medeni yaşayan kimse"dir. Geniş ve mükemmel surette yaşamak ise şehirde yaşamamanın gereklerini yerine getirmekle sağlanabilmektedir.

Görsel 1.14: Taraklı Çarşısı

Görsel 1.15: Taraklı

Yaşadıkları çevreden etkilenen insanların içinde buldukları çevreye, şehre ve insanlara karşı sorumlulukları ve görevleri bulunmaktadır. Bu sorumlulukların en önemlisi; atalarından miras olarak aldıkları, binlerce yıllık geçmişi olan şehri gelecek nesillere yaşanabilir bir şehir olarak bırakma bilincidir. Çevreyi kirletmeden ve tahrip etmeden, tarihî ve kültürel dokuya zarar vermeden yaşanmalıdır. Birlikte yaşamak; anlayış ve saygı çerçevesinde komşuluktan alışverişe, trafikten gürültü yapmamaya kadar tüm insani ilişkileri, sevgiyi, yardımlaşmayı, dayanışmayı sağlamakla mümkün olur.

“İnsanın şehirle ilişkisinin başladığı ve bittiği yer, evdir.”

2.

ÜNİTE

ŞEHİRDE YAŞAM

KONULAR

1. ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM
2. MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ
3. ŞEHRİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ
4. ENGELSİZ YAŞAM
5. ŞEHİRDEKİ DİŐER CANLILAR

NELER ÖŐRENECEĐİM ?

- Şehirdeki sosyal yaşamı öőreneceđim.
- Medeni yaşantının kurallara uymakla mümkün olabileceğini öőreneceđim.
- Şehrin fırsat ve riskler içerdieğini öőreneceđim.
- Engelsiz yaşam alanlarının önemli olduğunu öőreneceđim.
- Şehrin sadece insanlardan oluőmadieđini, diğer canlılara karşı Őefkâtlı ve duyarlı olmanın gereklilieğini öőreneceđim.

1. ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM

Görsel 2.1: Sakarya Kent Park

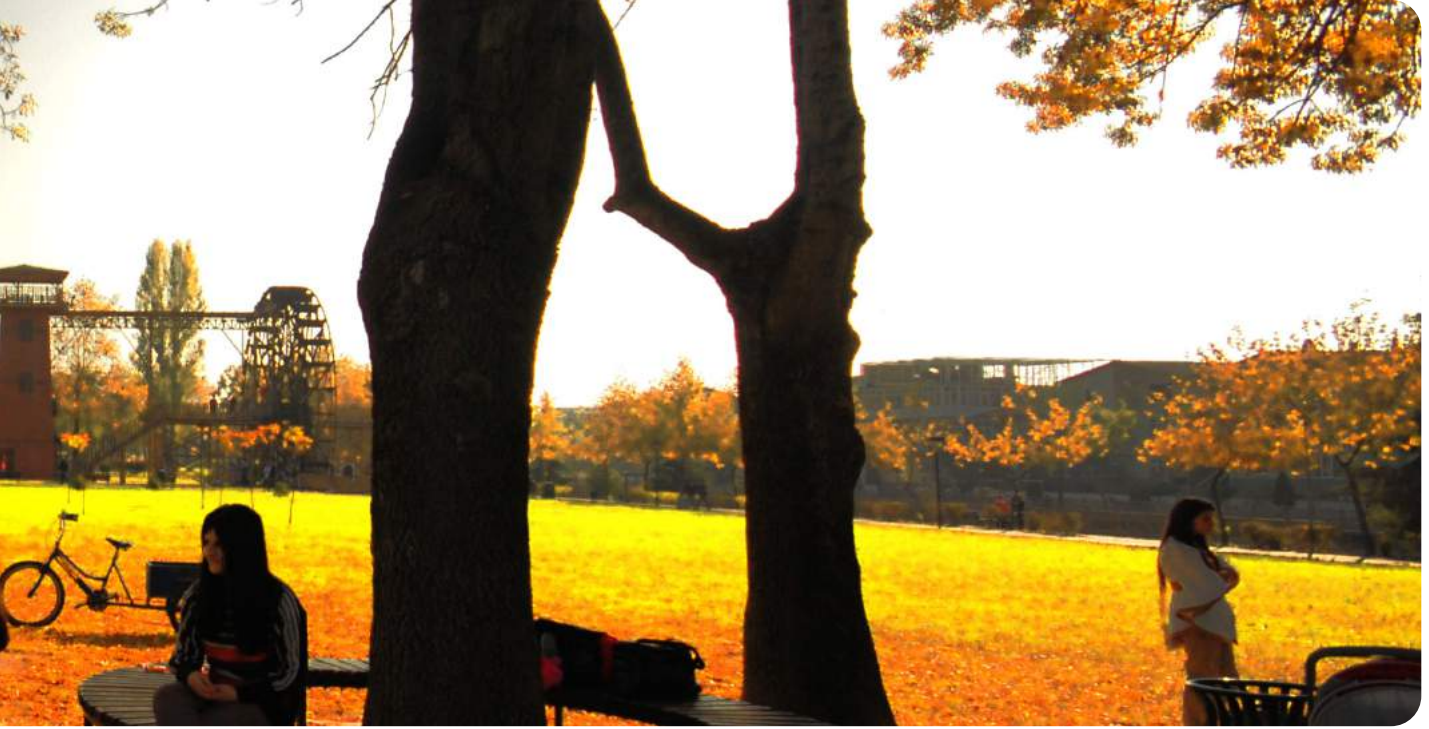
Görsel 2.2: Fotoğraf Galerisi

“Yaşam mekânı olarak şehirler sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir.”

Şehirler, sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir. Şehirlerde insanların gündelik yaşamalarını sürdürmelerini kolaylaştıran çok çeşitli yaşam alanları ve kurumsal yapılar bulunmaktadır. Sinema, tiyatro, lokanta, pastane, müze, galeri, kütüphane, ibadethane, otel, kahvehane, park gibi yerler sosyal yaşamın canlı olduğu mekânlardır. Bu mekânlarda insanlar yeme, içme, ibadet etme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını yerine getirirler. Bu yaşam alanları ve kurumlar bir şehrin kimliğini yansıtır. Örneğin bir şehirdeki ibadethanelerin yapısı, kütüphanelerin çokluğu ve çeşitli kültür mekânlarının varlığı o şehri bir başka şehirden ayırt etmemizi sağlar.

Şehrin sosyal yaşamının özellikleri şunlardır:

1. Şehirlerde farklı sosyal gruplar vardır.
2. Şehirlerde insanlar birbirinden farklı işlerde çalışırlar.
3. Şehir yaşamını düzenleyen yazılı ve yazısız kurallar vardır.
4. Şehirlerde çok çeşitli kültürel faaliyetler yapılmaktadır.

5. Şehir yaşamında eğitim kurumları yaygın ve çeşitlidir.
6. Şehir yaşamının temelinde ekonomik etkinlikler önemli bir yere sahiptir.

Şehirler, kırsal alanları da içine alarak büyür. Günümüzde şehirler, önemli değişimler yaşamaktadır. Bu değişimin başında köyden kente nüfus hareketleri gelmektedir. Türkiye’de 2018 yılı verilerine göre nüfusun %93,76’sı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,24’tür. Dolayısıyla şehirler, nüfusun çoğunluğunun yaşadığı temel yerleşim yeri hâline gelmiştir. İnsanların göç etmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Günümüzde ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, eğlence ve güvenlik gibi nedenlerden dolayı şehirlere göç edilmektedir. Nüfustaki değişime bağlı olarak da şehirlerde çok hareketli bir yaşam vardır.

Şehirlerde nüfusun fazla olması; çevre kirliliği, trafik, yoksulluk, işsizlik, gecekondulaşma, altyapı yetersizliği ve kültürel yabancılaşma gibi birçok soruna yol açmaktadır. Bireylerin birbirlerine karşı ilgisizliği, dayanışma ve yardımlaşmanın azalması, sosyal ilişkilerin zayıflaması da başka bir önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır.

“Dayanışma” bir toplumu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkar birliği ile birbirlerine bağlanmaları ve her konuda birbirlerine destek olmalarıdır. “Yardımlaşma” ise bireylerin yalnız başına üstesinden gelemeyecekleri durumlar karşısında başkalarından aldığı destek ve katkıdır.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.

İnsanlar genellikle sadece ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı insanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma duygusu azalmaktadır.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere günümüzde şehirlerde profesyonel biçimde çalışan hayır kurumları, dernekler, vakıflar ortaya çıkmıştır. Bireyler dinî, ahlaki, insani ilkelere dikkat ederek dayanışma ve yardımlaşma duygusunu şehir yaşamında tekrar canlandırabilirler. İslam dini yardımlaşmaya, dayanışmaya ve komşuluk ilişkilerinin gelişmesine büyük önem vermiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed’in “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” hadisi komşuluk ilişkilerinin, dayanışma ve yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

Görsel 2.3: Deprem Çadırları

“Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.”

Bir toplumun huzuru, mutluluğu, geleceği bireyler arasındaki sosyal dayanışma ve yardımlaşma ruhuna bağlıdır. Bazen insanlar sosyal hayatta kendi gayretleriyle üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Böyle durumlarda toplumsal dayanışma ve yardımlaşma içerisinde hareket edebilmek, “millet” olmanın bir gereğidir. Bu dayanışma, yardımlaşma ve birliktelik duygusunu birçok olayda görmek mümkündür. Örneğin deprem ve sel gibi doğal afetlerde insanların birbirlerine yardım etmesi bunun bir göstergesidir. Türk milleti 1999’da Marmara’da, 2011’de Van’da meydana gelen depremlerde büyük bir yardımlaşma ve dayanışma örneği göstermiştir. Türk milleti sadece doğal afetler karşısında değil toplumsal olaylar karşısında da bu dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini vermiştir. Örneğin 15 Temmuz 2016’da hain darbe girişimine karşı milletimizin kahramanca mücadele etmesi bunun bir kanıtıdır.

Görsel 2.4: Toplumsal Dayanışma

Görsel 2.5: Arama-Kurtarma

2. MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ

“Medeni insan, medeni yaşam” gibi ifadeleri mutlaka duymuşsunuzdur. Bu ifadelerde geçen medeni kelimesinin ne anlama geldiğini hiç düşündünüz mü? Medeni kelimesi sözlükte “şehirleşmiş, uygar” anlamlarına gelmektedir. Şehirler çok sayıda insanın bir arada yaşadığı yerlerdir. Şehirde belirli bir düzen içerisinde, karşılıklı saygı çerçevesinde bir yaşam sürdürülmesi gerekmektedir. Medeni bir yaşantı sürdürülebilmek şehirde yaşamın gereklerindedir. Şehirde yaşayan insanlar, şehir hayatını düzenleyen görgü ve nezaket kurallarına uymak durumundadır. Bu kurallar, insanların bir arada buldukları her ortamda davranışlarını düzenler. Apartman, park, alışveriş merkezi, ibadethane ve toplu taşıma araçları insanların toplu olarak buldukları yerlerdendir. Bu mekânlarda belirli kurallara uygun davranmak gerekir. Çünkü şehirde yaşayan insan, şehri paylaştığı diğer insanlara karşı sorumludur. Bu sorumluluk görgü ve nezaket kurallarına uymayı gerektirir.

Bakın bir arkadaşımız bu kuralları yaşamında nasıl uyguluyor:

Ben Melike, ailemle birlikte 4 katlı bir apartmanda yaşıyoruz. Evimize girerken ayakkabılarımı kapı önünde bırakmamaya dikkat ederim. Televizyonun sesini komşularımızı rahatsız edecek şekilde açmam. Ayrıca çöplerimizi kapı önüne koyarken apartman yönetimince belirlenen saatlere uymaya özen gösteririm. Toplu taşıma araçlarını kullanırken diğer yolcuları rahatsız etmemek için yüksek sesle konuşmam. Bu araçlarda engelli, yaşlı, hamile veya çocuklu yolculara yer veririm.

Sizler de günlük hayatınızda uyduğunuz kuralları düşünerek Melike'nin söylediklerine neler ekleyebilirsiniz?

Görsel 2.6: Toplu Taşıma Aracı

İlk Çağ düşünürlerinden Aristoteles (Aristo) “Bir şehir, farklı insanların yaşadığı mekânlardan oluşur. Benzer insanlar bir şehir meydana getiremezler.” demiştir. Yani şehirlerde farklı özelliklere sahip birçok insan yaşamaktadır. Bu farklılıklara saygı göstermeli, bu farklılığın şehrimizi zenginleştirdiğini unutmamalıyız.

Şimdi şehir yaşamında uymamız gereken kuralları inceleyelim.

İbadethaneler, insanların dinî inançlarının gerektirdiği şekilde ibadet ettikleri yerlerdir. İbadethanelere giderken temiz ve uygun kıyafetler giymeliyiz. İbadethanelerde yüksek sesle konuşmamalı, ibadet edenlerin dikkatini dağıtacak davranışlarda bulunmamalıyız.

Piknik alanları ve parklarda ağaçlara ve diğer bitkilere zarar vermemeliyiz. Diğer insanların rahatsız olacağı şekilde müzik dinlemek ve gürültü yapmak gibi davranışlardan kaçınmalıyız. Çöplerimizi çöp kutularına atmamız gerekir.

Katılacağımız törenlerin türüne uygun şekilde giyinmeli, sessizce töreni izlemeli, gerekiyorsa beğenimizi alkış gibi davranışlarla ifade etmeliyiz. Törene vaktinde gitmeliyiz. Tören akışını bozacak söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.

Sinema ve tiyatro gibi kültür-sanat faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlara zamanında gitmeli, cep telefonumuzu kapatmalıyız. Gösteri sırasında diğer insanları rahatsız edici her tür davranışlardan kaçınmalıyız.

Alışverişte, alacağımız ürünü seçerken rafları ve tezgâhı dağıtmamalı, görevlilere karşı nazik olmalıyız. Alışverişimiz bittikten sonra kasada sıraya girmeliyiz. Yaşlı, engelli, hamile ya da çocuklu kişilere öncelik vermeliyiz.

3. ŞEHİRİN FIRSATLARI VE RİSKLERİ

35

2.ÜNİTE

Sabahın erken saatleri... Şehir sakinlerinin çoğu uyurken bazıları çalışmaya başlamış bile. Temizlik işçileri caddeleri süpürüyor, ardından araçla caddeler yıkanıyor. Fırınıclar çoktan ekmek pişirmeye başlamışlar. Bazıları ise daha evlerine gitmemiş bile. Hastanedeki nöbetinden dönen doktor, güvenlik görevlileri ve daha birkaç kişi hâlâ dışarıda.

Sabahın ilerleyen saatlerinde caddeler iyice kalabalıklaşıyor. Herkes bir yerlere koşuşturuyor. Yetişkinler işe gitmek için yola çıkmış, çocuklar ise okullarına gidiyor. Şehirde pek çok okul var, tabii pek çok da ğrenci. Caddeler otobüs ve arabalarla doldu. Neyse ki bir yere ulaşmak için kullanabileceğimiz pek çok ulaşım aracı var: otobüs, metro, tren... İki araba köşede çarpışmış ve iki caddeyi de tıkamış. Araç kuyruğu uzayıp giderken insanlar içlerine vaktinde ulaşamayacakları için kaygılı. Pazarcılar tezgâhlarını kuruyor. Dkknlar birer birer açılıp müşteriler için hazırlanıyor. Şehirde ne çok dükkân var. Şehrin hemen çıkışında yer alan fabrikaların bacalarından dumanlar ttmeye başladı bile. Bu dumana araçların

yaydığı egzoz gazları da eklenince bazen gökyüzü gri bir bulutla kaplanıyor. Müze ziyaretçilere açıldı. ğretmenleriyle birlikte bir grup ğrenci, müzenin önünde içeri girmek için bekliyor. Yol alışması yapan işçiler kazı yaparken bir su borusunu patlatmışlar. Etrafa yayılan su, bir aracın kayarak kaldırıma çıkmasına neden oluyor. Kaldırımında yürüyen bir genç yaralanıyor.

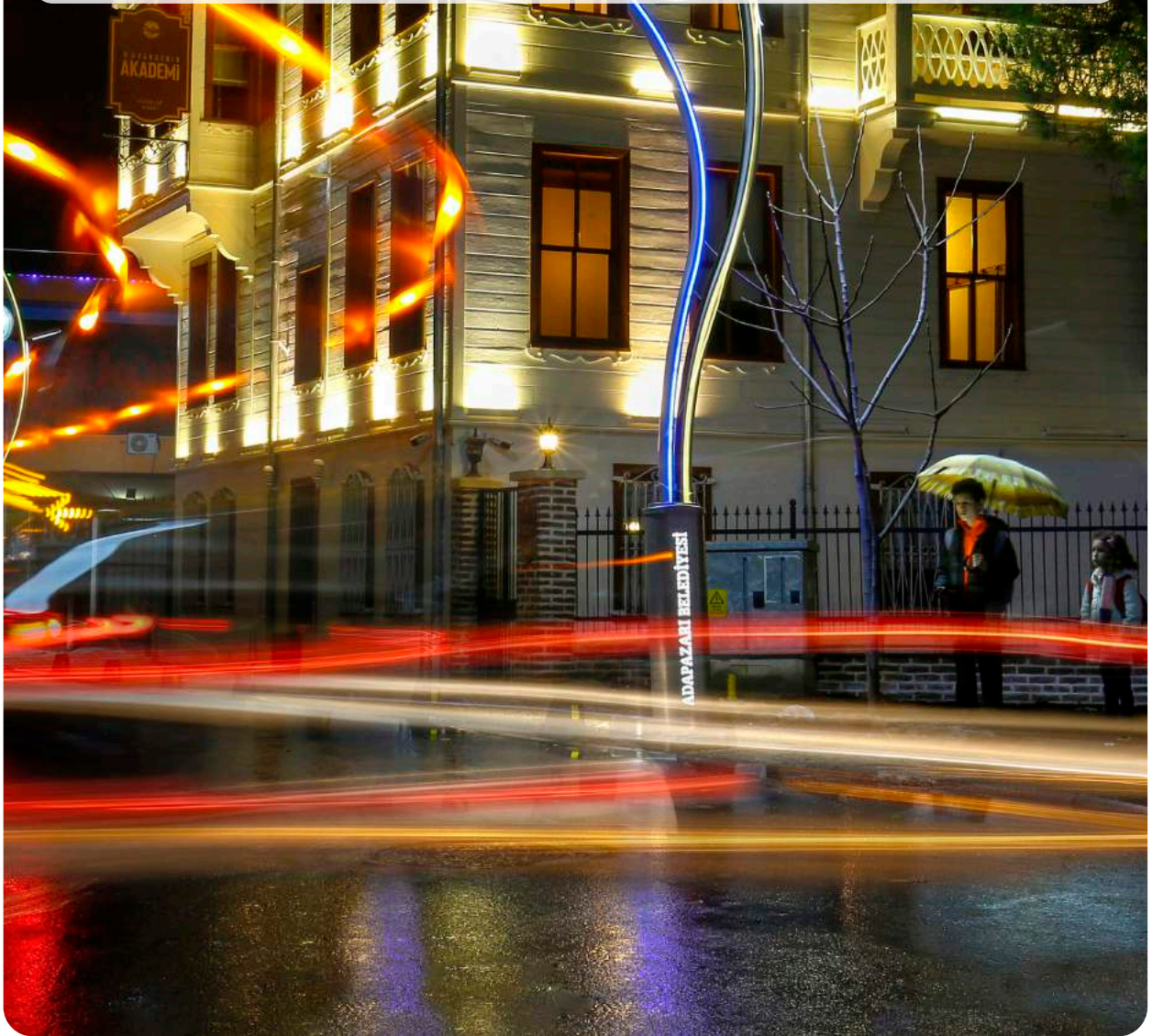
Hemen bir ambulans ağrılıyor. Neyse ki Şehirde pek çok hastane var. Ambulans yaralıyı alarak en yakın hastaneye götürüyor. Öğlen oldu. Herkes yemek yemek için hazırlanıyor. Öğrenciler ğlen tatilinde okul bahçesini dolduruyor. Ofis alışanları caddedeki lokantalarda karınlarını doyuracakları bir yer arayışında. Ancak hava bozuyor. İlk yağmur damlaları düşerken insanlar Őemsiyelerini açıyor ya da kapalı alanlara kaçıyor. Pazarda alışveriş sırasında çantasını kaybeden bir kadın çevresindekilerden yardım istiyor. Polis ağrılıyor. Öğleden sonra yağmur Şiddetini artırdı. Őiddetli rzęr, Őemsiyenin altındaki insanların bile ıslanmasına neden oluyor. Okuldaki son ders bitti. Okul ıkışı parktaki spor sahasında

maç yapmak için sözleşen öğrenciler koşarak evlerine gidiyor. Pazarcılar tezgâhlarını toplamak zorunda kaldı. Akşam üzeri yağmur şiddetini iyice artırdı. Sokaklar su altında kaldı. İnsanlar su birikintisi içinde karşıdan karşıya geçmekte zorlanıyor, çöplerle tıkanan mazgalları belediye işçileri açmaya çalışıyor.

Bir müddet sonra sokaklardan sanki delerler akıyor, önüne gelen her şeyi sürüklüyor. Bir mağazaya sığınan yaşlı kadın "Her yer betonla kaplandı. Suyu emecek toprak kalmazsa böyle olur." diye söyleniyor. Yağmur durdu ve şehre karanlık çöktü.

Dükkanlar birer birer kapanıyor, çalışanlar toplu taşıma araçlarına binmek için duraklara doğru ilerliyor. Tiyatroya giden seyirciler yerlerine oturmuş, oyunun başlamasını bekliyorlar. Sanat galerisindeki resim kursu başlamış bile. Karanlıkta evlerine dönmeye çalışan insanlar, dikkatli bir şekilde yürüyorlar. Tenha sokaklardan geçerken her gün gazetelerde okudukları tehlikelere karşı uyanık olmaları gerektiğini hatırlıyorlar.

Okuduğunuz metinde şehrin hangi fırsat ve risklerinden söz edilmiştir? Bunlara başka neler ekleyebilirsiniz?

Günümüzde dünya nüfusunun %54'ü şehirlerde yaşamaktadır. Büyük şehirlerdeki iş imkânlarının fazlalığı, kırsal bölgelere oranla yaşam kalitesinin yüksek oluşu insanları şehirde yaşamaya yönlendiren unsurlardan bazılarıdır. Bunun yanında sağlık hizmetlerinden faydalanabilme, devletin ve belediyelerin sağladığı hizmetlere erişimin kolay oluşu, çocuklara daha iyi eğitim sunma gibi nedenler sebebiyle insanların birçoğu şehirlerde yaşamayı tercih etmektedir. Bütün bunlar, insanların gözünde şehirleri daha önemli hâle getirmektedir.

Şehirler, insanlara birçok imkân sunmaktadır. Bu da şehirlere olan ilgiyi artırmaktadır. Fakat çok sayıda insanın bir arada yaşaması ve plansız şehirleşme, birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; doğal afetlerle başa çıkamama, çevre kirliliği, trafik sorunu, şehir uyum problemleri ve çeşitli suçlarla karşılaşmadır. Bunlarla baş edebilmemizin en güzel yolu şehirde yaşarken karşılaşılabileceğimiz sorunların farkında olmaktır. Aynı zamanda bu sorunlara kişisel ve toplumsal olarak nasıl çözümler üretebileceğimiz üzerine düşünmektir.

ŞEHİRİN FIRSATLARI:

Eğitim Fırsatları

- Şehirler, okul öncesi eğitimden yüksek öğretime kadar insanların isteklerine ve yeteneklerine göre birçok farklı eğitim kurumuna erişme imkânı sunar (meslek liseleri, güzel sanatlar lisesi, sınavla öğrenci alan liseler, özel okullar, üniversiteler).
- Derslik sayısı, spor salonu, yurt, kütüphane, atölye, laboratuvar gibi imkânlar kırsal bölgelerdeki eğitim kurumlarına göre daha fazladır.
- Öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre çeşitli kurs, sosyal ve sportif faaliyetlere katılma imkânı vardır.
- Eğitimle alakalı konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler de şehir merkezlerinde gerçekleştirilmektedir.

Sağlık Fırsatları

- Şehir hastaneleri, araştırma hastaneleri, tıp fakülteleri şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde evde bakım hizmetlerine ulaşılabilir.
- Şehir merkezlerinde donanımlı hastaneler bulunmaktadır.

İş Fırsatları

- Fabrikalar, imalathaneler ve atölyeler şehir merkezlerine daha yakındır.
- Otel, lokanta gibi hizmet sektörleri genellikle şehir merkezlerindedir.
- Ticari faaliyetler daha çok şehir merkezlerinde yürütülmektedir.
- Birçok meslek alanı, şehir merkezinde faaliyet göstermekte ve insanlar yeteneklerine göre daha kolay iş bulabilmektedir.

Sanat, Spor ve Sosyokültürel Fırsatlar

- Sinema, tiyatro ve sergi salonları şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde her branştan spor kulüplerine katılabilme imkânı vardır.
- Spor müsabakalarını izleyebilme imkânı vardır.
- Sivil toplum kuruluşları şehir merkezlerinde bulunmaktadır.
- Sanatla ilgili eğitim veren kurumlar daha çok şehir merkezlerindedir.

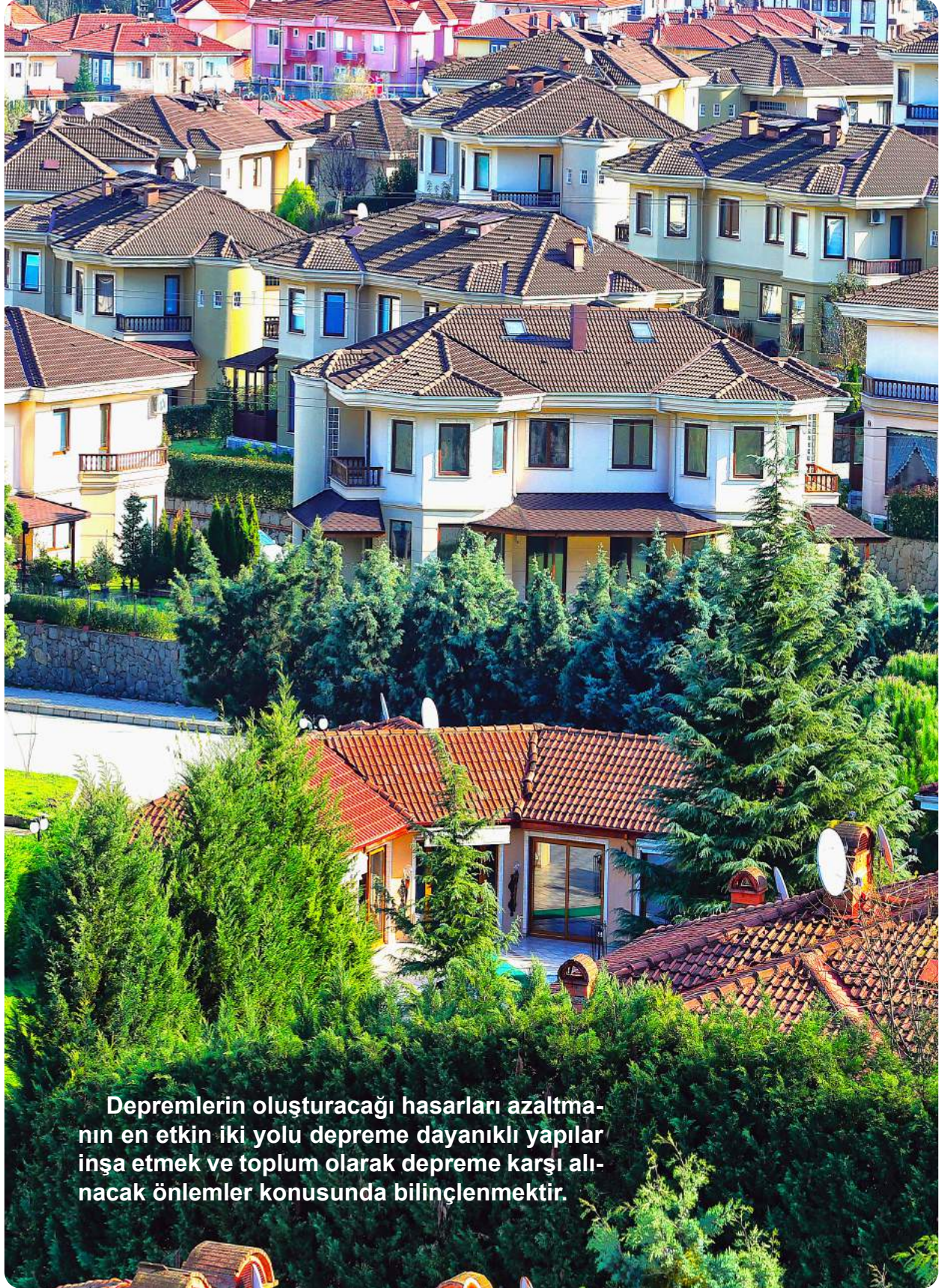

Ulaşım Fırsatları

- Toplu taşıma araçları şehirlerde daha yaygın kullanılmaktadır.
- Şehir merkezi ve çevresinde kara yolları oldukça gelişmiştir.
- Şehir merkezlerinin ulusal ve uluslararası ulaşımı kolaydır.

Şehir, fırsatlar sunduğu kadar bazı riskler de içerir. Deprem, sel, trafik kazaları, çevre kirliliği gibi riskler şehirlerde de karşılaşılabileceğimiz risklerden bazılarıdır.

Depremlerin oluşturacağı hasarları azaltmanın en etkin iki yolu depreme dayanıklı yapılar inşa etmek ve toplum olarak depreme karşı alınacak önlemler konusunda bilinçlenmektir.

Görsel 2.7: Sakarya-Serdivan

4. ENGELSİZ YAŞAM

40

2.ÜNİTE

“Benim adım Mert.

Yürüme engelliyim. Sadece bacaklarımı kullanamıyorum, o kadar. Bu yüzden bir tekerlekli sandalyem var. Ülkemizde yürüyemeyen, konuşamayan, işitemeyen, göremeyen ya da zihinsel engeli olan milyonlarca insanın olduğunu biliyor musunuz? Siz de şaşkıncı değilsiniz değil mi? Çünkü etrafta çok fazla engelli görmüyorsunuz. Peki, neden?”

Mert’in sorusuna ne cevap verirsiniz?

Ülkemizde engelli vatandaşlarımız toplumun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Engelli bireyler özel mekânlarını belli bir oranda kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemektedir. Ancak yaşadıkları mekândan dışarıya adım attıklarında, kentsel/kamusal mekânlara ulaşabilme ve bu mekânları rahat bir şekilde kullanabilmede birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Onların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, engelli olmayan vatandaşlarımızla aynıdır. Bu nedenle tüm vatandaşların kent mekânlarına ulaşmasını sağlamak çok önemlidir. Engelli bireyler de bir başkasının yardımına ihtiyaç duymadan işe, okula, alışverişe, spor alanlarına, parklara, ibadethanelere kolaylıkla gidebilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir. Bunu sağlamak en başta belediyelerin görevidir.

Şehirlerin mimari planlanmasının temel amacı, kullanıcıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktır. Kısaca, tasarımın merkezinde kullanıcı vardır. Fiziksel mekânlar söz konusu olduğunda kullanıcı profili çok çeşitli ve değişkendir. Yaşlılar, kalıcı ve geçici engelliler, hamileler de bu kullanıcı kitlesi dâhilindedir. Toplumdaki tüm bireyler için fiziksel yeterlilik

geçici bir durumdur. Engelsiz yaşam alanına yalnızca engelli bireyler ihtiyaç duymaz. Herkes yaşamının bir bölümünde bazı kısıtlılıklarla yaşamak durumunda kalabilir. Bir çocuğun, bir hamilenin ya da kol veya bacağı kırılmış bir kişinin, çocuk arabasıyla çocuğunu gezdiren bir ebeveynin, yaşlı bir kişinin hareket kabiliyetleri bu kısıtlılıklara örnek gösterilebilir.

Engelli bireylere engelsiz bir şehir hayatı sunmak onların kendilerini gerçekleştirmelerine imkân tanıyarak daha kaliteli bir yaşam sürdürmelerini sağlayacaktır. İstedığı zaman, istediği saatte, dışarıda kimseye muhtaç olmadan dolaşabilmek, alışverişini yapıp bir çay bahçesinde çay yudumlayabilmek, yeni çıkan bir filmi akranlarıyla birlikte sinemada izleyebilmek, ibadethanelerini yerine getirmek vb. hiçbir zaman sorun olmamalıdır. Engelli birey bütün bunları özgürce yapabilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir.

Engelli bireyler de bir başkasının yardımına ihtiyaç duymadan işe, okula, alışverişe, spor alanlarına, parklara, ibadethanelere kolaylıkla gidebilmelidir.

Şimdi engelsiz yaşam alanlarını doğru uygulayan şehirlerden birkaç örnek inceleyelim:

ORDU

Kaldırımlar yüksek olmamalı, genişlikleri bir tekerlekli sandalye veya bebek arabası gibi araçların sığacağı boyutta olmalıdır. Kaldırım-daki rampalar bu araçların iniş çıkışlarını kolaylaştıracak genişlikte ve eğimde olmalıdır. Yaya kaldırımında güzergâhın görme engelliler tarafından baston ile kolaylıkla algılanmasını sağlayıcı, hissedilebilir yüzeylerden oluşan kılavuz izler olmalıdır.

ANKARA

Engelli vatandaşların güvenli bir şekilde kullanabileceği görsel ve sesli uyarı sistemleri olmalıdır.

İSTANBUL

Toplu taşıma araçlarındaki rampa sistemi sayesinde bebek arabasıyla ya da engelli araçıyla ulaşım araçlarına rahatça binilebilmelidir.

MANİSA

Üst geçitlerde bedensel engellilerin kullanabilmesi için asansörler bulunmalıdır.

ANTALYA

Engellilerin spor ve eğlence amaçlı faaliyetlerde bulunmaları için plaj, spor salonu, sinema, tiyatro gibi yerlerde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

5. ŞEHİRDEKİ DİĞER CANLILAR

42

2.ÜNİTE

Şehir sadece insanlardan, binalardan, yollardan ve araçlardan oluşmaz. Ağaçları, çiçekleri, insanları ve hayvanlarıyla bir bütündür. Şehirde insanlar kadar diğer canlıların da yaşama hakkı vardır. Bu yüzden insan, diğer canlıların da haklarını gözetmeli; onlara karşı merhametli ve duyarlı olmalıdır. Diğer canlılara karşı duyarlı olmak, yaşadığımız çevrenin doğal koşullarının ve çeşitliliğinin korunmasıyla mümkündür. Bilim insanları, insan hayatının devamı için doğadaki çeşitliliğin sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, şehrimizde yaşayan diğer canlıları da düşünerek hareket etmeliyiz. Hem tarihte hem de günümüzde insanların doğaya ve diğer canlılara karşı duyarlılıklarının birçok örneği vardır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Arifiye ilçesinde gerçekleştirdiği yol yapımı sırasında 270 yaşındaki çınar ağacına zarar vermemek için yol projesini değiştirmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi de aralarında yüz yıllık çınarların bulunduğu 50 ağacı koruma altına alarak bu ağaçların bakımını yapmıştır. Ülkemizin birçok şehrinde hayvan barınakları kurulmuştur. Bu sayede sokak hayvanlarının bakım, barınma ve sağlık hizmetleri karşılanmaktadır.

Atalarımız sıcak günlerde kuşların su içmesi, kanadı kırık leyleklerin tedavisi, dağda aç kalan kurtlara et verilmesi, sokak köpeklerine yiyecek temini, yaralı atların iyileştirilmesi için vakıflar kurmuşlardır. Ayrıca cami, medrese, saray gibi binaların güneş alan ve rüzgâr vurmeyen cephelerinde, insanların ulaşamayacağı yükseklikte kuş evleri yapmışlardır.

Görsel 2.8: Çınar Ağacı (270 yıllık)

Görsel 2.9: Yürüyen Köşk-Yalova

1930 yılında Ulu Önder Atatürk Yalova'da köşkün çatısına zarar verdiği için çınar ağacının dallarının kesilmesine razı olmamıştır. Ağacın dallarının kesilmesinin yerine binanın tramvay rayları üzerinde biraz ileriye alınmasını emretmiştir. Bu olaydan dolayı günümüzde bu köşk "Yürüyen Köşk" olarak anılmaktadır.

Şehir; tabiattan, yeşilden, maviden, şefkat ve duyarlılıklardan yoksunluk demek değildir. Aksine şehir; güzelliğin, şefkatin ve duyarlılığın sembolüdür. Atalarımızın yüzyıllarca sergilediği duyarlılığı ve şefkati biz de şehrimizdeki diğer canlılara karşı göstermeliyiz. Aşağıda bu konuda neler yapabileceğimiz ile ilgili birkaç örnek uygulama okuyacaksınız.

Siz de çevrenizde gördüğünüz veya yaptığınız uygulamaları söyleyiniz.

Kamuya açık parklar, bahçeler ve ağaçlıklı yollar bizim için sadece bir hava değişikliği anlamına gelmez, bunlar şehrin ve şehir sakinlerinin ciğerleridir adeta. Buradaki bitki ve hayvanları korumalı, onlara zarar vermemeliyiz.

Kuşların ulaşabileceği yerlere yiyecek ve su bırakabiliriz. Kuşlar bunları fark edip yiyecek ve o yere tekrar gelecektir.

Basit malzemeler kullanarak yapacağımız kedi ve köpek evleri ile onların soğuktan korunmasına biraz olsun yardımcı olabiliriz. Yattıkları yerin biraz daha sıcak olması için evde kullanmadığımız battaniyeleri içine yerleştirerek ya da dışına sararak onlar için daha sıcak bir yuva yapabiliriz.

Soğukta kedilerin 6, köpeklerin 17 saat aç kalırlarsa donarak öldüklerini biliyor muydunuz? Onların vücut sistemleri yemek yiyerek ısı salgılayabiliyor. Boşalan yoğurt kapları bu iş için en ideal parçalar. Kedi ve köpeklerin ulaşabileceği yerlere artan yiyecekleri ve biraz su bırakarak birçok canlının hayatını kurtarabiliriz. Yaralı ve hasta olduğunu düşündüğümüz bir hayvan gördüğümüzde yetkililere bildirmeliyiz. Belediyeler yaralı hayvanları alıp tedavi etmektedir.

Görsel 2.10: Sakarya Kent Park

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Ülkemizde hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini; hayvanların rahat yaşamalarını, onların en iyi şekilde korunmalarını; her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak amacıyla **5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu** çıkarılmıştır.

Bu kanuna aykırı davranmanın suç olduğunu ve bu suçu işleyenlerin cezalandırıldığını biliyor muydunuz?

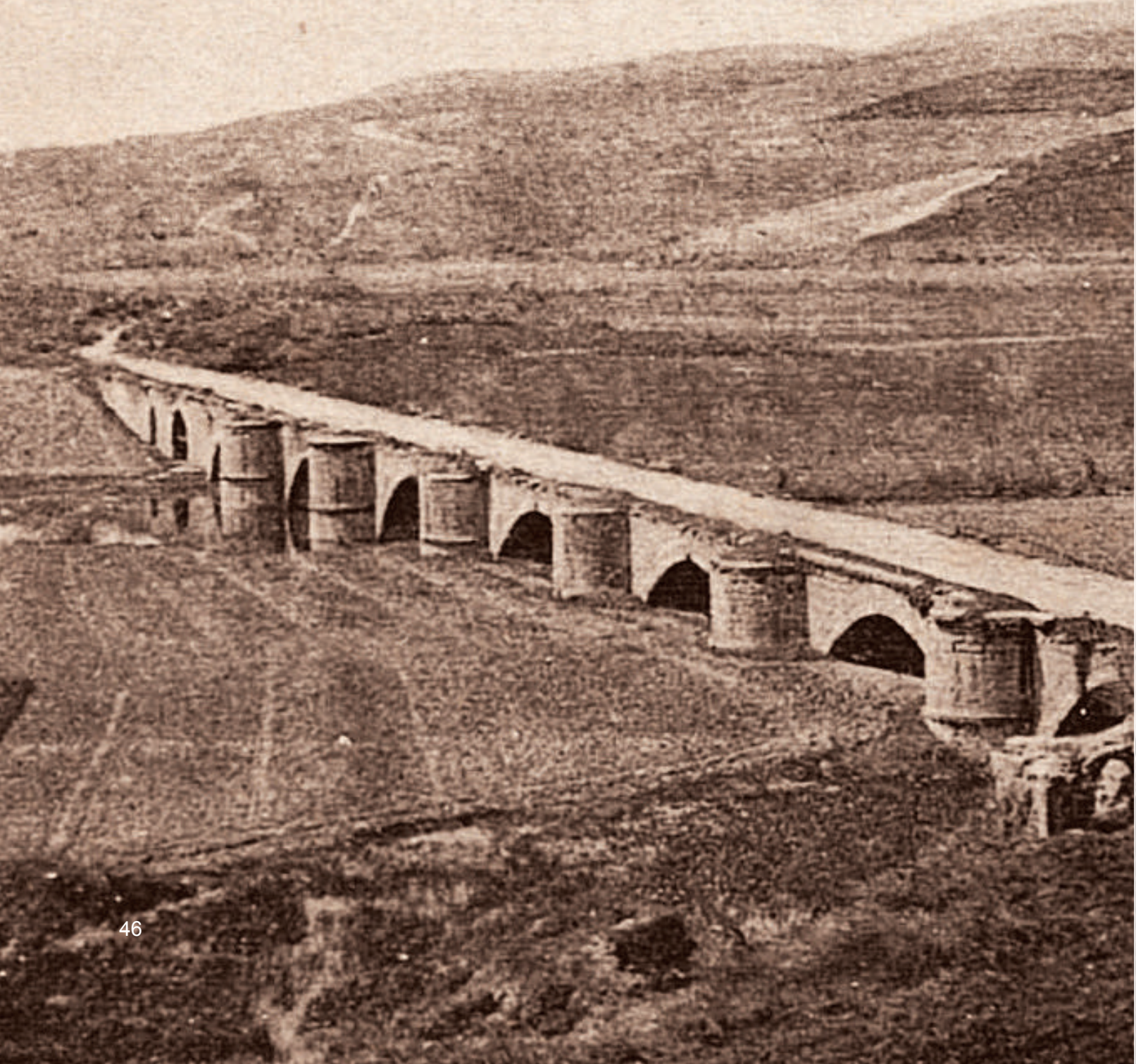

Görsel 2.11: Hayvan Sevgisi

3.

ÜNİTE

ŞEHRİMİ TANIYORUM

KONULAR

1. SAKARYA COĞRAFYASI
2. İNSAN YAŞADIĞI YERE BENZER
3. SAKARYA'NIN NÜFUSU
4. SESİMİ DUYAN VAR MI?
5. ADA KAZASINDAN SAKARYA İLİNE
6. SAKARYA TARİHİ
7. KOMŞU VE KARDEŞ ŞEHİRLER

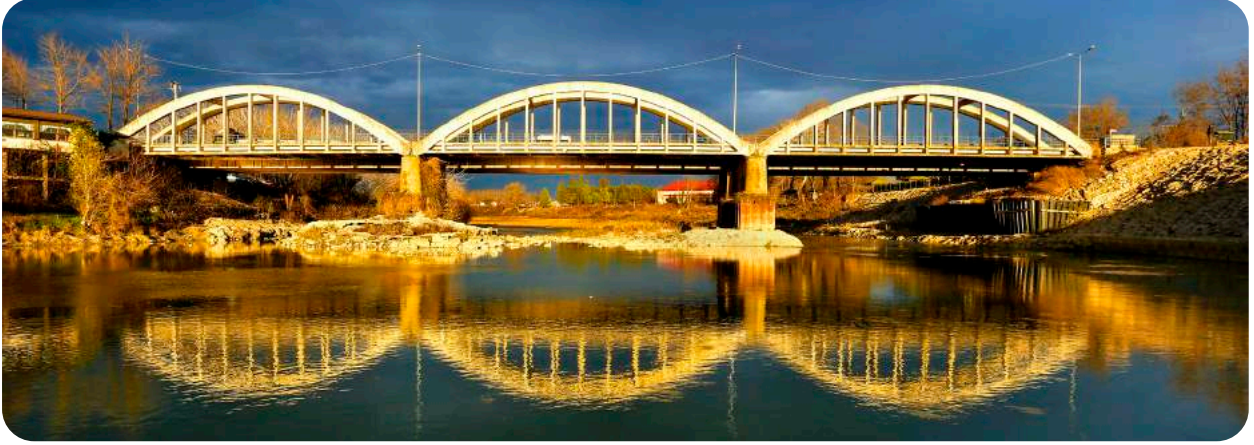
NELER ÖĞRENECEĞİM ?

- Sakarya'nın coğrafi konumunu ve coğrafi özelliklerini öğreneceğim.
- Sakarya'daki insan-doğa etkileşimini öğreneceğim.
- Sakarya'nın demografik yapısını öğreneceğim.
- Sakarya'da karşılaşılabileceğim doğal afetleri öğreneceğim.
- Sakarya'nın dünden bugüne idari yapısını öğreneceğim.
- Sakarya'nın kuruluş ve gelişim sürecini öğreneceğim.
- Sakarya'nın komşu ve kardeş şehirlerini öğreneceğim.

1. SAKARYA COĞRAFYASI

46

3.ÜNİTE

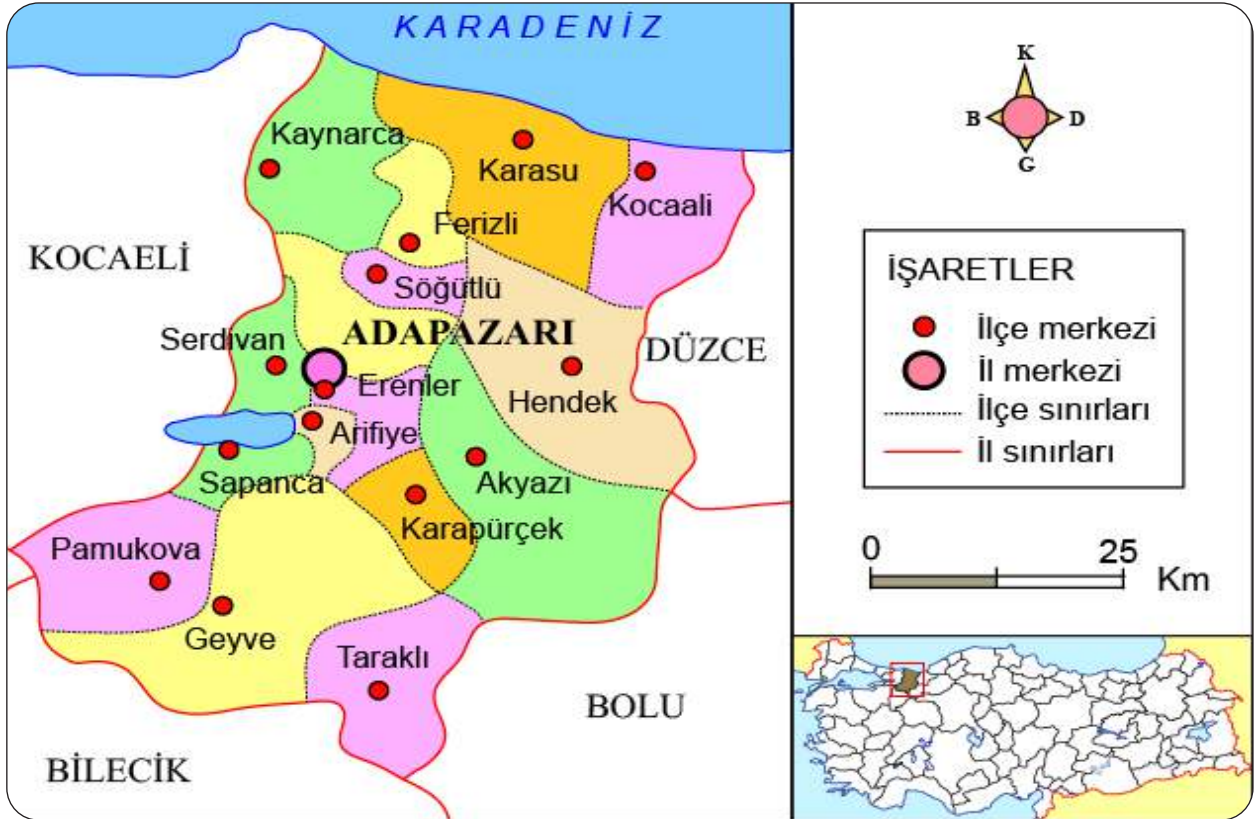
Görsel 3.1: Sakarya Köprüsü

SAKARYA'NIN COĞRAFİ KONUMU

Marmara Bölgesi'nde yer alan Sakarya'nın yüzey şekilleri fazla karmaşık değildir. Kocaeli platosunun doğusunda, güneyden kuzeye doğru uzanarak Karadeniz'e açılan ilin alanı, deniz seviyesinden 31 m yüksektir. Ülkemizin kuzeybatısında bulunan şehrimizin batısında Kocaeli, güneybatısında Bursa, doğusunda Düzce ve Bolu, güneyinde Bilecik yer alır. Kuzeyinde ise Karadeniz bulunur.

Şehrimizin gerçek yüz ölçümü 5015 km² dir. Ülke topraklarının binde 62'sini kaplayan Sakarya, yüz ölçümü büyüklüğü olarak 66. sıradadır.

Sakarya; denizi, kumsalları, gölleri, nehirleri, yaylaları, kaplıcaları ve tarihî eserleriyle ülkemizin cennet köşelerinden biridir. İpek Yolu üzerinde bulunan şehrimiz, ülkemizin en önemli iki merkezi İstanbul ile Ankara'yı birbirine bağlayan yollar üzerinde yer alan bir kavşak noktasıdır.

Harita 3.1: Sakarya İdari Haritası

Ovalar

Yaşadığımız şehrin ortasından geçen **Kuzey Anadolu Fayı (KAF)**, ülkemizdeki en uzun ve en tehlikeli deprem kuşağını oluşturur. Ürettiği onlarca deprem ile üzerinde yer alan şehirleri defalarca yok ettiği bilinir. Ancak Sakarya'nın yer şekillerini incelerken KAF'ın yıktıklarına değil yaptıklarına bakmak gerekir. Faylar üzerinde meydana gelen büyük kırılmalar, tektonik ova dediğimiz çöküntüleri oluşturur. Akova (Adapazarı Ovası), Pamukova ve Sapanca Gölü çukuru bu şekilde oluşmuştur.

Geyve Boğazı'nın birbirine bağladığı Adapazarı, Pamukova ve Söğütlü Ovası; Sakarya Nehri'nin taşıdığı alüvyonlarla zenginleştirdiği tarım alanlarına sahiptir.

Görsel 3.2: Adapazarı Ovası

Akarsular

Sakarya Nehri, Eskişehir'in Çifteler ilçesi yakınlarından doğar. Kollarıyla birlikte toplam uzunluğu 824 km'dir. Ülkemizin en uzun üçüncü nehridir. İlimizin sınırları içindeki uzunluğu ise 159 km'dir. Afyon, Eskişehir, Ankara ve Bilecik illerini geçtikten sonra dik ve dar yamaçlı Geyve Boğazını oluşturup Adapazarı Ovası'na ulaşır. Karasu'dan Karadeniz'e dökülürken deniz kıyısındaki akıntılar nedeniyle delta geliştirmekte zorlanır. Şehrimizin diğer akarsuları: Mudurnu Çayı, Çark Suyu, Maden Deresi, Dinsiz Çayı, Darıçay Deresi, Akçay, Karaçay, İstanbul Deresi, Yanık Deresi, Mahmudiye Deresi, Yırmaç Deresi, Aygır Deresi, Değirmendere ve Büyük Melen Çayı'dır.

Görsel 3.3: Sakarya Nehri

Görsel 3.4: Sakarya Nehri'nin Doğduğu Yer (Eskişehir-Çifteler)

Yer altı Suları

Sakarya, yüzey sularında olduğu gibi yer altı suları varlığı açısından da oldukça zengindir. Ovanın taban suyu seviyesi yüksektir. Sapanca'nın güneyindeki dağlarda bulunan yamaç kaynaklarında şehrin ekonomisine de katkı sağlayan birçok su dolum tesisi bulunmaktadır.

Şehrimizin aktif deprem bölgesinde olması, fay kaynaklı sıcak suların varlığını artırmıştır. Bu nedenle ilimizde çok sayıda kaplıca bulunmaktadır. Bunlar; Akyazı-Kuzuluk, Geyve-Acısü ve Ilıcasu ile Taraklı-Kil Hamamı Kaplıcaları'dır.

Görsel 3.5: Sapanca-Mahmudiye

Görsel 3.6: Kuzuluk Kaplıcaları Havuzu

Göller

Sapanca Gölü, İzmit Körfezi'nin bir uzantısı iken zamanla meydana gelen yığılmalarla körfezden koparak oluşmuştur. Kapladığı alan 42 km² dir. Güneyindeki dağlardan inen sellerle iyi beslenen göl, fazla suyunu Çark Deresi aracılığı ile Sakarya Nehri'ne boşaltır. Şehrin içme suyu ihtiyacını karşılar.

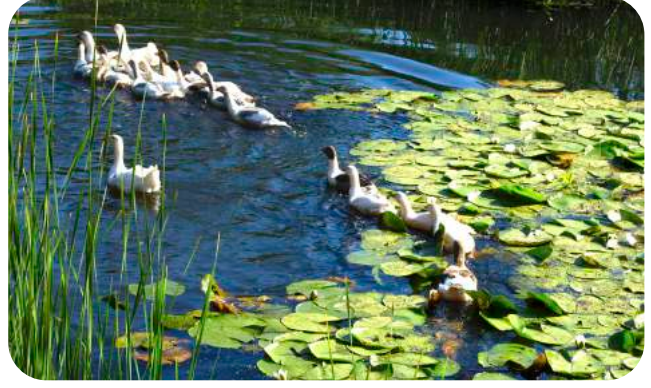
Görsel 3.7: Sapanca Gölü

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Endemik Tür: Bir yöreye ait olan, çok ender bulunan canlı türlerine “**endemik tür**” denir.

Acarlar Longozu, şehrimizin en özel sulak alanlarından biridir. İçi su kaplı orman anlamına gelen longozlar, bitki ve hayvan çeşitliliği açısından çok zengindir. Gölde 2300 tür bitkinin yanında 243 kuş çeşidi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazı endemik bitki türlerine de ev sahipliği yapmaktadır. Su menekşesi, bu endemik türlerden biridir.

Karasu ilçesinde yer alan Acarlar Longozu, kıyıya 2 km uzaklıktadır. 24 km² lik büyüklüğüyle ülkemizde tek parça hâlinde bulunan en büyük longozdur. Şehrimizde yer alan diğer göller; Poyrazlar, Büyük Akgöl, Küçük Akgöl ve Çaltıcak'tır.

Görsel 3.8: Acarlar Longozu

Görsel 3.9: Acarlar Longozu

Dağlar

Şehrimizin en önemli yükseltileri Kuzey Anadolu Dağları üzerinde yer alır. Sapanca Gölü'nün güneyinde Samanlı Dağları, Geyve Boğazı'nın doğusunda ise Kapıorman ve Almacık Dağı ile Kartırlı Dağları bulunur. Hendek - Kocaali arasındaki yükselti de Çamdağ adıyla bilinir. Sakarya'nın en yüksek noktası Almacık Dağı'nda yer alan Dikmen Tepe'dir. (1724 m)

Görsel 3.10: Sakarya'nın Dağları

OKUMA PARÇASI

KARAGÖL YAYLASI

Merhaba Arkadaşlar,

Benim adım Kerem. 6. sınıf öğrencisiyim. Ailemle Sakarya'nın en güzel ilçelerinden biri olan Taraklı'da yaşıyoruz. Her sene okullar kapanınca dedemle babaannemin Karagöl yaylasındaki evine gideriz. Yaylamız yeşilin her tonunun bulunduğu geniş otlaklarla kaplı olduğu için neredeyse herkes hayvancılıkla uğraşır. Dedemin de inekleri var. Babaannem bu ineklerden sağdığı sütlerle çeşitli peynirler yapar. Karagöl yaylasında kahvaltılar bir başka güzeldir. Babaannemin dağ çileğinden yaptığı reçelin, dedemin kovanlardan süzdüğü balın ve tereyağının tadına doyum olmaz. Yaylanın havası yazın bile serindir. Hatta geceleri üzerimize yorgan örterek uyuruz.

Son yıllarda yaylamıza çok sayıda ziyaretçi gelmeye başladı. Burayı görmeye gelenler, ahşaptan yapılmış evlere ve manzaraya hayran kalıyorlar. Yaylamız, doğa yürüyüşü yapmayı sevenlerin uğrak yeridir. Ayrıca fotoğraf çekmekten hoşlananlara eşsiz manzaralar sunar. Türkiye'nin en güzel on yaylasından biri kabul edilen yaylamıza sizleri de bekleriz.

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Araştırılım–Tartışalım:

Şehrimizde bulunan diğer yaylalar hakkında araştırma yaparak arkadaşlarınızla paylaşınız.

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Anıt Ağaç: Geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlardan yaş, gövde çapı, tepe çapı ve boy itibarıyla kendi türünün alışlagelmiş ölçülerinin çok üzerinde boyutlara ulaşan ağaçlara “anıt ağaç” denir.

Görsel 3.11: Tarihî Çınar Ağacı / Taraklı (14. yy.)

Araştırılím–Tartışalım:

Sakarya’da yer alan anıt ağaçlar hakkında bilgi toplayarak bunları sınıfta paylaşınız.

İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Şehrimiz, hem Akdeniz hem de Karadeniz ikliminin etkisi altındadır. İklimdeki geçiş özelliği, bitki örtüsü ve tarım ürünü çeşitliliğini artırmıştır. Karadeniz kıyısına yakın ilçelerde fındık, güney ilçelerde zeytin yetiştirilmesi bunun sonucudur. İlman iklimin hüküm sürdüğü şehrimizin yıl içinde aldığı yağış Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bundan dolayı bitki örtüsü ormanlardan oluşmuştur.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

17. yüzyılda yaşamış ünlü seyyah Evliya Çelebi’nin Seyahatname’sinde şehrimizin ormanlarından bahsederken;

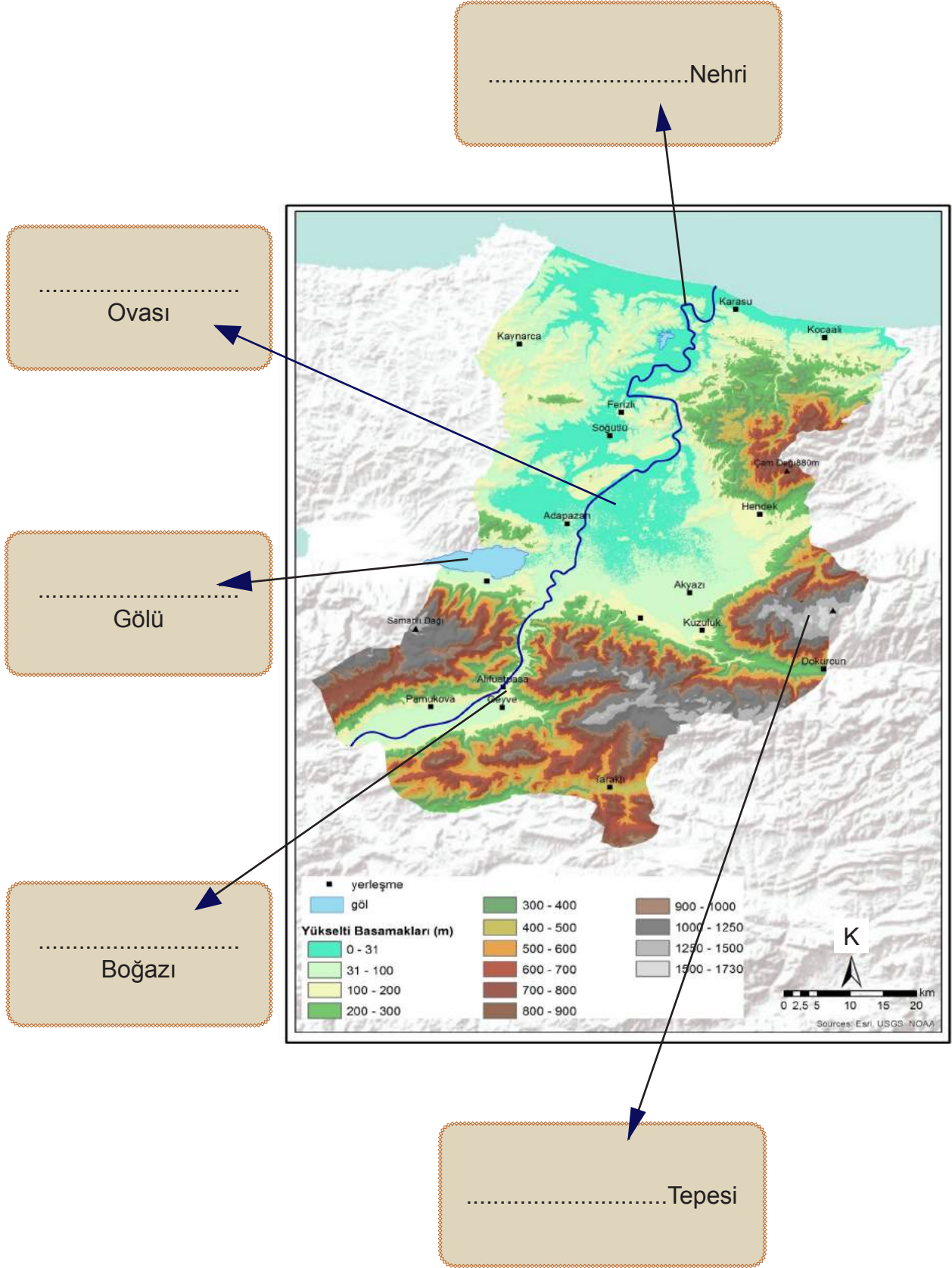
“Burası öyle ormanlıktır ki bu yöreden olmayanlar kaybolur. Defne, ardıç, çam, ıhlamur ağaçlarının çiçeklerinin kokusundan insan büyük keyif alır. Bu dağlar gerçekten ağaç denizidir.” dediğini biliyor muydunuz?

Görsel 3.12: Geyve Boğazı

SIRA SİZDE

Haritada gösterilen yerlerin adlarını yazınız.

Harita 3.2: Sakarya Fiziki Haritası

SIRA SİZDE

Aşağıdaki şiiri okuyup Sakarya'nın doğal güzelliklerini anlatan bir şiir de siz yazınız.

AÇTI BAHAR ÇİÇEKLERİ ADA'NIN

Ağaçlar al giydi, kuşlar dillendi
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın
Toprak mevce geldi, yer yeşillendi
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın

Kuğul kuğul ötüşüyor kumrular
Çağlayıp akıyor bulanık sular
Meleşir koyunlar körpe kuzular
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın

Adapazarı'na demişler Ada
Yâr elinden yaralarım ziyade
Çiğdemleri dağda, gülü ovada
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın

Mektup yok sıldan dağlar kar mıdır
Akar gözüm yaşı bir pınar mıdır
Kuşlar eşin bulmuş, ilkbahar mıdır
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın

Veysel'de kalmadı hiç sabrı karar
Gün günden ediyom ömrümden zarar
Bizim ele selam söylen turnalar
Açtı bahar çiçekleri Ada'nın

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

2. İNSAN YAŞADIĞI YERE BENZER

54

3.ÜNİTE

...İnsan yaşadığı yere benzer
O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer
Suyunda yüzen balığa
Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine
Konya'nın beyaz
Antep'in kırmızı düzlüğüne benzer
Göğüne benzer ki gözyaşları mavidir
Denize benzer ki dalgalıdır bakışları...

Edip Cansever

Görsel 3.13: Poyrazlar Gölü

İnsan her dönemde doğayla etkileşim içinde olmuştur. Bazen yaşadığı coğrafyayı aşmak için mücadele etmiş, bazen de kendisine sunulan imkânları değerlendirerek fırsata çevirmiştir.

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu'da ulaşım çeşitli yollarla sağlanmıştır. Özellikle engebenin az olduğu yerlerde ulaşım ağı gelişmiştir. Ulaşım sisteminin içinde yer alan köprüler ise aşılması zor nehirler karşısında bulunan bir çözümdür. Öyle ki ilkbahar aylarında taşan Sakarya Nehri, Bizans İmparatoru Justinianus'u bir köprü yaptırmaya mecbur bırakmıştır. Yapının tamamlanmasının ardından nehre karşı zaferini ilan eden imparator, köprünün kitabesinin bir bölümünde **"Ey Sakarya! Eskiden gemilere yol vermeyen, yenilgisiz olan sen, bugün taştan çözülemeyecek bağlarla kelepçelenmiş yatıyorsun."** diyerek seslenmiştir. Şehrimizin olumlu ve olumsuz özelliklerinin eski zamanlardan beri insan yaşamını farklı şekillerde etkilediği söylenebilir.

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Sakarya Nehri'nin tarım, turizm ve ulaşım açısından şehrimize olan etkilerini arkadaşlarınızla tartışınız.

Görsel 3.14: Sakarya Nehri

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Yatay Mimari: Şehrin inşasında enine gelişen yapılara yer verilmesidir.

Görsel 3.15: Yatay Mimari-Sakarya

Araştırılmalı-Tartışılmalı:

- Oturduğunuz evin mimari özelliklerini sınıfta paylaşınız.
- Yatay mimariyi olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendiriniz.

OKUMA PARÇASI

ADA'NIN MİSAFİRLERİ

Ada'nın kuzeni olan Nehir, Sakarya'ya gelmişti. İstanbul'da yaşayan Nehir'le uzun zamandır görüşemedikleri için birbirlerini çok özlemişlerdi. Hafta sonunu birlikte geçirip Sakarya'yı gezeceklerdi. Nehir, kuzeninin yaşadığı bu güzel şehri yakından tanımak istiyordu. İstanbul'daki yoğun trafik ve yüksek binalar burada yoktu. Çevredeki alçak ve bahçeli evler Nehir'in ilgisini çekmişti. Bunun nedenini amcasına sordu. İnşaat mühendisi olan amcası Nehir'e şöyle bir açıklama yaptı:

"Sakarya, deprem riski fazla olan bir şehir. Yaşanan depremlerden sonra çok katlı binalar yerine daha az katlı evler tercih edildi. Yatay yapılaşma, binaların az katlı olarak daha fazla alana yayıldığı mimari tipidir. Dikey mimariyle gökdelenler göğü delip insanları beton yığınlarına hapsederken yatay mimari, insanlara doğayla iç içe olma imkânı sunar."

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

SIRA SİZDE

Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları uygun kavramlarla doldurunuz.

yatay mimari

tarımsal üretim

köprüler

ulaşım sistemleri

- 1) Sakarya Nehri'nin taşıdığı alüvyonlarla zenginleşen topraklar.....artırmıştır.
- 2) Şehrin aktif fay hattı üzerinde bulunması.....yaygınlaşmasına neden olmuştur.
- 3) Yer şekillerinin engebeli olmaması.....gelişmesini sağlamıştır.
- 4) Sakarya Nehri'nin şehrin ortasından geçmesi.....yapılmasına neden olmuştur.

3. SAKARYA'NIN NÜFUSU

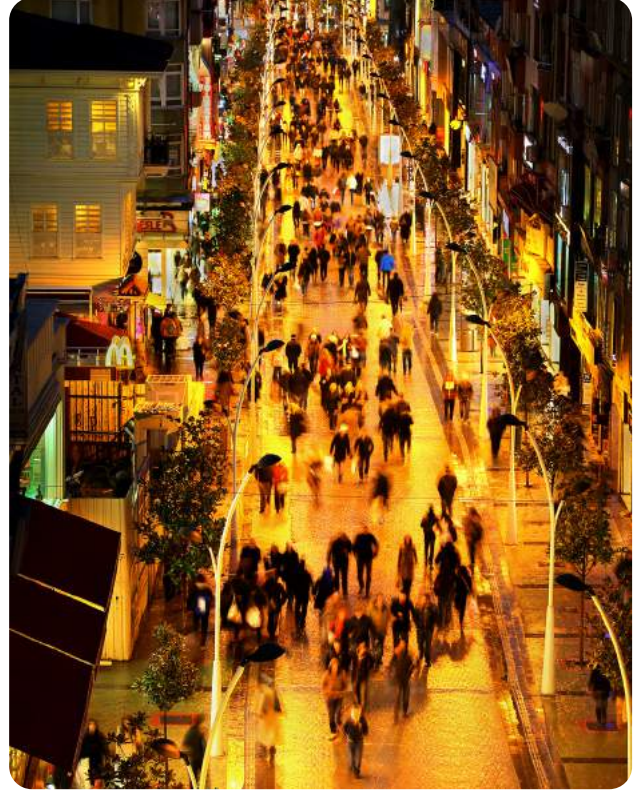
56

3.ÜNİTE

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

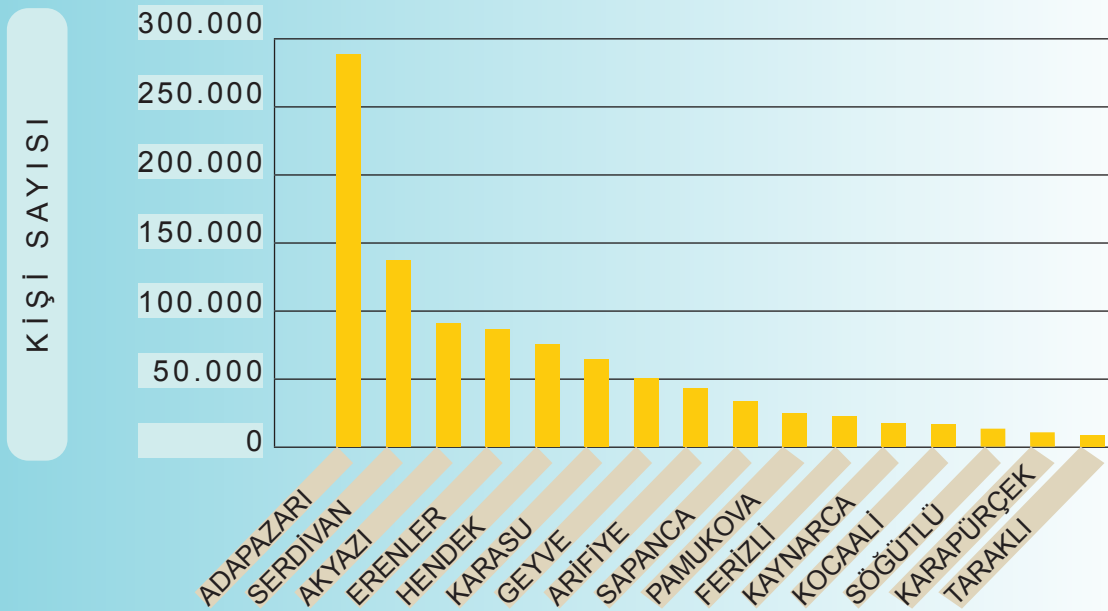
Demografi: Nüfus bilimidir. Dünyada veya bir ülkede bulunan nüfusun yapısını, durumunu ve dinamiklerini inceler.

Ülkemizde nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerin başında yer şekilleri ve iklim gelmektedir. Sakarya, ülkemizde nüfusun yoğun olduğu yerlerden biridir. Verimli ve yerleşmeye elverişli topraklar, ulaşım ve sanayideki gelişmişlik; şehrin aldığı göçlerle nüfusunun hızla artmasına sebep olmuştur. Sakarya'da 2020 yılı sonu itibarıyla **1 milyon 42 bin 649** kişi yaşamaktadır. Yıllık nüfus artış hızı yüzde 1,26'dır. İl genelinde km² ye 214 kişi düşmektedir. Sakarya, nüfus bakımından Türkiye'nin en kalabalık 22. şehridir.

Görsel 3.16: Çark Caddesi

İLÇELERİMİZİN NÜFUS GRAFİĞİ

Grafik 3.1: TÜİK 2020 nüfus ve demografi istatistikleri (Düzenlenmiştir.)

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

- Adapazarı ve Taraklı ilçelerinin nüfusunu karşılaştırınız.
- İlçelerdeki nüfusun farklı olmasının sebeplerini tartışınız.

SIRA SİZDE:

Tablo 1'de Sakarya'nın 2019-2020 yıllarına ait ilçe nüfus istatistikleri verilmiştir. Verilen bilgilere göre aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

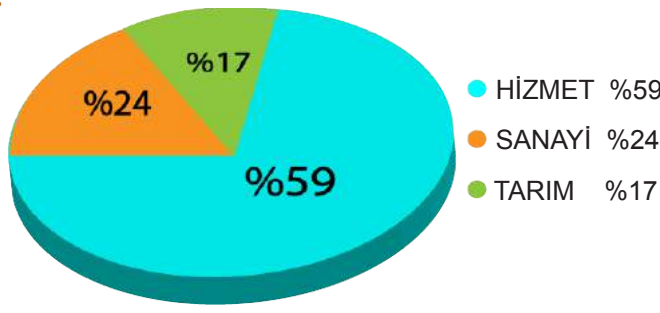
SAKARYA	2019			2020			Nüfus Artış Hızı (Binde)
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	2019 - 2020
Adapazarı	276.385	137.644	138.741	279.127	139.229	139.898	% 0,99
Akyazı	90.362	45.183	45.179	92.093	46.056	46.037	% 1,91
Arifiye	45.375	23.897	21.478	46.344	24.164	22.180	% 2,13
Erenler	89.128	44.664	44.464	90.855	45.421	45.434	% 1,93
Ferizli	27.347	14.662	12.685	27.399	14.586	12.813	% 0,19
Geyve	49.958	25.170	24.788	50.154	25.227	24.927	% 0,39
Hendek	85.570	42.237	43.333	86.612	42.909	43.703	% 1,21
Karapürçek	12.982	6.635	6.347	13.130	6.694	6.436	% 1,14
Karasu	64.790	32.353	32.437	66.852	33.285	33.567	% 3,18
Kaynarca	24.138	12.410	11.728	24.271	12.438	11.833	% 0,55
Kocaeli	22.938	11.619	11.319	22.845	11.530	11.315	% -0,4
Pamukova	29.740	14.990	14.750	29.974	15.080	14.894	% 0,78
Sapanca	42.416	21.083	21.333	43.018	21.384	21.634	% 1,41
Serdivan	147.500	72.779	74.721	148.802	73.652	75.150	% 0,88
Söğütli	14.088	7.150	6.938	14.203	7.203	7.000	% 0,81
Taraklı	6.933	3.524	3.409	6.970	3.530	3.440	% 0,53
Toplam	1.029.650	516.000	513.650	1.042.649	522.388	520.261	1,26

Tablo 1: TÜİK 2020 Sakarya ili nüfus ve demografi istatistikleri (Düzenlenmiştir.)

VERİLER	DOĞRU	YANLIŞ
Şehrimizin nüfusu bir önceki yıla göre artmıştır.		
Adapazarı ilçesinin nüfusu bir önceki yıla göre azalmıştır.		
Toplam nüfusta kadınların sayısı erkeklerden azdır.		
Nüfus artış hızının en fazla olduğu ilçe Arifiye'dir.		
Akyazı, şehrimizin en kalabalık ikinci ilçesidir.		

SAKARYA'DA ÇALIŞANLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

Grafik 3.2: Sektörel Dağılım

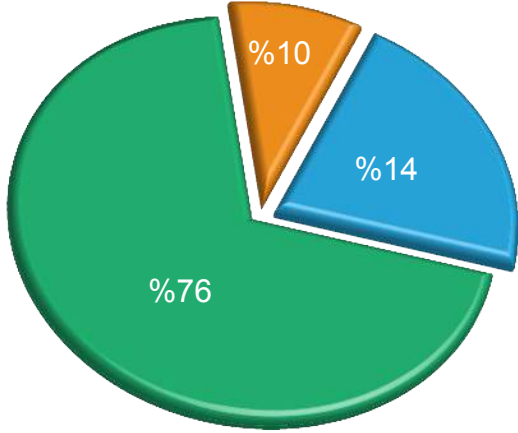

Görsel 3.17: Tarımda Makine Kullanımı

Şehrimizde çalışanların sektörlere göre dağılımına bakıldığında en az payın tarıma ait olduğu görülmektedir. Bu durum, Sakarya'da tarımda makine kullanımından kaynaklanmaktadır.

SAKARYA'DA NÜFUSUN YAŞ GRUPLARINA GÖRE ORANLARI

Şehrimiz, gelişmiş bir sanayi havzası olan Çatalca - Kocaeli Bölümü'nde yer almaktadır. İstanbul, Kocaeli ve Sakarya'nın yer aldığı bu bölüm, ülkemizin en fazla iç göç alan yeridir. Bu durum şehrimizin nüfusunun yaş ve cinsiyet oranlarını etkilemektedir.

● 0-14 YAŞ ● 15-64 YAŞ ● 65+ YAŞ

Grafik 3.3: Sakarya'nın Yaş Grup Oranları

SAKARYA'DA NÜFUSUN CİNSİYETE GÖRE SAYILARI

522.388

520.261

Grafik 3.4: Cinsiyet Dağılımı

TÜİK 2020 nüfus ve demografi istatistikleri (Düzenlenmiştir.)

BULUŞMA ADASI

Şehrin nüfus yoğunluğu, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklardaki Müslüman Türk halkının bu bölgeye yerleştirilmesi sonucu artmıştır. Göçler, Sakarya'nın zengin kültürel varlığının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle Sakarya, kültürel olarak Balkanlarla Kafkasların buluşup Anadoluyla kaynaştığı noktadır.

Araştırılím-Tartışalım:

Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi kısa bir aile tarihi araştırması yaparak bulduğunuz göç hikâyelerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

**Merhaba,
ben Giray.**

Ailem, Kırım Savaşından sonra (1856) yurdunu terk ederek Sakarya'ya göç eden Türklerden. Arifiye'de yaşıyoruz.

**Merhaba,
ben Melis.**

Ailem ,1989 yılında Bulgaristan'dan Sakarya'ya göç etmek zorunda kalmış. Çünkü o yıllarda Bulgaristan'da yaşayan Türkler zulme uğramışlar.

**Merhaba,
ben Erhan.**

Ailem, çok eskiden 1877 -1878 yıllarında Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaş sırasında Kafkasya'dan Sakarya'ya göç etmek zorunda kalmış. Akrabalarımızla birlikte Hendek'te yaşıyoruz.

**Merhaba,
ben Zeynep.**

Benim ailem de Bosna Hersek'ten 1878 yılında Sakarya'ya gelmiş. Serdivan'da yaşıyoruz.

**Merhaba,
ben Zafer.**

Ailem, Cumhuriyetin ilanından sonra Yunanistan ile Türkiye arasında yapılan nüfus değişimi antlaşmasından sonra Selanik'ten Sakarya'ya göç eden mübadillerden.

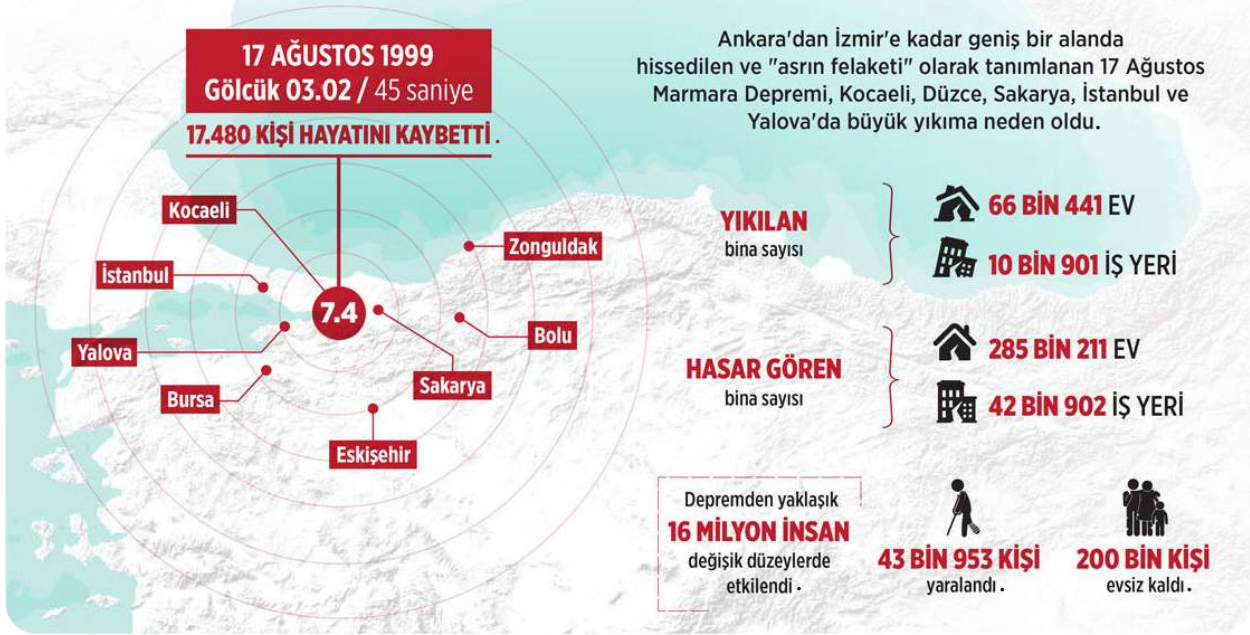

4. SESİMİ DUYAN VAR MI?

60

3.ÜNİTE

TÜRKİYE'NİN EN ACI 45 SANİYESİ

Görsel 3.18: 1999 Marmara Depreminin Etkileri

Doğada kendiliğinden meydana gelen, can ve mal kaybına neden olan olaylara **doğal afet** denir. Deprem, sel, çığ, heyelan, erozyon ve orman yangını gibi olaylar buna örnek olarak verilebilir. Coğrafi özelliklerinden dolayı, Sakarya'da tarih boyunca çok sayıda doğal afet yaşanmıştır. Sakarya Nehri'ndeki taşkınlarla meydana gelen seller, Kuzey Anadolu Fayı üzerindeki kırılmalarla oluşan depremler; şehrimizde en fazla can ve mal kaybına neden olan doğal afetlerdir.

Türkiye, dünyanın en hareketli deprem kuşaklarından biri üzerinde bulunmaktadır. Topraklarımızın yarısına yakını birinci derece deprem bölgesi içindedir. Ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi şehrimizde de can ve mal kayıpları ile sonuçlanan büyük depremler olmuştur.

TARİH	SAAT	MERKEZ ÜSSÜ	BÜYÜKLÜĞÜ	CAN KAYBI	HASARLI BİNA
20.06.1943	17.32	Hendek	6.6	336	2.240
22.07.1967	18.56	Mudurnu	6.8	89	7.116
17.09.1999	03.02	Gölcük	7.4	3891	26.551

Tablo 2: Marmara Bölgesinde Meydana Gelen Depremler

Araştırılmalı-Tartışılmalı:

17 Ağustos 1999 depremine "asrın felaketi" denilmesinin sebebi ne olabilir?

OKUMA PARÇASI

HOŞÇA KAL ADAPAZARI

Her şey 45 saniyede olup bitmişti. Hayatımın belki de en uzun 45 saniyesi... Evimiz, şehirdeki binlerce ev gibi yerle bir olmuştu. Okulda sivil savunma kulübünün tatbikatlarından aklımda kalan birkaç şey hayatta kalmamı sağlamıştı. Bütün aile ufak tefek sıyrıklarla atlattığımız asrın depremini. Oturduğumuz sokakta neredeyse sağlam ev kalmamıştı. Gördüklerim ve duyduklarım karşısında kahrolmuştum. Zaman geçtikçe nasıl bir felaket yaşadığımızı daha net anlıyordum. Çevremizde zor durumda olan çok sayıda insan vardı. Elimizden geldiği kadar acil yardım ekiplerine destek oluyorduk. Ortalık durulunca geceyi geçirmek için dedemle anneannemin köydeki evine gittik. Yaşadıklarımızı düşününce şunu anladım ki hayatımızda bir süre hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Ardından gelen çadır kent günleri... Bütün ülke seferber olmuş, Sakarya'nın yaralarını sarmaya çalışıyordu. Ülkenin her köşesinden gelen yardımlar bize hem moral hem de umut oluyordu. Yardımlar ülke sınırlarını bile aşmıştı. Birkaç günde çadır kent yaşamına alışmıştık. Artçı depremler bizi çadırdan bile kaçırsa da canımızı sıkamıyordu. İş eğlenceye çevirmiştik. Sarsıntılıların kaç şiddetinde olduğunu tahmin etme oyunu oynuyorduk. Hepimiz birer deprem uzmanı olmuştuk.

Eylül ayının son günleriydi. Artık gitme vakti gelmişti. Birkaç ay önce girdiğim üniversite sınavını kazanmıştım. Babama bu şartlarda gitmek istemediğimi söylesem de oralı olmadı. Bana 1967 depreminde yaşadıklarını anlattı. O depremde tıpkı benim gibi 18 yaşındaymış. Her şeyin düzeleceğini, bir an önce okulumu bitirmem gerektiğini söyleyerek beni ikna etti. Enkazdan çıkarabildiğim birkaç parça eşyayı koyduğum hafif bir valizle yola çıktım. Ailemle vedalaşıp otobüse bindim. Kafamı cama yasladım. Yavaş yavaş hareket ettik. Yol üzerinde yıkılmış bir binanın üzerine yazılan şu cümle ilişti gözüme:

"Hoşça kal Adapazarı..."

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Araştırılım-Tartışalım:

Depremın yol açtığı can ve mal kayıplarını önlemek için neler yapılabilir? Tartışınız.

SIRA SİZDE: Aşağıdaki deprem çantasında gördüklerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

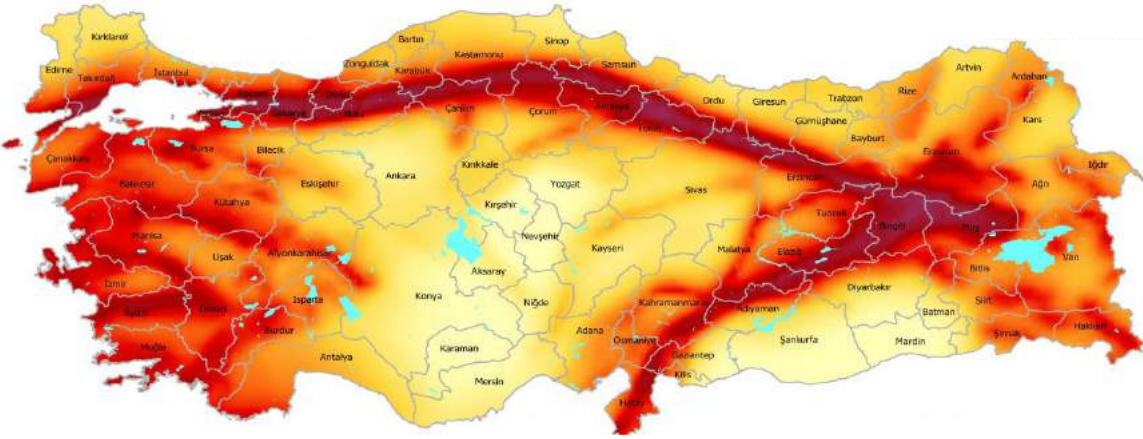
.....

.....

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Ülkemiz depremlerde meydana gelen insan kaybı açısından dünyada üçüncü, etkilenen insan sayısı açısından sekizinci sırada. Ortalama olarak her yıl büyüklüğü 5 ile 6 arasında değişen en az bir deprem yaşanıyor. Ülkemiz ve çevresinde meydana gelen depremlerin 950 deprem istasyonu ile **7/24** takip edildiğini **biliyor muydunuz?**

TÜRKİYE DEPREM TEHLİKE HARİTASI

Harita 3.3: Deprem Tehlike Haritası

Görsel 3.19: 1999 Depremi Sonrası

5. ADA KAZASINDAN SAKARYA İLİNE

64

3.ÜNİTE

ŞEHİRİMİZİN İDARİ YAPISI

Sakarya ilinin 16 ilçesi bulunmaktadır. Bunlar; Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Erenler, Ferizli, Geyve, Hendek, Karapürçek, Karasu, Kaynarca, Kocaali, Pamukova, Sapanca, Serdivan, Söğütlü ve Taraklı'dır.

Şehrimiz, 1954 yılına kadar Kocaeli iline bağlı bir kaza (ilçe) olarak yönetilmiştir. Sakarya, 1 Aralık 1954 günü il ilan edilerek bugünkü idari yapısına kavuşmuştur.

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Adapazarı: Sakarya Nehri ile Çark Deresi arasında kalan bölge, geçmişte "Ada Köyü" olarak adlandırılırdı. Tığcılar, Hasırcılar, Semerciler, Pa- buççular, Yağcılar, Tuzla, Çıracılar ve Küpçüler bu mesleklerle uğraşanların yaşadıkları köylerdi. Ürettikleri malları "adaya" götürüp, orada kurdukları "pazarda" satan köylüler zamanla buraya Adapazarı demişlerdir.

ŞEHİRİMİZİN İDARİ GELİŞİMİ

14.yy.	• Orhan Gazi'nin fethiyle Türk idaresi altına alındı.
1520	• Ada kazası (ilçe) olarak yönetilmeye başlandı.
1868	• Adapazarı Belediyesi kuruldu.
1954	• Sakarya il olarak ilan edildi.
2000	• Adapazarı Büyükşehir Belediyesi kuruldu.
2008	• Adapazarı Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Belediyesinin alt kademe belediyesi oldu.
2014	• İlin tüm ilçe belediyeleri büyükşehirle bağlandı.

OKUMA PARÇASI

ADA KIRANTEPE'DE

Merhaba arkadaşlar, ben Ada. Ailemle birlikte Sakarya'nın Serdivan ilçesinde yaşıyoruz. Bugün size yaşadığım yerden bahsetmek istiyorum. Geçenlerde okul panosunda Serdivan Kırantepe'de hafta sonu yapılacak olan Yamaç Paraşütü Festivali'nin afişini gördüm. Akşam festivale giderek yamaç paraşütü yapmak istediğimi babama söyledim. Bu cesaretim babamı etkilemiş olacak ki anneme rağmen izin verdi ve büyük gün geldi çattı. Kısa bir eğitimin ardından birlikte uçuş yapacağımız hocayla kalkış yaptık. Gökyüzünde kuş gibi süzülme harika bir duyguydu.

Bir süre sonra heyecanımı yenmiştim. Aşağıya baktığımda Serdivan'ın tahminimden daha büyük bir yer olduğunu fark ettim. Çok sayıda ev, dükkân ve araba vardı. Mahalleleri, sokakları hatta Sapanca Gölü'nü görebiliyordum. Yaşadığım yerle ilgili merakım daha da arttı. Derken macera sona erdi ve yere indik. Annem ve babamın kalkıştan önceki kaygıları yerini sevince bırakmıştı. Eve dönünce babama gördüklerimi anlatmaya başladım. Serdivan'ın ne kadar büyük ve kalabalık olduğundan bahsediyordum. Babam burasının kendi çocukluğunda küçük bir köy olduğunu söyleyince çok şaşırdım. Şu an alışveriş merkezlerinin, kafelerin, okulların, evlerin olduğu yerlerde, eskiden tarlaların ve otlakların bulunduğunu anlattı.

Ertesi gün okul kütüphanesinde şehrimizin gelişimini anlatan bir kitap buldum. Bu kitapta Serdivan'ın önceden tarım ve hayvancılığın yapıldığı bir köy olduğu yazıyordu. 1982 yılında belde olunca belediye yönetimine geçilmiş. 2008 yılında Sakarya Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 16 ilçeden biri olmuş. Böylece büyümeye ve gelişmeye başlamış.

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

SIRA SİZDE: Sakarya'nın il olmasının şehirde neleri değiştirmiş olabileceğini sınıfta tartışınız.

2
ARALIK
1954

KENT GAZETESİ

Günlük Gazete

SAYI:1

YENİ İLİMİZ KUTLU OLSUN

Yapılacak törende bulunmak üzere Ankara'dan bir heyet dün şehrimize geldi.

Tören, saat 09.00'da hükümet binasına il tabelasının asılmasıyla başladı.

YENİ İLİMİZ SAKARYA

22 Haziran 1954'te kabul edilen kanunla il olan şehrimizde dünden beri büyük bir bayram havası yaşanıyor. Adapazarı ilgili kanuna göre Sakarya ili oldu. Törende bulunmak için hükümeti temsil eden bir heyet şehrimize geldi. Saat 09.00'da top atışlarıyla başlayan törende **Kaymakamlık** tabelasının yerine **Valilik** tabelası asıldı.

Öğleden sonra misafir heyet huzurunda resmi geçit yapıldı ve akşam da il kutlama kurulu tarafından bir gösteri programı düzenlendi. Dün akşam olduğu gibi bu akşam da fener alayları şehri donatacak ve havai fişekler atılacaktır.

Ayrıca kutlama kurulu tarafından mehter takımı gösterileriyle bazı eğlenceler düzenlenecektir.

Dün şehrimize gelen Vali Mehmet Nazım ÜNER yaptığı açıklamada, "Bugünü hiç unutmayacağım. Sakarya halkının beni karşılamak için Düzce'ye kadar gelip Adapazarı'na kadar eşlik etmesi bizleri çok etkiledi. Bu coşku içerisinde şehre uzun yıllar hizmet etmek istiyorum. Bu güzel şehrin gelişimine hep birlikte tanık olacağız. Sakarya halkının, en küçüğünden en büyüğüne kadar herkesin gözlerinden öpüyorum ve kutluyorum." dedi.

1 ARALIK 1954
SAKARYA'MIZ
İL OLDU.

SIRA SİZDE: Aşağıda verilen belediye logosunu inceleyerek örnekte olduğu gibi diğer ilçeler hakkında çıkarımlarda bulununuz.

ÖRNEK

Tozlu Camii

Sakarya Köprüsü

Sakarya Nehri

1868'de kurulmuş olması

ADAPAZARI

Yüzölçümü: 335 km²

Rakım: 31 m

Merkez ilçe

AKYAZI

Yüzölçümü: 306 km²

Rakım: 43 m

Merkeze uzaklık: 32 km

ARİFİYE

Yüzölçümü: 80 km²

Rakım: 40 m

Merkeze uzaklık: 8 km

ARİFİYE BELEDİYESİ

ERENLER

Yüzölçümü: 125 km²

Rakım: 30 m

Merkeze uzaklık: 6 km

.....

.....

.....

.....

.....

KARAPÜRÇEK

Yüzölçümü: 118 km²
Rakım: 84 m

Merkeze uzaklık: 26 km

.....

.....

.....

.....

.....

HENDEK

Yüzölçümü: 581 km²
Rakım: 180 m

Merkeze uzaklık: 36 km

TARAKLIYüzölçümü: 292 km²

Rakım: 485 m

Merkeze uzaklık: 67 km

KAYNARCAYüzölçümü: 332 km²

Rakım: 50 m

Merkeze uzaklık: 32 km

KOCAALIYüzölçümü: 259 km²

Rakım: 20 m

Merkeze uzaklık: 69 km

SÖĞÜTLÜYüzölçümü: 147 km²

Rakım: 31 m

Merkeze uzaklık: 17 km

.....

.....

.....

.....

PAMUKOVA

Yüzölçümü: 280 km²

Rakım: 79 m

Merkeze uzaklık: 45 km

SAPANCA

Yüzölçümü: 182 km²

Rakım: 35 m

Merkeze uzaklık: 24 km

.....

.....

.....

.....

.....

SAKARYA

1956

.....

.....

.....

.....

.....

SERDİVAN

Yüzölçümü: 120 km²

Rakım: 30 m

Merkeze uzaklık: 12 km

KARASU

Yüzölçümü: 405 km²

Rakım: 31 m

Merkeze uzaklık: 60 km

.....

.....

.....

.....

.....

6. SAKARYA TARİHİ

70

3.ÜNİTE

Görsel 3.20: Jüstinyen Köprüsü (Beşköprü)

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Bitinya (Bithynia): Eski çağlarda; İstanbul'un Anadolu yakası ile Kocaeli, Yalova, Sakarya, Bilecik, Düzce, Bolu, Bartın, Zonguldak ve Bursa illerinin önemli bir bölümünü içine alan bölgedir.

Konuralp: Orhan Bey'in komutanlarından. 14. yüzyılda Sakarya ve çevresini fethetmiştir.

İnsanlar, yerleşim yeri seçerken su kaynaklarının bol, iklim şartlarının elverişli olduğu yerleri tercih etmiştir. Sakarya, bu özelliklere sahip olmasından dolayı Anadolu'nun en eski yerleşim alanlarından biri olmuştur. Şehrimiz, Sakarya Nehri'nin hayat verdiği verimli topraklar üzerinde birçok medeniyete de ev sahipliği yapmıştır.

Adını Sakarya (Sangarios) Nehri'nden alan şehrimizin Friglerle başlayan uygarlık yolculuğu; Lidyalılar, Persler, Büyük İskender İmparatorluğu, Bitinya Krallığı, Roma ve Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğuyla devam etmiştir. 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'nun

pek çok yerinde olduğu gibi bu bölgede de Türk fetihleri yoğunlaşmıştır. Sakarya ve çevresine ilk Osmanlı akınları 14. yy başlarında Osman Bey döneminde başlamış; Taraklı, Mekece, Akhisar (Pamukova), Geyve, Akyazı ve Hendek bu dönemde fethedilmiştir. Orhan Gazi zamanında ise dönemin komutanlarından Konur Alp tarafından Adapazarı da dâhil olmak üzere bölgenin tamamı Osmanlı topraklarına katılmıştır. Fethin ardından Orhan Bey, buraya kendi adıyla bilinen camiyi yaptırmıştır. Adapazarı adı, Osmanlı belgelerinde ilk kez Ada Karyesi (köyü) şeklinde 16. yy başlarında Kocaeli sancağına bağlı bir köy olarak geçmektedir. 1520 yılında kaza (ilçe) olmuş, 1868 yılında ise belediye teşkilatı kurulmuştur. 1 Aralık 1954 yılında ise il olmuştur. Şehrimiz, Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'a yakın konumuyla yüzyıllar boyunca önemli bir yere sahip olmuştur. Osmanlı Devleti döneminde gemi yapımında kullanılan kereste, sefere çıkan ordular için buğday ve saman temini Sakarya'dan sağlanmıştır. Verimli tarlalarında yetiştirilen birçok ürün saray mutfağının vazgeçilmezi olmuştur. Sakarya, konumu itibarıyla İstanbul'un Anadolu'ya açılan kapısıdır. Bu nedenle millî mücadele döneminde de işgal güçlerinin hedefi olmuştur.

OKUMA PARÇASI

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Ahilik: Anadolu'da 13. yüzyılda kurulmuş esnaf ve sanatkârlar birliğidir.

Zaviye: Küçük tekke.

SAKARYA'DA BİR SEYYAH

Ben İbn Batuta. 14. yüzyılın en önemli seyyahlarından (gezgin) biriyim. Dünyada gezmediğim yer neredeyse kalmadı. Günlerden bir gün, Anadolu'ya da yolum düştü. Burası dünyanın en güzel memleketidir. Allah, güzellikleri öteki ülkelere ayrı ayrı dağıtırken burada hepsini bir araya toplamıştır. Burada güzel, temiz kıyafetli insanlar yaşar ve dünyanın en nefis yemekleri pişirilir. Bu yüzden, "Bolluk bereket Şam'da, şefkat ise Anadolu'dadır." denilmiştir. İznik'i güzel anılarla geride bırakıp kafilemizle birlikte Yenice (Taraklı) denilen beldeye gitmek üzere yola koyulduk. Bir süre sonra büyük bir nehrin kenarına geldik. Bu nehrin adı Sakarya'dır ki suları oldukça gür ve hırçındır. Sal kullananların yardımıyla nehrin karşısına geçip Geyve beldesine vardık. Yolcu olduğumuzu anlayıp bizi Ahilerin yanına götürdüler. Ahilerden birinin zaviyesine indik. Biz Arapça, o ise Türkçe konuştuğu için birbirimizin dilinden anlamak pek mümkün olmadı. Yine de anlaşmayı başardık. Zaviyede kaldığımız süre boyunca bize fazlasıyla ikramda bulundular. Öyle ki yediğimiz midemizde, yemediğimiz başucumuzdaydı. O geceyi zaviyede geçirdik. Sabahleyin bir rehber eşliğinde Taraklı'ya gittik. Taraklı, büyük ve güzel bir kasabadır. Orada yine bir Ahi zaviyesine gittik. Ahi'nin olmadığını söyleyen bir öğrenci bize yemek getirdi. Burada da çok güzel ağırlandık. Sabah olunca bu şirin kasabayla vedalaşarak yolculuğumuza devam etmek üzere yola koyulduk.

(İbn Batuta'nın "Dünya Seyahatnamesi" adlı eserinden derlenmiştir.)

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ: VATAN, MİLLET, SAKARYA!

Osmanlı Devleti, XX. yüzyıla geçişin ağır yükünün yorgunluğuyla girdi. 1914 ile 1918 yılları arasında gerçekleşen I. Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti de yenik çıktı. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra düşman devletler Anadolu'da işgallere başladı.

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak başlattığı Milli Mücadele'de Sakarya da ön saflarda yer aldı. Bu dönemde Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi şehrimizde de milli cemiyetler kuruldu.

Adapazarı ve Geyve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin yanı sıra Trakya Paşaeli Cemiyeti'nin bir şubesi açılarak vatansever bir duruş ortaya konuldu. İşgalleri protesto etmek için 24 Mayıs 1919'da düzenlenen mitinge çok sayıda kişi katıldı. Halit Molla, Yahya Kaptan, Kazım Kaptan, İpsiz Recep ve arkadaşları Adapazarı ve çevresinde mücadele eden Kuvayımilliyeciler olarak sadece işgal güçleriyle değil, bu güçlerle iş birliği yapan isyancılarla da mücadele ettiler. TBMM'nin açılmasının ardından Anadolu'da çıkan isyanlardan biri olan Adapazarı ve Hendek Ayaklanması bastırıldı.

Görsel 3.21: Yahya Kaptan ve Arkadaşları

Ali Fuat Paşa'dan (Cebesoy) aldığı emirle isyancıların üzerine yürüyen Yarbay Mahmut Bey'in Hendek'te şehit edilmesinin ardından, isyancılar 23 Nisan 1920'de meclisin açıldığı gün Adapazarı'nı ele geçirdi. Durumu haber alan Ali Fuat Paşa, Bursa'dan yola çıkarak Geyve üzerine yürüdü. Geyve Boğazı'nda işgalcilerin ve İstanbul hükümetinin desteklediği Anzavur Ahmet'in güçleriyle yapılan çarpışmaların ardından boğaz Ali Fuat Paşa'nın kontrolüne geçti.

Ethem Bey'in de bölgeye gelmesiyle birlikte Sapanca, Adapazarı ve Hendek'te kontrol sağlandı. Bu tarihten sonra Adapazarı bir süre Kuvayımillîye ile isyancılar arasında el değiştirdi.

26 Mart 1921 günü Adapazarı ve çevresi Yunan kuvvetleri tarafından işgal edildi. Bu işgal boyunca millî güçler Sakarya Nehri'nin doğusunda bir savunma hattı oluşturdu. 21 Haziran 1921 sabahı saat 04.00'te Sakarya Bölge Komutanlığı'nın görevlendirdiği üç baskın kolu, kısa bir çarpışmanın ardından şehrin kontrolünü ele geçirdi. Şehre ilk giren kuvvetler Halit Molla ve Kazım Kaptan'ın birlikleridir. Halit Molla kurtuluştan sonraki ilk sabah ezanını okurken Kazım Kaptan Türk bayrağını hükümet konağına çekti.

Ülkemizde milli mücadelenin kazanılmasının ardından Cumhuriyet ilan edildi ve sonrasında birçok alanda yenilikler yapıldı. Adapazarı'nda da eğitim, bayındırlık, ulaşım, sanayi, ticaret ve toplumsal alanda büyük gelişmeler yaşandı.

GEZ-GÖR-ÖĞREN

Sakarya Müzesi (Atatürk Evi) veya Ali Fuat Paşa Beldesi'nde bulunan Kuvayımillîye müzesine bir gezi düzenleyiniz.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Mustafa Kemal'in Başkomutan olarak yönettiği Sakarya Savaşı'nın, Ankara-Polatlı yakınlarında yapıldığını **biliyor muydunuz?**

BÜYÜK BULUŞMA: ATATÜRK SAKARYA'DA

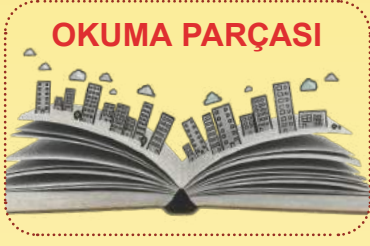
Mustafa Kemal Paşa'nın Sakarya Zaferi'nde Yunan Taarruzu'nu durdurmasının üzerinden yaklaşık bir yıl geçmişti. Meclisin "**Gazi**" unvanıyla taçlandığı Paşa, Yunan güçlerini Anadolu'dan söküp atmak için hazırlanırken tüm Avrupa Anadolu'da neler olduğunu merak ediyordu. Fransız gazeteci yazar Claude Farrere (Klod Farer) girişimleriyle Gazi'den randevu almayı başarmıştı. Buluşma İzmit'te gerçekleşecekti. Ancak Gazi'yi İzmit'e gitmeden önce Adapazarı'nda birileri bekliyordu: Sevgili annesi Zübeyde Hanım ve kız kardeşi Makbule Hanım. En son görüştüklerinde, annesi Gazi'yi Kurtuluş Savaşı'nı başlatacağı Samsun yolculuğuna uğurlamıştı. Görüşmeyeli üç yıl olmuştu. Buluşmaya giderken yanındakiler Zübeyde Hanım'ın heyecanlandığını düşünerek onu sakinleştirmeye çalıştılar: "*Ben sakinim. Hiç telaş etmeyiniz. Oğlumu görmeye gidiyorum. Oğlum hiç değişmemiştir. Hiç mağrur olmamıştır.*" diyerek karşılık vermişti Zübeyde Hanım. Onun oğlunu görmeye giderken duyduğu sevincin başlıca sebebi, aldığı unvanlar veya kazandığı zaferler değil; sadece kendini gurura kaptırmamasıydı. Gazi, 14 Haziran 1922'de bugün Atatürk müzesi olan istasyonun yanındaki evin balkonunda Sakaryalıların huzurunda annesiyle kucaklaşarak hasret giderdi. Bu tarihi ve duygusal buluşmanın doruğa çıkardığı heyecanla meydandaki kalabalıktan gelen "*Allah ayırmasın.*", "*Yaşa Mustafa Kemal Paşa, Yaşa!*" sesleriyle ortalık çınlıyordu.

Claude Farrere ile İzmit'te buluştuktan sonra birlikte tekrar Adapazarı'na dönen Gazi, 21 Haziran Adapazarı'nın kurtuluş kutlamalarına katıldı. Bugünkü Sabihahanım Ortaokulunu, Ahşap ve Demir Fabrikalarını (Zirai Donatım Kurumu) ziyaret etti. Gazi, 22 Haziran'da Geyve'de askerî birlikleri denetledikten sonra Taraklı'ya geçmiş, 24 Haziran 1922'de Ankara'ya dönmüştür. Yaklaşık iki ay sonra gerçekleşecek olan Büyük Taarruz ile Millî Mücadele'nin askerî aşaması zaferle sonuçlanmıştır.

Görsel 3.22: Mustafa Kemal Sakarya'da

HALİT MOLLA

Yıl 1957. Kaynarca ile Adapazarı arasında otobüslerle yeni yeni seferlere başlanmıştı. O zamanlar on dört yaşında olan Muavin Hayati'ye haber gelmişti: Birazdan otobüse çok önemli bir adam binecek. Muavin Hayati, otobüsün sağ ön koltuğuna kimseleri oturtmamalıyım diye içinden geçirdi. Taşoluk sapağına geldiklerinde, otobüse binmek üzere ilerleyen bir ihtiyara kapıyı açtı. Ufak tefek, beyaz kısa sakallı, nur yüzlü, hafifçe topallayan ama mağrur bir adamdı... Yerini biliyormuşçasına muavinin göstermesini beklemeden geçip ön koltuğa oturdu. Muavin Hayati, şoförün işaretinden çok önemli bir adamın yerine oturduğunu anladı. İşte o aksakallı kimdi biliyor musunuz? Halit Molla.

O, düşman işgali altında geçen seksen yedi gününün ardından Taşkısığı yönünden gelerek adamlarıyla beraber 21 Haziran 1921 sabahı saat 04.00'te Adapazarı'na girdi. Her sokağın başına bir nöbetçi dikerek şehri kontrol altına aldı. Orhan Camii'nde ilk sabah ezanını bizzat kendisi okudu. Akabinde düşmanı takip eden Molla, araba fabrikası (sonraları TZDK, şimdilerde Kent Park olan mevkii) ve Beşköprü tarafında çatışarak düşmanı çekilmeye zorladı. Diğer yandan, Molla'dan kısa süre sonra şehre giren Kazım Kaptan kuvvetleri ise Hükümet Konağı'na Türk bayrağını diktiler. İşte şimdi özgürce yürüdüğümüz bu şehrin sokakları o gün düşman işgali altındaydı. Ta ki Halit Mollalar tozun toprağın içinden sıyrılıp gelinceye kadar...

Halit Molla, bugünkü adıyla Sakarya ili Söğütli ilçesine bağlı Sıraköy'de 1887 yılında doğdu. Balkan Harbi'nden başlayıp Yunanlıların İzmir'den denize dökülmesiyle sona eren mücadele içinde eli silah tutan her Türk gibi on yılı aşkın süreyle askerlik yaptı. Suriye Cephesi'nde İngilizlere esir düştü, bir çatışmada ayağından yaralandı. Yunanlıların Adapazarı-Akmeşe-Kandıra-Kaynarca'yı işgali ve köyleri yakmaları üzerine ağabeyi Aşır Ali, kardeşi Zekeriya ve çevresindeki gözükara, 50 kadar yiğit delikanlıyla birlikte şehirdeki millî kuvvetlerin çekirdeğini oluşturdu. Kurduğu birlikle önce bölgedeki Rum ve Ermeni azınlık çetelerini sindirdi. Ardından Kandıra'daki işgalci Yunan güçlerini rahatsız etmeye başladı. Kuvvetleriyle katıldığı Ferizli'deki Seyifler Çatışması'nda (29 Mart 1921) bizzat Yunanlı komutanı etkisiz hâle getirirken ağabeyi Aşır Ali'yi şehit verdi.

Halit Molla 1951 yılında yapılan Kurtuluş Şenlikleri'ne katılır. Hükümet binası önünde yapılan ve binlerce Adapazarlı'nın katıldığı törende kendisine "bayrak çekme onuru" verildiğinde: "Bu bayrağı çekme hakkı ve onuru Kazım'ındır çünkü kurtuluş sabahı göndere Türk bayrağını ilk o çekmiştir." der. Kazım Kaptan ise: "Hayır, şehre ilk o girdi ve ezanı ilk o okudu. O düşmanı takip ettiği için ben arkadan gelip bayrağı çekebildim, hak Halit Molla'nındır." diye cevap verir. İzleyenlerin gözlerini yaşartan bu konuşmalardan sonra belediye başkanı ve kaymakam: "O hâlde bayrağı ikinizin çekmesi daha uygundur." der. Alkışların ve gözyaşlarının arasında bayrağı her iki kahraman birlikte göndere çekerler.

(Genel ağ haberinden düzenlenmiştir.)

7. KOMŞU VE KARDEŞ ŞEHİRLER

74

3.ÜNİTE

KOMŞU ŞEHİRLERİMİZ

Sakarya'nın komşu olduğu şehirlerle tarihî ve kültürel bakımdan ortak özellikleri vardır. Bu durum; şehrimizin komşularıyla güçlü, derin ve sıcak ilişkiler kurmasını sağlamıştır.

Şehrimiz; doğusunda Düzce, güneydoğusunda Bolu, güneyinde Bilecik, batısında Kocaeli ve güneybatısında Bursa ile komşudur.

KOMŞU ŞEHİR	UZAKLIK
Kocaeli	37 km
Düzce	68 km
Bilecik	100 km
Bolu	115 km
Bursa	165 km

Harita 3.4: Sakarya'nın Komşu İlleri

Araştırılmalı-Tartışılmalı:

Sakarya'ya komşu olan ilçelerin hangileri olduğunu araştırınız.

KARDEŞ ŞEHİRLERİMİZ

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Kardeş Şehir: Coğrafi olarak uzakta olan yerleşim yerlerinin kültürel ve ticari alışveriş amacıyla oluşturdukları birlikteliktir.

Şehirler arasında derin ve uzun süreli ortaklıklar kurulur. Kardeşlik kuran şehirler; kültürel, ekonomik, çevresel sorunlar ve sınır ilişkisi gibi alanlarda iş birliği yaparlar. Bu anlamda kardeş şehirlerin ortak özelliklerinin bulunması önemlidir. Kurulan kardeşliğin devamlılığı bu benzerliklerin varlığına bağlıdır.

Şehrimiz Sakarya, ülkemizdeki ve yurt dışındaki bazı şehirlerle kardeşlik bağı kurmuştur. Yurt içinde;

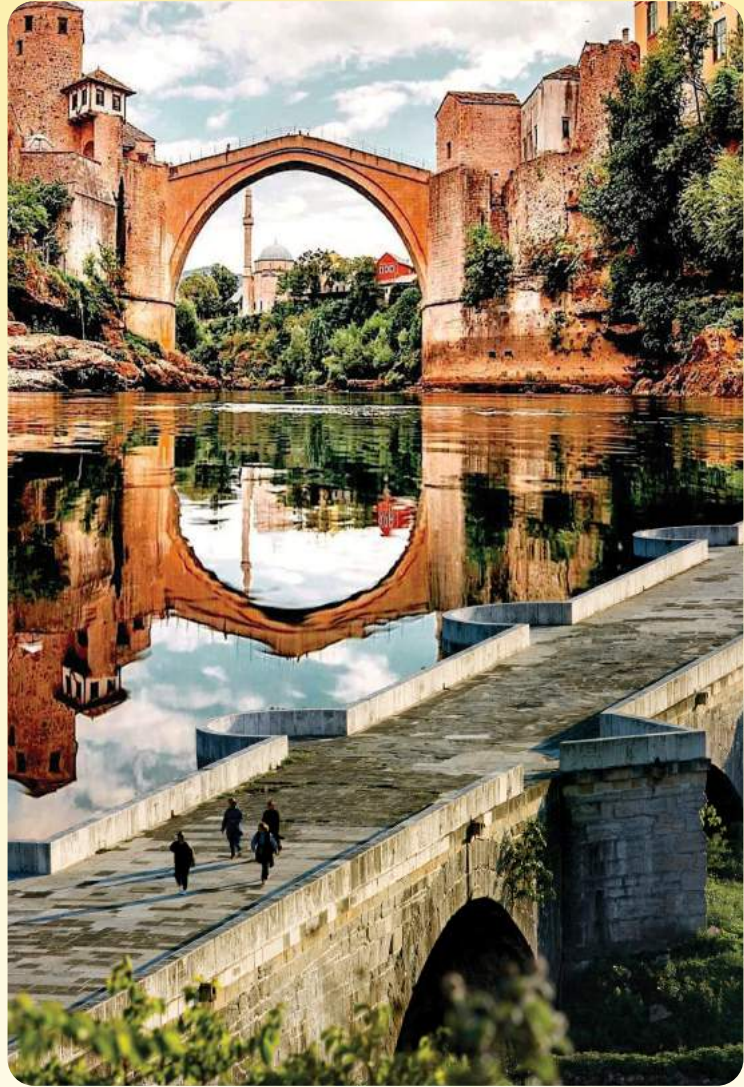
Kocaeli'nin Körfez, Van'ın Bahçesaray, Siirt'in Baykan ilçeleri ile kardeş şehir protokolü yapılmıştır. Yurt dışında ise; Tatlısu, Semerkant, Oş, Tokmok, Komrat, Dragash, Dajt, Zavodskoy, Klina, Goradze, Yaroslavl, Elmarj, Bijeljina, Kırçova ile kardeş şehir protokolü yapılmıştır.

OKUMA PARÇASI

JÜSTİNYEN'DEN MOSTAR'A

Balkanlardaki ve Anadolu'daki akraba ailelerin kavuşması için başlatılan "Jüstinyen'den Mostar'a Kardeşlik Köprüsü Projesi" kapsamında, Sakarya'nın Serdivan ilçesiyle, Makedonya'nın Kırçova Belediyesi kardeş şehir oldu. Serdivan Belediyesi tarafından Balkanlarda yaşayan Türklere yönelik başlatılan proje kapsamında Makedonya Kırçova Belediyesi yetkilileri, Serdivan Belediyesi tarafından Balkanlarda yaşayan Türklere yönelik başlatılan proje kapsamında Makedonya Kırçova Belediyesi yetkilileri, Serdivan Belediyesi başkanını ziyaret etti. Ziyarete iki ilçe protokol imzalayarak kardeş şehir oldu. Belediye başkanı, projeyi Balkanlarda ve Anadolu'da yaşayan akraba aileleri buluşturmak için başlattıklarını söyledi. "Kardeşlik köprümüzü sağlam temeller üzerine kurmaya devam ediyoruz." diyen Belediye Başkanı, "Amacımız oradaki hemşehrilerimizi Serdivan'daki akrabalarıyla bir araya getirmek, ortak kültürümüzü yaşatarak gelecek nesillere aktarmak. Bu sayede Kırçovalıların yoğun olarak yaşadığı Serdivan'da unutulmuş akraba ilişkileri yeniden kurulacak. Sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda kardeşliğimizi pekiştirmek için çalışmalarımıza devam edeceğiz." şeklinde konuştu.

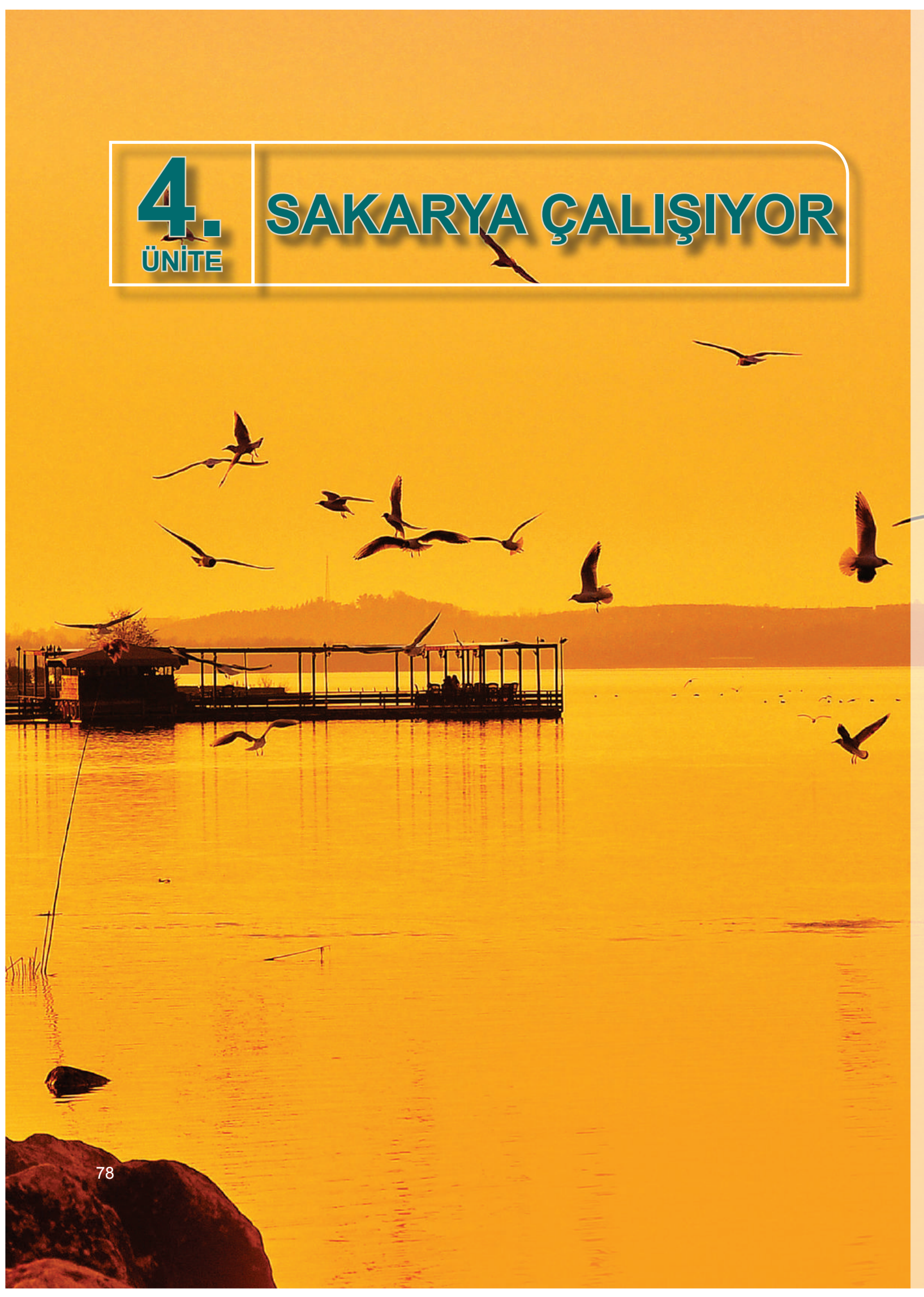
(Serdivan Belediyesi basın bülteninden derlenmiştir.)

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Sakarya'nın kardeş şehirlerinin hangi ülkelerde olduğunu araştırınız.

4.
ÜNİTE

SAKARYA ÇALIŞIYOR

KONULAR

1. ÇARK DÖNÜYOR, SAKARYA ÜRETİYOR
2. GELENEKTEN GELECEĞE
3. MAVİ YEŞİL SAKARYA
4. İPEK YOLU'NDAN OTOBANA

NELER ÖĞRENECEĞİM ?

- Sakarya'nın gelişiminde etkili olan unsurları öğreneceğim.
- Sakarya'ya özgü üretim alanlarını ve zanaatları öğreneceğim.
- Sakarya'nın turizme katkılarını öğreneceğim.
- Sakarya'daki ulaşım ve iletişim imkânlarını öğreneceğim.

1. ÇARK DÖNÜYOR, SAKARYA ÜRETİYOR

78

4.ÜNİTE

ŞEHİRİMİZDE SANAYİ

Şehrimiz Sakarya; sahip olduğu doğal kaynakları, ılıman iklimi ve konumu ile çeşitli ekonomik alanlarda ön plana çıkmaktadır. Sanayi, ulaşım, ticaret, tarım, hayvancılık ve ormancılık alanlarında ülkemiz için önemli bir yere sahiptir.

1980 sonrasında şehrimizin başta Adapazarı ve Arifiye olmak üzere Akyazı, Pamukova, Geyve, Hendek ve Söğütlü ilçelerine özel sektör tarafından çeşitli yatırımlar yapılmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda yoğunlaşan yatırımlar, yeni sanayi bölgeleri oluşturularak desteklenmiştir. 1999 depreminde şehir yıkıma uğramış ancak sonrasında bölgede yatırımlar artarak devam etmiştir. Özel sektör şehrimizdeki yatırımlarını başta otomotiv olmak üzere otomotiv yan ürünleri, gıda ve ilaç gibi alanlarda yapmıştır. Sanayinin yaygınlaşmasıyla birlikte bölgede kurulan fabrikalar, yerleşimi bu alanlarda yoğunlaştırmıştır.

Görsel 4.1: Sakarya Organize Sanayi Bölgesi

SIRA SİZDE

- Yandaki tabloda verilen fabrikalardan hangilerinin ham maddesi şehrimizden karşılanmaktadır?
- Zirai Donatım Kurumu ve Şeker Fabrikasının kuruluşu hakkında bilgi edinerek arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Şehrimizde özel sektöre ait olan fabrikaları araştırınız.

1917

• Demir ve Tahta Fabrikası

1943

• Türkiye Zirai Donatım Kurumu(Tarım Aletleri)

1943

• Askeri Ağır Bakım Fabrikası

1951

• Vagon Fabrikası

1953

• Şeker Fabrikası

1973

• Ordu Donatım ve Ana Tamir Fabrikası (Tank Palet)

GEZ-GÖR-ÖĞREN

Çevrenizde bulunan bir fabrikaya gezi düzenleyiniz.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Sakarya Ticaret ve Sanayi Odasının (SATSO) 1917 yılında kurulduğunu **biliyor muydunuz?**

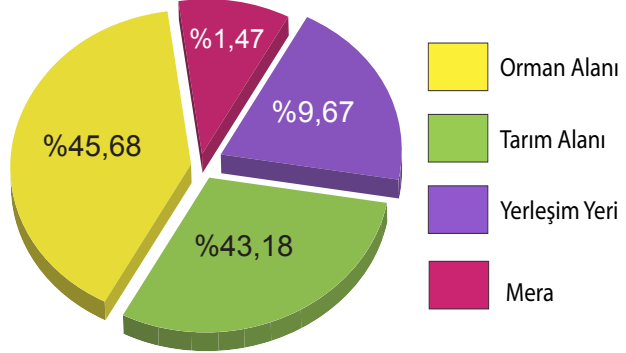

Görsel 4.2: Sakarya Ticaret Odası Binası

Tarım

Sakarya Nehri'nin taşıdığı alüvyonlarla zenginleşen topraklarımız, tarıma oldukça elverişlidir. Şehrimizde iklim çeşitliliğine bağlı olarak tarım ürünleri de çeşitlilik gösterir. İlin kuzeyinde fındık; orta kısmında mısır, buğday, şeker pancarı; güneyinde ise meyve tarımı yaygındır. Bunların dışında kabak, ayçiçeği ve süs bitkisi üretilir.

SAKARYA İLİ ARAZİ DAĞILIMI

Grafik 4.1: Sakarya'nın Arazi Dağılım Oranları

FINDIK

Türkiye üretimindeki payı: %13
Türkiye üretimindeki sırası: 4
Üretim miktarı: 675.000 ton

AYVA

Türkiye üretimindeki payı: %59
Türkiye üretimindeki sırası: 1
Üretim miktarı: 174.038 ton

ET TAVUKÇULUĞU

Türkiye üretimindeki payı: %12
Türkiye üretimindeki sırası: 3
Üretim miktarı: 266.108 ton

SÜS BİTKİSİ

Türkiye üretimindeki payı: %36
Türkiye üretimindeki sırası: 1
Üretim miktarı: 36.263 ton

Hayvancılık

Şehrimizde hayvancılık, tarım sektörü içinde %43'lük paya sahiptir. Büyükbaş hayvancılığın yanında göze çarpan ve hızlı gelişen sektör ise kümes hayvancılığıdır. Bu gelişimin nedeni nüfus yoğunluğunun fazla olduğu şehirlere olan yakınlıktır.

Görsel 4.3: Büyükbaş Hayvancılık

ŞEHİRİMİZDE TİCARET

80

4.ÜNİTE

Sakarya'nın ticari potansiyeli, ulaşım sistemlerinin yaygınlığına bağlı olarak gelişmiştir. Sanayi ve tarımdaki üretim çeşitliliği ticari faaliyetleri her zaman canlı tutmuştur. Bu faaliyetler şehrimizin ekonomisinde uzun yıllar etkili olmuştur.

Uzun Çarşı, Çark Caddesi, Aynalıkavak Çarşısı, Soğan Pazarı, Pabuççular; Adapazarı'nı "pazar" yapan şehir ticaretinin günümüzde de canlı olduğu yerlerdir.

Eski

Yeni

Görsel 4.4: Tarihi Uzun Çarşı

Modern uygulamaların kullanılması, tarımda verimliliği ve üretimi artıracaktır. Sakarya'nın orta ve güney kesimlerinde ileri teknolojiyle yapılan yatırımlar, organik tarım, ilin termal kaynaklarıyla yapılacak seracılık ve süs bitkiciliği şehrin gelişime açık ekonomik imkânlarındandır.

Sakarya, çeşitli yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahiptir. Şehrimizin rüzgâr ve su gücü (hidroelektrik) enerjisi bakımından da önemli bir potansiyeli vardır. Aynı zamanda Akyazı ve Karasu'daki Katı Atık Aktarma İstasyonlarında, atık çöpten gübre ve enerji üretimiyle ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

Ham madde ve pazar avantajları ve kurulan Organize Sanayi Bölgeleriyle son yıllarda orman ürünleri sanayisinde önemli bir artış olmuştur.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Ticaret geçmişi oldukça köklü olan şehrimizde ülkemizin ilk özel bankasının, Adapazarı İslam Ticaret Bankası adıyla 1913 yılında kurulduğunu **biliyor muydunuz?**

Görsel 4.5: İslam Ticaret Bankası'nın İlk Binası

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Şehrimizde ticaretin gelişmesinde etkili olan faktörleri araştırarak sınıfta tartışınız.

2. GELENEKTEN GELECEĞE

Şehirlere kültürel kimlik kazandıran en değerli uğraşlardan biri de el sanatlarıdır. İhtiyaçların geleneklerle harmanlanmasıyla birlikte toplumun ortak değerlerinin yansıtıldığı ürünler ortaya çıkar. Yaşanmışlıklar, özlemler, mutluluklar, acılar; gündelik hayatın içerisinde belki bir baston ya da toprak bir çömlek hâlinde bize eşlik eder. Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdığımız kültür, bir kızın dokuduğu kilimin deseninde odamızın bir köşesinde hayat bulur.

Şehrimizin zengin ham madde kaynakları, zengin kültür varlığı ile birleşince el sanatlarının en güzel örnekleri ortaya çıkmıştır. Hâlen mahalle ve köylerimizde gelişen teknolojiye direnen az sayıda zanaatkâr, ürettikleriyle şehrimizin kültürünü yaşatmaya çalışmaktadır. Sakarya'da el sanatlarında ağaç işçiliği ön plana çıkmaktadır. Buna tarakçılık, kaşıkçılık, bastonculuk ve semercilik gibi örnekler verilebilir. Bunların dışında süpürgecilik, hasırcılık, sepetçilik, demircilik, çömlekçilik, dokumacılık gibi el sanatları da görülmektedir.

EL SANATLARININ ADI	KAÇ YILDAN BERİ YAPILDIĞI	KULLANILAN MALZEMELER
Ağaç işleri oymacılığı	700 yıl	ceviz, armut, çınar, ıhlamur, meşe
Kaşıkçılık	700 yıl	şimşir, kayın, armut, gürgen, elma
Tarihî Taraklı maket evleri	20 yıl	şimşir, kayın, gürgen, meşe, sunta, kontrplak
Bastonculuk	700 yıl	kayın, gürgen, ceviz, armut, çınar, ıhlamur
Semercilik	700 yıl	kayın, gürgen, ceviz, deri, keçe, dokuma, ot
Süpürgecilik	140 yıl	süpürge otu, tel, ip
Sepetçilik	300 yıl	saz, söğüt, ceviz, fındık
Hasırcılık	300 yıl	saz
Çömlekçilik	140 yıl	toprak
Pabuççuluk	700 yıl	deri
Yorgancılık	140 yıl	pamuk, yün, dokuma kumaş, kadife
Kumaş dokumacılığı	700 yıl	keten, pamuk, yün vb.
Kilim dokumacılığı	700 yıl	yün, boyanmış keçe kılı(tiftik), kumaş parçaları, saç teli, boncuk
Saraçlık	700 yıl	deri (düz kösele, sabunlu kösele, yağlı kösele)

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Tabloda verilen el sanatlarının adıyla anılan şehrimizdeki mahalle ve semtlerin hangileri olduğunu araştırınız.

OKUMA PARÇASI

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Zanaat: İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan, bilgiyle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş. Bu işi yapan kişiye **zanaatkâr** denir.

SÜPÜRGEÇİLİK

Şehrimize özgü geleneksel el sanatlarından biri de süpürgeçiliktir. Geleneksel üretimdeki aşamalar, olgunlaşan süpürge otlarının toplanıp kurutulmasıyla başlar. Tanelerinden temizlendikten sonra aynı boyda kesilen süpürge kamışları, telle birbirine bağlanır daha sonra da dikilir. Böylece uzun uğraş ve sabrın sonunda ortaya süpürge çıkar.

Temizliğin sembolü olan süpürge, evlenme geleneklerimizde önemli bir yer tutardı. Süpürge, evin dış kapısına asıldığında burada evlenecek çağda kız bulunduğu anlaşılırdı.

Süpürgeçilik de diğer el sanatları gibi üretimde makineleşmeden olumsuz etkilenmiştir. Günümüzde elektrikli süpürgelerin tercih edilmesi nedeniyle el süpürgesi üretimi durma noktasına gelmiştir. Şehir ekonomisini yıllarca canlı tutan el sanatlarının birçoğu süpürgeçilik gibi teknolojiye yenilmiştir. Günümüzde bu meslekleri yaşatmaya çalışan son zanaatkârların üretimleri daha çok turizme yöneliktir.

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Görsel 4.6: Süpürge Ustası

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Kaşıkçılığın Taraklı'da çok yaygın bir geleneksel el sanatı olduğunu, kaşık yapımında şimşir ve kayın ağacının kullanıldığını, şimşir ağacından yapılan kaşığın diğer ağaçların kaşıklarına göre daha değerli olduğunu, aynı zamanda bu kaşıkların yöreye ait birçok halk oyununda ritim amaçlı kullanıldığını **biliyor muydunuz?**

Görsel 4.7: Kaşık Ustası

SIRA SİZDE: Aşağıdaki fotoğraflarda yer alan el sanatlarının günümüzde önemini kaybetmesinde etkili olan gelişmeleri yanlarına yazınız.

SÜPÜRGEÇİLİK

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KAŞIKÇILIK

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TARAKÇILIK

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SEMERCİLİK

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. MAVİ YEŞİL SAKARYA

84

4.ÜNİTE

Görsel 4.8: Poyrazlar Gölü

Ülkemizde maviyle yeşilin iç içe geçerek kaynaştığı çok az yer vardır. Sakarya, bu iki rengin harman olduğu bir şehirdir. Denizi, gölleri, nehirleri, yaylaları, farklı kültürleri barındıran şirin köyleri, ormanları ve şelaleleriyle ziyaretçilerinin ilgisini çeker. Yılın çeşitli zamanlarında yapılan şenlikler ve festivaller coşkulu bir havada gerçekleşir. Son yıllarda bu potansiyelin keşfedilmesiyle birlikte şehrimizde tarım ve sanayinin yanında turizm de önemli bir gelir kaynağı olmaya başlamıştır.

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Off-road: Özel donanımlı arazi araçları ile doğada zor koşullarda yapılan bir motor sporudur.

Kongre Turizmi: Turistik tesislerde kongre, seminer ve konferans gibi toplantıların yapıldığı bir turizm çeşididir.

Ekoturizm: Doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkın ekonomik kalkınmasına destek olan turizm çeşididir.

Görsel 4.9: Off-road

OKUMA PARÇASI

KELEBEĞİN PEŞİNDE

Merhaba Sevgili Çocuklar,

Ben Hüsnü Gürsel. Uzun yıllar Sakarya'da resim öğretmenliği yaptım. Bir yandan da fotoğraf sanatıyla ilgilendim. Çünkü insanlar gördüğü güzellikleri yazarak, çizerek, resmederek veya fotoğraf çekerek anlatmak ister. Ben de doğanın bizlere sunduğu güzellikleri fotoğraflamayı tercih ettim. Fotoğraf tutkum kelebeklere olan hayranlığımın birleşince ortaya inanılmaz güzellikler çıktı. Kelebeklerin izini sürerken objektifimden gördüğüm Sakarya'yı sizlere anlatmak istiyorum.

Karasu-Kaynarca ilçeleri arasında bulunan Acarlar Longozu keşfedilmeyi bekleyen bir cennettir. Deniz, göl, kumul ve ormanın bir arada bulunduğu, ülkemizin nadir ekoturizm alanlarından biridir. Longoz, birçok kuş türüne ve renk renk kelebeklere ev sahipliği yapar. Bu kelebeklerin fotoğrafını yakalayabilmek harika bir duygu. Acarlar'da, 150'den fazla ağaç türünün yanı sıra "Su menekşesi" gibi ender görülen bitki türleri de yaşar. Karasu ilçesinin diğer bir turistik değeri, mavi bayraklı plajıdır. Sakarya Nehri ile Karadeniz'in buluştuğu Yenimahalle, şehirde balığın en tazesinin bulunabileceği yerdir. Çam Dağı'ndan kaynağını alan Maden Deresi; Karasu ve Kocaali ilçeleri arasında doğal sınırdır. Dinlenme ve kamp alanları, mesire yerleri, şelalesi ve alabalık tesisleri ile şehrimizin görülmeye değer bir köşesidir. Ayrıca, 18. yüzyılda ahşap olarak inşa edilen Kaynarca'daki Şeyh Muslihiddin Camii, şehrimizin en eski camilerinden biri olma özelliğini taşır.

Orman ve yaylaların maviyle buluştuğu noktada Akyazı, Hendek ve Karapürçek ilçeleri bulunur. Buralarda dört mevsim doğa yürüyüşü yapılabilecek parkurlar vardır. Bir doğaseverin Sülüklü Göl ve çevresini görüp de hayran kalmaması mümkün değildir. Yakınındaki Davlumbaz Yaylası'nda kelebekler gözlenip güzel göl fotoğrafları çekilebilir. Acelle, Dikmen, Çiğdem ve Keremali; doğal dokusu, şirin evleri, yürüyüş parkurları ve festivalleriyle turizme canlılık katan bölgenin diğer yaylalarıdır. Akyazı ilçesinin Kuzuluk beldesinde meşe ağaçlarının arasındaki kaplıcalar, yerin metrelerce derinliğinden gelen şifa kaynağıdır.

İpek Yolu üzerinde bulunan Geyve ve Taraklı ilçeleri, tarihi dokusuyla şehir turizminin önemli duraklarından. Geyve Boğazi'nin girişinde Özel Ali Fuat Paşa Kuvayımillie Müzesi ve Ali Fuat Paşa'nın kabri bulunur. Tarihî II. Bayezid Köprüsü'nden geçince, Geyve'de karşımıza çıkan Elvan Bey İmareti görülmeye değerdir. Yola devam edildiğinde ülkemizde Cittaslow (sakin şehir) unvanındaki sayılı yerlerden biri olan Taraklı'ya varılır. Taraklı; Osmanlı dokusu ve geleneksel mimariyi yansıtan evleriyle küçük, şirin bir ilçemizdir. İlçenin gezilip görülmeye değer yerleri: Tarihî Yunus Paşa Camii, Kil Hamamı, Kültür Evi, Hisar Tepesi ve Asırlık Çınar Ağacı'dır. Taraklı'nın Karagöl Yaylası, Samanlı Dağları üzerinde, deniz seviyesinden yaklaşık 1200 m yüksekliktedir. Etrafı tamamen çam, kayın, köknar ve meşe ağaçlarıyla kaplı olan yayla; bol oksijenli havası ve buz gibi içme sularıyla doğal bir tedavi merkezidir.

Görsel 4.10: Karasu Sahili

Görsel 4.11: Sülüklü Göl (Akyazı)

Görsel 4.12: Taraklı

GEZ-GÖR-ÖĞREN

Taraklı ilçemize bir gezi düzenleyiniz.

Sapanca, doğayla tarihin buluştuğu eşsiz güzellikteki ilçemizdir. Rahime Sultan Camisi, Hasan Fehmi Paşa Camii, Cami-i Cedid, Vecihi Orhon Kapısı ve Mimar Sinan tarafından inşa edilen Rüstem Paşa Camii, Sapanca'nın en önemli tarihî yapılarıdır. Sapanca Gölü sahili, dinlenmek ve yürüyüş yapmak isteyenlerin uğrak yeridir. Off-road meraklıları için hazırlanan özel parkurlar ve gölde yapılabilen su sporları ilçedeki turizm çeşitliliğini artırır. Aynı zamanda ilçedeki turistik tesisler kongre turizmi içinde değerlendirilmektedir. Yanık Dere, Kırkpınar, Soğucak Şelalesi, Mahmudiye ve İstanbuldere; doğanın güzelliklerini doya doya yaşamak isteyenlerin tercih ettiği yerlerdir. İl ormanında ağaçtan ağaca dolanan kelebeklerin izini sürerken yol Arifiye'ye çıkarılır. Dinlenmek isteyenler için Sapanca Gölü'nün sahilinde bulunan Gölbaşı Park, keyifli bir mola yeridir.

Şehrimizin kalbinin attığı merkez ilçelerinde, çarşıları, pazarları ve parklarıyla görülmesi gereken birçok yer vardır. Uzunçarşı, Sakarya'nın Osmanlı döneminden kalan en köklü çarşısıdır. Yanı başında bulunan Orhan Camii ise şehrimizin en eski camisi olarak bilinmektedir. Kent Park ve Tarihî Çark Mesire, şehrin ortasında bulunan yürüyüş ve dinlenme alanlarıdır. Adapazarı'na 5 km uzaklıktaki Poyrazlar Gölü, kır gezisi veya bisiklet turu yapmak isteyenler için harika bir yerdir. Şehir merkezinde iki önemli müze bulunur. Bunlar, Atatürk Evi olarak bilinen Sakarya Müzesi ve Deprem Müzesi'dir.

Serdivan'daki Beşköprü olarak bilinen Jüstinien Köprüsü, Bizans İmparatorluğu döneminden kalan Anadolu'daki en görkemli yapıdır. İlçede off-road yarışları ve yamaç paraşütü gibi aktiviteler için Kırantepe oldukça uygun bir yerdir.

Sevgili çocuklar, şehrimizin sahip olduğu güzellikleri keşfetmek, korumak ve bu güzellikleri tanıtmak hepimizin en önemli görevidir.

Hoşça kalın...

Görsel 4.13: Sapanca Gölü

Görsel 4.14: Kent Park

Görsel 4.15: Kırantepe

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

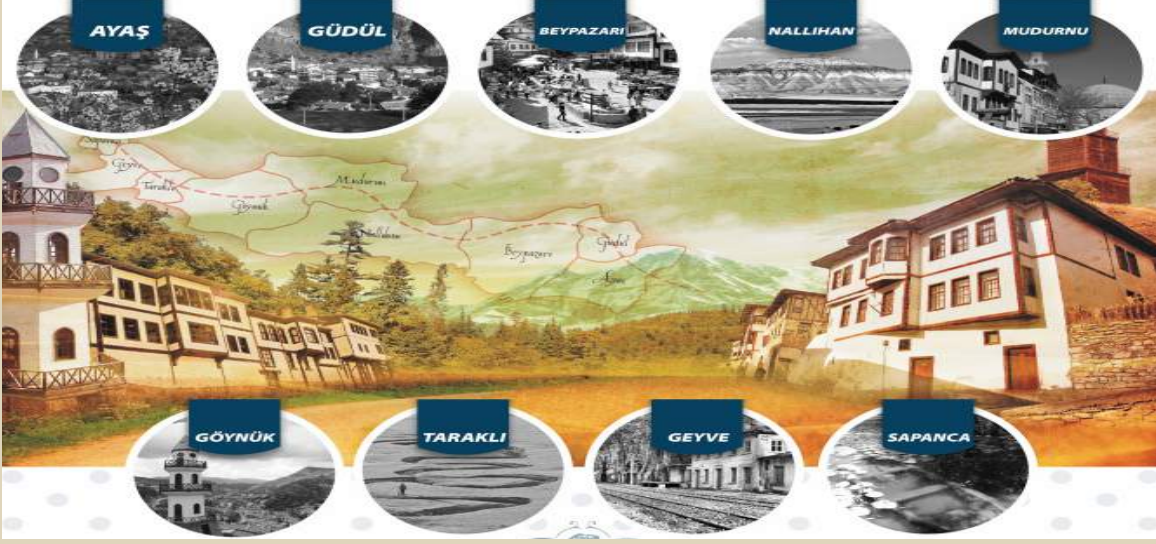
BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Cittaslow (sittaslov); 1999 yılında İtalya'da kurulan uluslararası bir belediyeler birliğidir. Birliğin 30 farklı ülkeden 236 üyesi vardır. Taraklı'nın ülkemizde Cittaslow'a üye olan 17 kentten biri olduğunu biliyor muydunuz?

Araştırılmalı-Tartışılmalı: Ülkemizde yer alan diğer Cittaslow üyesi şehirleri araştırınız.

TARİHÎ İPEK YOLU YENİDEN CANLANIYOR

İPEK YOLU KORİDORU

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile bölgesel ajanslar arasında yapılan iş birliği sonucunda tarih ve kültür yaşatılarak korunacak. Sakarya-Bolu-Ankara güzergâhındaki tarihî İpek Yolu koridorunun doğal, tarihî ve kültürel potansiyelinin canlandırılması için harekete geçildi.

Türkiye 2023 Turizm Stratejisi Planı'nda Ayaş, Güdül, Beypazarı, Nallıhan, Mudurnu, Göynük, Taraklı, Geyve ve Sapanca ilçelerini kapsayan İpekyolu güzergâhı, kültür ve turizm koridoru olarak belirlendi. Ankara ile İstanbul arasındaki en kısa ve en eğlenceli alternatif olma özelliğini de taşıyan yolun yeniden canlandırılması için turistik haritalar, turizm rehberleri, afiş ve panolar hazırlandı.

Selçuklu, Osmanlı ve cumhuriyetin ilk yıllarına ait kültürü, mimarisi ile ahilik gibi geleneklerinin hâlâ yaşadığı koridor, yerli ve yabancı seyyahları yepyeni bir keşif için bekliyor. İyileştirilen ulaşım altyapısı seyahati hızlandırırken korunan ve restore edilen eserler, geleneksel Türk mutfağı ve el sanatları gezginlerin tarihi yaşamasını sağlıyor. Taraklı'nın Cittaslow (sakin şehir) unvanını alması, Mudurnu'nun ise UNESCO Kültür Mirası geçici listesine girmesi Ayaş-Sapanca İpekyolu'nu taçlandırıyor.

Tarihî koridor üzerinde yer alan merkezlerin tarıma dayalı olan ekonomilerinin turizmle birlikte canlanması beklenmektedir.

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Sakarya'nın turizm potansiyelinin şehrin ekonomisine olan katkılarını tartışınız.

SIRA SİZDE:

Şehrimizin verilen turistik yerlerini turizm çeşitlerine göre örnekteki gibi uygun fotoğrafla eşleştirerek yazınız.

	EKOTURİZM	TERMAL TURİZM	KIYI TURİZMİ	SPOR TURİZMİ	KÜLTÜR TURİZMİ
Karasu, Kocaali Plajı			(C)		
Acarlar Longozu					
Kırantepeler					
Taraklı Evleri					
Kuzuluk Kaplıcaları					
Poyrazlar Gölü					
Sakarya Müzesi					

(A)

(B)

(C)

(D)

(E)

(F)

(G)

4. İPEK YOLU'NDAN OTOBANA

89

4.ÜNİTE

Görsel 4.16: Sakarya Kavşağı

Karayolu: İstanbul'un Anadolu'ya açılan kapılarından biri olan şehrimiz, konumuyla bir kavşak özelliği taşır. Uluslararası karayolları ve demiryolları üzerinde bulunan Sakarya'nın ticari yaşamındaki canlılığı ve sanayi üretimindeki yoğunluğu bu avantajlı konumundan kaynaklanır.

İpek Yolu, Çin'den başlayıp İstanbul'a ve Avrupa'ya uzanan tarihin en eski ticaret yollarından biridir. Doğu ve batı birbirine bağlayan bu yol, üzerinde yer alan şehirlere zenginlik katmıştır. Karayolu ulaşım sisteminin zaman içerisindeki gelişimi ile araçların ve yolların özellikleri değişse de güzergâhlar pek değişmemiştir. Eskiden İpek Yolu üzerinde yer alan Sakarya, bugün de TEM otoyolu olarak bilinen kara yolu üzerinde yer alır. Ayrıca Anadolu'nun her köşesinden İstanbul'a ulaşmak için kullanılan D-100 (E-5) ile Bilecik yönünden gelen D-25 karayolları da Sakarya'dan geçer. Bu durum şehirde üretilenlerin ülkemizin hatta dünyanın dört bir yanına ulaştırılması için büyük avantaj sağlar.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

TEM Otoyolu olarak bilinen karayolunun; **Trans European Motorway** (Avrupa Transit Karayolu) kelimelerinin kısaltması olduğunu **biliyor muydunuz?**

Görsel 4.17: Sapanca (TEM) Geçişi

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Sakarya'nın hangi özellikleri ulaşım sistemlerinin gelişiminde etkili olmuştur?

Görsel 4.18: Doğançay Tren İstasyonu

Demiryolu: Tarihî Hicaz demiryolunun yapılmasıyla birlikte Sakarya, 1890 yılında bu yeni ulaşım sistemini tanıdı. Böylece İstanbul ile ulaşım oldukça kolay hâle geldi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında gelişen demiryolu ağı sayesinde şehrimiz birçok bölgeyle ulaşım imkânı buldu. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte de yüksek hızlı trenler hayatımıza girdi.

Daha konforlu ve hızlı tren yolculukları günümüzde belirli hatlar üzerinde yapılabilmektedir. Ankara-İstanbul arasında toplam uzunluğu 535 km olan yüksek hızlı tren hattının 91 km'si (%17) ilimizin sınırları içerisinde yer almaktadır. Demiryolu ulaşımının şehrimizdeki en önemli yeri, Arifiye İstasyonu'dur.

Denizyolu: Şehrimizin Karadeniz'de 60 km'lik kıyı şeridi bulunmaktadır. Yapım aşamasında olan Karasu Limanı, tamamlandığında faaliyetine son verilmesi planlanan Haydarpaşa limanına alternatif olacaktır. Liman ile Adapazarı arasına yapılacak 62 km'lik demiryolu hattı, ulusal demiryolu şebekesine bağlanarak şehrimizi yatırımcılar için daha cazip hâle getirecektir.

Havayolu: Sakarya il sınırlarında herhangi bir havalimanı bulunmamaktadır. Şehrimize en yakın havalimanları, 32 km uzaklıktaki Kocaeli Cengiz Topel Havalimanı ile 119 km uzaklıktaki İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'dır.

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Sakarya'nın İstanbul, Ankara, Bursa, Kocaeli ve Eskişehir gibi büyükşehirlerle olan uzaklığını araştırarak bu durumun şehrimizin gelişimine etkilerini tartışınız.

ŞEHİRDE İLETİŞİM

Gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçlarının çeşitliliği artmıştır. Gazete, dergi, radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçları "medya" dediğimiz kavramı ortaya çıkarmıştır. Dünyanın ya da ülkemizin herhangi bir köşesinde yaşanan bir gelişmeden kitle iletişim araçları sayesinde anında haberimiz olmaktadır. Bir kasaba veya kentte yaşayan insanları ilgilendiren haberlerin ve konuların yer aldığı kitle iletişim araçlarına "yerel medya" denilmektedir. Bugün şehrimizde yayın yapan birçok gazete, dergi, televizyon kanalı ve internet sitesi yerel konularda bizleri bilgilendirmektedir.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Şehrimizin telefon kodunun 264, plaka kodunun 54, merkez posta kodunun 54100 olduğunu biliyor muydunuz?

264

54100

TR 54 ADA 054

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

İtfaiye (110), AFAD (122), Polis (155), Jandarma (156), Orman Yangın (177) telefon numaralarının **112 Acil Çağrı Merkezi** adı altında tek numara ile hizmet vermeye başladığını biliyor muydunuz?

OKUMA PARÇASI**ADA TRENİ**

Ulaşım araçlarıyla bütünleşmiş şehirler vardır. Vapur İstanbul'un bir parçasıdır mesela. Boğazın manzarasını tamamlar. Tren de Sakarya'nın bir parçasıdır. Emektar istasyon binalarıyla, hemzemin geçitleriyle, sesiyle şehre güzel bir tat katar. Benim gibi istasyona yakın bir mahallede büyüdüyseniz tren daha çok anlam taşır sizin için. Özellikle de Ada Treni.

Çocukluğumuzda annemin uyarılarının bile durduramadığı oyunları durdururdu o. Sesini duyunca topu bırakır ellerimizi belimize koyar geçişini izlerdik. Makinist bizi görür müydü bilmem ama selam alır gibi öttürürdü düdüğünü. Neşelenirdik. Romanlara konu olacak uzun yolculuklar yaşatmasa da keyifli kısa bir Sait Faik hikayesi yaşatır insana. Büyük özlemleri gideren, sevenleri kavuşturan Doğu Ekspresi gibi değildir Ada Treni. Kimilerinin İzmit'teki dayısını getirir, kimilerini Arifiye'deki okuluna götürür. Binersin, birkaç saat sonra Haydarpaşa Garı'nda martı sesleri. Beşiköprü'nün altından, Sapanca Gölü'nün kıyısından, yemyeşil ormanlardan geçersin. Her gün yapsan bile bu yolculuğu canın hiç sıkılmaz. Durduğu her istasyonda aynı tatlı telaş yaşanır. İnenler, binenler, bir yerlere yetişmeye çalışanlar birbirine karışır. Bu kalabalığın içinden ellerinde koca sepetlerle ustaca sıyrılan pişmaniyecilerin sesini duyarsınız. Adapazarı'na dönülüyorsa eğer pişmaniye alınmalıdır.

Aslında Ada Treni'yle çıkılan yolculuk Adapazarı'nın kalbine yüz yıldır yapılan tarihî bir yolculuktur. Bu yüzdendir ki Ada Treni bu şehrin klasiğidir.

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

5.
ÜNİTE

SAKARYA'DA BEN

KONULAR

1. SANATIN GÜZEL ŞEHİRİ
2. SAKARYA'DAKİ TARİHî ESERLER
3. İZ BIRAKANLAR
4. SAKARYA KÜLTÜRÜ
5. SAKARYA AĞZI
6. SAKARYA'DA MEDYA
7. SAKARYA'DA MÜZİK
8. GELECEĞİN SAKARYA'SI
9. SAKARYA'DA SPOR

NELER ÖĞRENECEĞİM ?

- Sakarya'nın önemli günlerini, kültür ve sanat imkânlarını öğreneceğim.
- Sakarya'nın tarihi ve kültürel mekânlarını öğreneceğim.
- Sakarya'nın yetiştirdiği tarihi şahsiyetleri, sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarını öğreneceğim.
- Sakarya'nın somut olmayan kültür varlıklarını öğreneceğim.
- Sakarya'ya özgü dil özelliklerini öğreneceğim.
- Sakarya'ya özgü yerel yayıncılığın zaman içerisindeki gelişimini ve bugünkü durumunu öğreneceğim.
- Sakarya'ya özgü müzik kültürünü öğreneceğim.
- Sakarya'nın çocuk ve gençlere sağladığı hizmetleri öğreneceğim.
- Sakarya'nın geleneksel ve güncel spor imkânlarını ve faaliyetlerini öğreneceğim.

1. SANATIN GÜZEL ŞEHİRİ

94

5.ÜNİTE

Görsel 5.1: Sakarya Ofis Sanat Galerisi

Her şehir kendine özgü bir kimliğe sahiptir. İnsanın ürettiği kültür, bu kimliğin oluşmasında etkilidir. Fotoğraf, resim, karikatür, tiyatro, sinema, edebiyat ve müzik; yaşanan ve yaşayan bir mekân olarak şehirlere kültürel kimlik kazandıran faaliyetlerdir. Kültürel hayatın birer parçası olan sanatsal etkinlikler ve özel günler, şehirleri keyifle yaşanan yerlere dönüştürür.

SAKARYA'DA SANAT

Sakarya, kültür ve sanat alanında zengin ve dikkat çeken bir şehirdir. Şehrimizde bulunan kültür-sanat merkezleri; sergi, konser, tiyatro, söyleşi ve sempozyum gibi etkinliklere ev sahipliği yapar. Şehrin kültür-sanat yaşamı bu modern mekânlarda yılın her döneminde hayat bulur.

Sakarya; sinema, roman, şiir ve geleneksel sanatlara ilham vermiş, Türk sinemasının erken döneminde doğal çekim platosu işlevi görmüştür.

ŞEHİRİMİZDEKİ KÜLTÜR SANAT MERKEZLERİ

- Ofis Sanat Merkezi
- Sakarya Sanat Galerisi
- Adapazarı Kültür Merkezi (AKM)
- Orhan Gazi Kültür Merkezi
- SAÜ Kongre ve Kültür Merkezi
- Ziya Taşkent Konser Salonu
- Serdivan Fikir-Sanat Akademisi
- Serdivan Belediyesi Kültür Merkezi

Fotoğraf

Sakarya'da fotoğraf sanatı, güzel sanatlar içerisinde önemli bir yere sahiptir. Şehrimizde bu sanatın gelişmesine Hüsnü Gürsel ve İbrahim Zaman ön ayak olmuşlardır. Naci Sevinç ve Mümtaz Ertürer Sakarya'da fotoğraf sanatı denildiğinde akla gelen diğer önemli isimlerdir. Birlikte çalışan grup ilk karma fotoğraf sergisini 1962 yılında açmıştır. Daha sonra Hayri Yazıcıgil'in de katılımıyla Grup-5 adını alarak sanat çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır. Sakarya'da Barbaros Gürsel, İsmail Arzu Açikel, Servet Sezgin, Cihat Çavdar, Fatih Gürsel, İhsan Korkut, İsa Cıda, Nevzat Yıldırım gibi önemli fotoğraf sanatçıları da yetişmiştir.

Bugün şehrimizdeki birçok dernek, yaptığı çalışmalarla fotoğraf sanatını yaşatıp geliştirmeye çalışmaktadır. Fotoğraf sanatçılarının yıl boyunca yaptığı çalışmaları sergileme imkânı buldukları en önemli etkinlik ise 21 Haziran Kurtuluş Şenlikleri'dir. Ayrıca farklı tarihlerde "Fotomaraton" fotoğraf yarışması düzenlenmektedir.

Resim-Heykel-Karikatür

Sakarya'da görsel sanatlar alanında önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu eserler, galeri ve sanat merkezlerinde sanatseverlerin beğenisine sunulmaktadır. Şehrimizde resim, heykel, seramik ve karikatür gibi alanlarda değerli sanatçılar yetişmiştir. Ressam ve heykeltıraş Mustafa Tömekçe, seramik sanatçısı Melike Kurtiç Abasıyanık, karikatürist Sezgin Burak ve Osman Suroğlu bu alanda öne çıkan sanatçılarımızdır.

Görsel 5.2: Sakarya Ofis Sanat Galerisi Sergi Salonu

Geleneksel Türk Sanatları

Şehrimizde geleneksel Türk sanatlarından hat, ebru, tezhip, çini, kat'ı, cilt, minyatür ve ahşap oymacılık alanında eğitimler düzenlenmektedir. Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sakarya Geleneksel Sanatlar İhtisas Merkezi, Serdivan Fikir Sanat Akademisi geleneksel sanatların en önemli merkezleridir. Saim Özel ve Mehmet Memiş (Rami) yaptığı çalışmalarla hat sanatının ülkemizdeki en önemli isimleri olmuşlardır.

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Kat'ı Sanatı: Deri ya da kâğıt üzerine motiflenmiş olan resmin bıçakla kesilerek çıkarılması ve içi oyulmuş bölümlere başka kâğıt, cam ya da deri parçalarının yapıştırılması işlemidir.

Tezhip: Yazma eserlerde sayfaları altın, yaldız ve boya ile süsleme sanatıdır.

Görsel 5.3: Hat Sanatı Eseri
(Hattat Mehmet Memiş)

Sinema-Tiyatro

Şehrimizin ilk sinema salonu 1936 yılında açılan 500 koltuklu Erman Sineması'dır. Ardından yapımcı Hürrem Erman'ın açtığı film stüdyosu, Türk sinemasında birçok klasik filmin şehrimizde çekilmesine ortam hazırlamıştır. Günümüzde alışveriş merkezlerindeki sinema salonlarının yanında birçok kültür merkezinde film gösterimleri yapılmaktadır.

Tiyatro, Sakarya'da cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ilgi gören bir sanat dalı olmuştur. İl dışından gelen turnelerin yanında yerel tiyatro gruplarının sergilediği oyunlar, bu ilginin oluşmasında etkili olmuştur. Büyükşehir Belediyesi Eğitim ve Kültür Müdürlüğü'nün girişimleriyle 2000 yılında düzenlenmeye başlanan "Tiyatro Festivali" ile çok sayıda oyun sahnelenmiştir. 2009 yılından itibaren düzenlenmeye başlanan "Liseler arası Tiyatro Şenliği" ise gençlere, yıl boyunca hazırladıkları oyunları sahneleme fırsatı sunar.

FESTİVALLER-ŞENLİKLER

Festivaller ve şenlikler şehirlerin dışı açılan pencereleridir. Yılın belirli zamanlarında düzenlenen festivaller, o yörenin bir yönünü veya ürününü ülkeye hatta dünyaya tanıtmaya fırsatı sunar.

Sapanca-Kırkpınar Kamp ve Karavan Festivali

Her yıl Mayıs ayında düzenlenen bu festivale, sadece ülkemizden değil dünyanın çeşitli yerlerinden katılımlar gerçekleşir. Halka açık gerçekleşen bu organizasyonda birçok karavan çeşidi incelenebilir. Festival bu yönüyle şehrimizdeki karavan üreticileri için etkili bir tanıtım fırsatıdır. Ayrıca bisiklet gezileri ve gece yakılan kamp ateşleri festivali keyifli hâle getirir.

Görsel 5.4: Sapanca Çadır Kampı

21 Haziran Kurtuluş Şenlikleri

1922 yılı ülkemizin adım adım düşman işgalinden temizlendiği yıldır. Şehrimiz, 21 Haziran sabahı düşman işgalinden kurtulmuştur. Bu nedenle Adapazarı Belediyesi her yıl anma etkinliklerinden oluşan bir şenlik düzenler. Resmî tören, konserler, fener alayı, havai fişek gösterileri ve şehitlerimizi anma programları gerçekleşir.

Görsel 5.5: 21 Haziran Kutlamaları

Uluslararası Sapanca Şiir Akşamları

Uluslararası Sapanca Şiir Akşamları, Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından her yıl belirlenen bir temayla düzenlenir. Ekim ayının ikinci haftasında gerçekleşen bu etkinlikle şehirde, duygusal ve renkli bir atmosfer oluşur. Şiir akşamlarında Türkiye'nin ve dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen şairler buluşur, şairlerle sanatın evrensel dünyasında güzel bir yolculuğa çıkarlar.

“Sapanca Şiir Akşamları” bu yönüyle sadece Sakarya için değil, ülkemizdeki kültürel ortam için de önemli bir organizasyondur. Şairler, bu güzel şiir atmosferinde Sakarya'nın ilçelerini gezerek söyleşi ve imza etkinlikleri gerçekleştirir.

Bu programların, özellikle şiire ve sanata ilgi duyan gençler için anlamı büyüktür. Sait Faik Abasıyanık ve Faik Baysal gibi iki büyük edebiyatçının ilham kaynağı olduğu genç şairler, bu tür etkinlikler sayesinde edebiyatçılarla bir araya gelme imkânı bulur.

Görsel 5.6: Sapanca Şiir Akşamları Afişi

Uluslararası Halk Oyunları Festivali

Sakarya Valiliği tarafından 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda düzenlenen festival, yurt içi ve yurt dışından gelen çocukların katılımıyla gerçekleşir. Kortej yürüyüşüyle başlayan etkinliklerde, halk oyunları ekipleri renkli yöresel kıyafetleriyle gösterilerini sunar. Misafir öğrenci grupları, İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından belirlenen ailelerce ağırlanır. Bu karşılaşma çocuklara kültürel etkileşim fırsatı sunar. Festival, kurulan dostlukların yanında biriktirilen anılarla tamamlanmış olur.

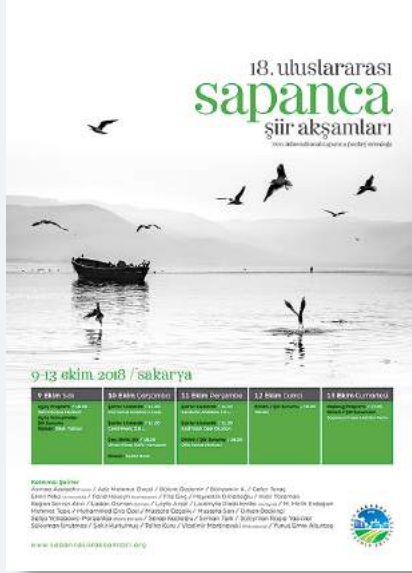
Görsel 5.7: Halk Oyunları Misafir Öğrenci Grubu

FESTİVALİN ADI	YERİ	TARİHİ
ULUSLARARASI SAPANCA ŞİİR AKŞAMLARI	Sapanca	Ekim
GEYVE AYVA FESTİVALİ	Geyve	Ekim
ULUSLARARASI HALK OYUNLARI FESTİVALİ	Adapazarı	Nisan
DARTILI KEŞKEK TAVUKÇULUK KÜLTÜR SANAT ŞÖLENİ	Kaynarca	Mayıs
SAPANCA - KIRKPINAR KAMP VE KARAVAN FESTİVALİ	Kırkpınar	Mayıs
21 HAZİRAN KURTULUŞ ŞENLİKLERİ	Adapazarı	Haziran
SAKARYA GELENEKSEL HIDIRLIK DOĞA KÜLTÜR VE TURİZM ŞENLİĞİ	Taraklı	Haziran
KARASU KÜLTÜR TURİZM VE FINDIK FESTİVALİ	Karasu	Temmuz
DİKMEN YAYLASI ŞENLİKLERİ	Hendek	Temmuz
ULUSLARARASI KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ	Ferizli	Temmuz
SÖĞÜTLÜ GELENEKSEL KÜLTÜR, SANAT, SPOR, TARIM, HAYVANCILIK VE SÜT FESTİVALİ - YAĞLI PEHLİVAN GÜREŞLERİ	Söğütlü	Ağustos
ULUSLARARASI YAMAÇ PARAŞÜTÜ FESTİVALİ	Serdivan	Ağustos
GELENEKSEL ACELLE YAYLA ŞENLİKLERİ	Akyazı	Ağustos

SIRA SİZDE:

Sakarya'da düzenlenen kültür-sanat festivallerinin afiş örneklerini inceleyiniz.

• En beğendiğiniz afiş hangisidir?

• Bu festivallerin hangisine gitmek isterdiniz? Niçin?

• Daha önce bir festivale gittiniz mi? Gittiyseniz burada gördüklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. SAKARYA'DAKİ TARİHÎ ESERLER

Görsel 5.8 : II. Bayezid Köprüsü Kitabesi

Teknolojik ve ekonomik gelişmeler, şehirlerin yapısını etkiler. Bu durum, kentlerin kendine özgü kimliklerine de yansır. Geçmişten günümüze şehirlerin kimliklerini ve farklı yönlerini, tarihî ve kültürel mekânlar oluşturur. Bunlar; köprü, ibadethane, kale gibi yapılardır.

JÜSTİNYEN KÖPRÜSÜ (BEŞKÖPRÜ)

Bizans İmparatoru Justinianus (Jüstinyen) tarafından, 558-560 yılları arasında yaptırılmıştır. Bizans Dönemi'nin Anadolu'daki en görkemli anıtsal yapılarından biridir. Günümüze sağlam olarak gelebilen 12 kemerli bu taş köprü; 365 m uzunluğunda, yaklaşık 10 m genişliğindedir. Sakarya Nehri'nin bir kolu olan Çark Deresi üzerinde, Beşköprü Mahallesi'nde yer alır.

Görsel 5.9: Justinianus (Jüstinyen) Köprüsü

II. BAYEZİD KÖPRÜSÜ (ALİ FUAT PAŞA KÖPRÜSÜ)

Geyve İlçesi'nde, Sakarya Nehri üzerinde yer alan köprü; Osmanlı Devleti padişahı II. Bayezid tarafından 1495 yılında yaptırılmıştır. Köprü, günümüze gelene kadar birçok kez aslına uygun olarak onarım görmüştür. 196,5 m uzunluğunda ve yaklaşık 5 m genişliğindedir.

Görsel 5.10: II. Bayezid Köprüsü

SAKARYA KÖPRÜSÜ (GÜNEŞLER KÖPRÜSÜ)

Adapazarı'nda Sakarya Nehri üzerinde yer alan köprü, Kurtuluş Savaşı sırasında yakılan Tavuklar Köprüsü'nün yerine 1937 yılında inşa edilmiştir. 108,6 m uzunluğunda, yaklaşık 5 m genişliğindedir. Uzun yıllar İstanbul-Ankara arasındaki ulaşımı sağlamıştır.

Görsel 5.11: Sakarya Köprüsü

ORHAN CAMİİ

Orhan Camii, Osmanlı dönemi eserlerinden- dir. Tarih boyunca meydana gelen depremlerle hasar görmüş, birkaç kez de yıkılmıştır. Yeniden yapılan cami; şehrin merkezinde, Atatürk Bulvarı'nın başlangıcında bulunmaktadır. Caminin kubbesi yoktur ve tek minarelidir.

Görsel 5.12: Orhan Camii

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Osmanlı Devleti kuruluş döneminde, Büyük Esence köyünde yapılan Orhan Camii'nin, şehrimizin ilk camilerinden biri olduğunu **bi- liyor muydunuz?**

Görsel 5.13: Orhan Camii (Büyük Esence Köyü)

RÜSTEMPAŞA CAMİİ

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Sadrazam Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Sapanca'da bulunan cami; zamanla değişikliğe uğramış, 1734-1735 yıllarında ikinci defa kerpiç ve ahşap olarak inşa edilmiştir.

Görsel 5.14: Rüstempaşa Camii

ŞEYH MUSLİHİDDİN CAMİİ

Ahi Şeyhi Muslihiddin tarafından XIV. yüzyılda Kaynarca'da inşa edilmiştir. Taş temel üzerine yapılan cami, tamamen ahşaptır.

Görsel 5.15: Şeyh Muslihiddin Camii

YUNUS PAŞA CAMİİ

Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında Sadrazam Yunus Paşa tarafından 1517 yılında Taraklı'da yaptırılmıştır. Kubbesi kurşun kaplı olduğu için halk arasında "Kurşunlu Camii" olarak da bilinir.

Görsel 5.16: Yunus Paşa Camii

ELVAN BEY İMARETİ

Geyve'de bulunan Elvan Bey İmareti, Fatih Sultan Mehmet döneminde yaptırılmıştır. Çeşitli dönemlerde onarım ve restorasyon çalışmaları yapılan eser, günümüzde kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Görsel 5.17: Elvan Bey İmareti

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

İmaret: Geçmişte yoksullara yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumudur.

HARMANTEPE KALESİ

13. yüzyılda Bizans'ın doğu sınırını korumak amacıyla Söğütlü'de yapılmıştır. Şehrimizde bulunan kaleler içerisinde tüm hatları ve savunma sistemleriyle günümüze gelebilmiş tek örnektir.

Görsel 5.18: Harmantepe Kalesi

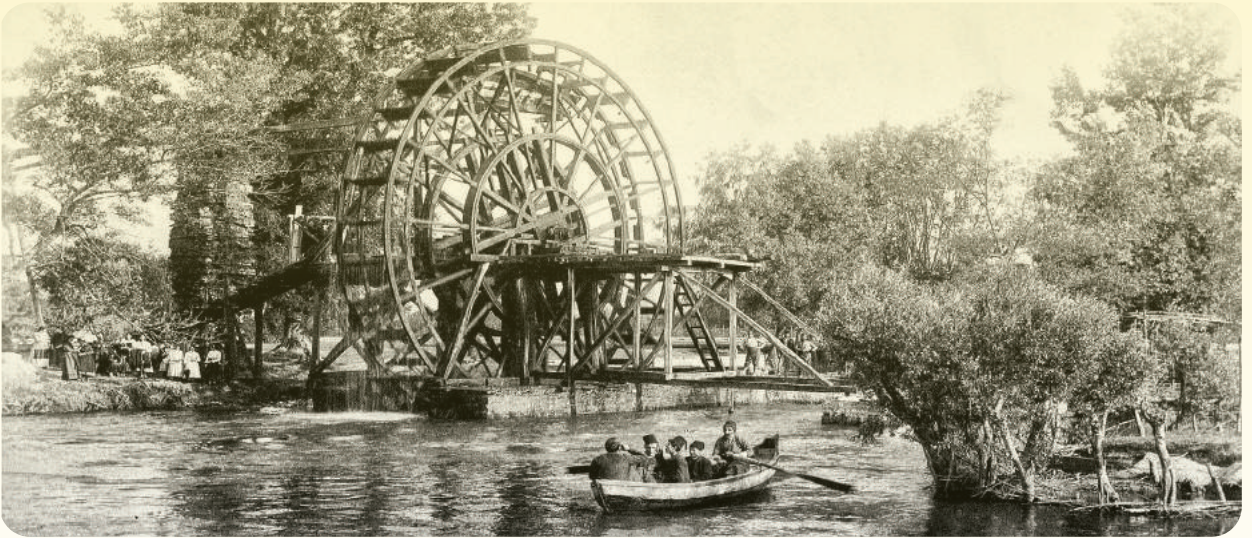
OKUMA PARÇASI

ÇARK MESİRE

Merhaba arkadaşlar. Hafta sonu hava güzel olunca dedemle şehrimizde bulunan parklardan bazılarını dolaşmaya karar verdik. Bu konuda oldukça şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Çünkü şehrimizde Sakarya Park, Serdivan Göl Park, Maltepe Park, Kent Park ve Orman Park gibi harika yerler var. Geziyi bisikletle yapma konusunda dedemi zor da olsa ikna ettim. Gezimize Kent Park'la başladık. Şehirde en sevdiğim yerlerden biridir burası. Keyifle bisiklet sürebiliyor, yorulduğumda bir ağaç gölgesinde soluklanabiliyorum. Dedem eskiden bu arazide bir traktör fabrikası olduğunu söyleyince çok şaşırdım. "Eskiden şehirde insanların gidebileceği bir park yok muydu?" diye sordum. Dedem, "Vardı tabii. Hadi oraya gidelim. Beni takip et." diyerek bisikletine bindi. Ama yolculuğumuz çok kısa sürdü. Şehrin en eski dinlenme yeri, Kent Park'ın hemen yanı başında bulunan Çark Mesire'ymiş. Burada bir kafeye oturup soğuk limonatalarımızı içerken yıllar önce Çark Mesire'de yaptıklarını anlatmaya başladı dedem. O dönemde mesire alanı Çark Deresi'nin oluşturduğu bir su birikintisiyle kaplıymış. Hafta sonu piknikleri, sandal gezileri, konserler yapılmış. Hatta dedem yüzmeyi de burada öğrenmiş. Anlatırken yeniden yaşıyordu sanki eski günleri. Park gezisiyle başlayıp kısa bir zaman yolculuğuna dönüşen hafta sonu işte böyle geçti.

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Görsel 5.19: Eski Çark Mesire

3. İZ BIRAKANLAR

104

5.ÜNİTE

Sait Faik Abasıyanık, Türk edebiyatında hikâyeciliğin öncülerinden biri olup eserleri yabancı dillere çevrilen bir yazardır. Semih Saygıner, rekorlar kırarak dünya şampiyonu olan bir sporcudur. Gaffar Okkan, ömrünü ülkesine adayan başarılı bir devlet adamıdır. Karşılaştıkları zorluklarla mücadele yöntemleri ve başarılarıyla her yaşta insana ilham kaynağı olan bu isimlerin bir ortak noktası da Sakaryalı olmaları.

Sait Faik ABASIYANIK - Yazar *“Yazmasaydım deli olacaktım.”*

1906 yılında Adapazarı'nda doğdu. İlköğrenimini günümüzde Sakarya İlkokulu olan Adapazarı Rehberi Terakki Mektebinde aldıktan sonra İstanbul Erkek Lisesi ve Bursa Lisesi'nde öğrenim gördü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden sonra Fransa'da ekonomi eğitimi aldı. 1939 yılında İstanbul Burgazada'daki bugün Sait Faik Müzesi olan evinde yaşamaya başladı. Cumhuriyet dönemi Türk hikâyeciliğinde değişimin öncülüğünü yapan Sait Faik'in; on bir hikaye, bir roman, üç uzun hikaye ve bir şiir kitabı yayımlandı. Akla gelen ilk eserleri, Semaver ve Son Kuşlar'dır. 1953 yılında Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçildi. 11 Mayıs 1954'te Burgazada'da vefat etti. Vasiyeti gereği Darüşşafaka Derneği'ne bırakılan eserlerinin geliriyle “Sait Faik Ödülü” organizasyonu düzenlenmektedir.

Faik BAYSAL - Yazar *“Esas olan insan sevgisidir.”*

1922 yılında Adapazarı'nda doğdu. İlköğrenimine Adapazarı'nda başladıktan bir süre sonra İstanbul'a Kadıköy Saint Joseph Lisesine yatılı olarak kaydoldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra bir süre Fransızca öğretmenliği yaptı. “Sarduvan” romanıyla Orhan Kemal Roman Ödülünü, “Sancı Meydanı” adlı hikayesiyle de Sait Faik Ödülü'nü aldı. 7 roman, 11 hikaye, 5 şiir kitabı olan yazar, eserlerinde Adapazarı'nın güzelliklerini konu edindi. 2002 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Ayfer TUNÇ - Yazar *“Bir mâniniz yoksa anneler size gelecek.”*

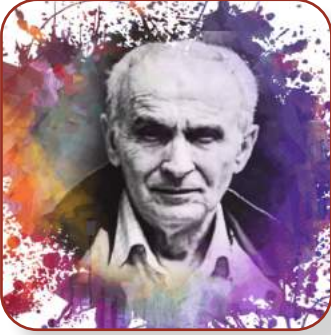
1964 yılında Adapazarı'nda doğdu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Üniversite yıllarında çeşitli dergilerde yazmaya başladı. Roman ve öyküleriyle ödüller kazanan Ayfer Tunç, çeşitli yayınevlerinde editörlük yapmıştır.

Kerim KORCAN - Yazar**“Sanatçı toplumu ileri götürmekle yükümlüdür.”**

1918 yılında Hendek'te doğdu. Ekonomik nedenlerle eğitimi ni sürdürmedi. Marangozluk yaparak geçimini sağladı. Yazdığı roman, hikaye ve şiirlerle çeşitli edebiyat yarışmalarında ödüller kazandı. Bazı eserleri sinema ve tiyatroya uyarlandı. 1990 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Necati MERT - Yazar**“Hikâyem Adapazarı.”**

1945 yılında Adapazarı'nda doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Edebiyat Öğretmenliği ve yayıncılık yaptı. Hikaye, eleştiri ve deneme alanlarında pek çok eser kaleme alan Necati Mert; “Geceye Uçurulan Güvercinler”, “Minnacık Bir Uçurum” ve “Gönüller Küçüldü” adlı eserlerinde Adapazarı öykülerine yer vermiştir. Ayrıca birçok dergi ve gazetede yazıları yayımlanmıştır.

Mehmed Niyâzi ÖZDEMİR - Yazar**“Çalışım, bizim yerimiz kütüphanedir.”**

1942 yılında Akyazı'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Üniversite yıllarında Necip Fazıl, Nurettin Topçu gibi isimlerden etkilenerek kendi fikir dünyasını oluşturdu. Başta Çanakkale olmak üzere Yemen, Kanije, Plevne gibi tarihî konularda roman, hikâye ve deneme türünde birçok esere imza attı. 1999 yılında Çanakkale zaferini konu alan “Çanakkale Mahşeri” adlı romanıyla Türkiye Yazarlar Birliği'nin “Yılın Eseri” ödülüne layık görüldü. Akyazı İlçe Halk Kütüphanesi'ne ismi verilen Mehmed Niyâzi Özdemir, 11 Mayıs 2018 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Saim ÖZEL - Hattat**“Ben önce hafız, sonra hattatım.”**

1919 yılında Taraklı'da doğdu. Burada hafızlık eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul'da Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde misafir öğrenci olarak eğitim gördü. 16 kişisel hat sergisi bulunan Saim Özel, “Hat Örnekleri” adlı bir kitap yayımladı. İstanbul camilerinin birçoğunun yanı sıra Taraklı Yunuspaşa Camii'nin hat yazılarını yazdı. Süleymaniye Camii Başımamlığı'ndan emekli oldu. 2005 yılında vefat etmiştir.

Hürrem ERMAN - Film Yapımcısı***"Ben de film çekmek istiyorum."***

1924 nüfus mübadelesinden sonra Adapazarı'na yerleşen Erman, ailesinin altıncı çocuğu olarak 1912 yılında Selanik'te doğdu. İstanbul Üniversitesinde Hukuk Fakültesinin ardından felsefe bölümünü bitirdi. 1948'de kurduğu film şirketiyle yaklaşık 74 filmin yapımcılığını üstlendi. 1990 yılında İstanbul Film Festivalinde onur ödülü alan Hürrem Erman, 2003 yılında vefat etmiştir.

Hüsnü GÜRSEL - Fotoğraf Sanatçısı***"Fotoğrafi seven, doğayı sever."***

1925 yılında Adapazarı'nda doğdu. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünü bitirdi. Birçok kişisel sergisi olan sanatçının ansiklopedi ve yıllıklar için çektiği fotoğraflar bulunmaktadır. Çektiği fotoğraflarla birçok ödül kazanan Hüsnü Gürsel, 2009 yılında vefat etmiştir.

İbrahim ZAMAN - Fotoğraf Sanatçısı***"Işık varsa fotoğraf vardır."***

1937 yılında Adapazarı'nda doğdu. "Güvercinler" adlı ilk kişisel sergisini 1967 yılında İstanbul'da açtı. Cumhuriyetin 75. yılı kutlamalarına "Canım Türkiyem" adlı sergisiyle katıldı. "Türkiye'de Zaman" adlı bir fotoğraf albümü bulunmaktadır.

Sezgin BURAK - Karikatürist***"Atıl kurt!"***

1935 yılında Adapazarı'nda doğdu. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisini bitirdi. Karikatürleri birçok derginin yanı sıra ulusal gazetelerde yayımlandı. "Bizimkiler" ve "Tarkan", aynı zamanda sinemaya aktarılan eserleridir. 1966'da Avrupa Reklam Yarışması'nda hazırladığı afişle birincilik ödülü kazanan Sezgin Burak, 1978 yılında vefat etmiştir.

Ziya TAŞKENT - Müzisyen*“Ayrılsak da beraberiz.”*

1932 yılında Adapazarı'nda doğdu. Ankara Gazi Lisesi'nden mezun olduktan sonra Ankara Radyosu sınavını kazandı. Yüzün üzerinde beste yapan Ziya Taşkent, çeşitli gazete ve kuruluşlardan birçok ödül almıştır. 1999 depreminde Yalova'da yaşamını yitirmiştir.

Ekrem ALİCAN - Devlet Adamı*“Sakarya'nın il olması için çok çalıştım.”*

1916 yılında Adapazarı'nda doğdu. 1937 yılında Mülkiye Mektebinden (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi) mezun oldu. Milletvekilliği, başbakan yardımcılığı ve maliye bakanlığı yapan Ekrem Alican, Adapazarı'nın il olması için çalışmalarda bulundu. 17 Haziran 2000 tarihinde İstanbul'da yaşamını yitirdi.

Dr. Nuri BAYAR – Doktor ve Devlet Adamı*“Çocuklarımızı saygı, terbiye ve nezaketle büyüttük.”*

1927 yılında Adapazarı'nda doğdu. 1953 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Milletvekili, Sanayi ve Teknoloji Bakanı, Ticaret ve Sanayi Bakanı olarak görev yaptı. 1989 yılında Londra'da yaşamını yitirdi. Vefatının ardından Atatürk Lisesi'nin yanındaki okula adı verilmiştir.

Ali Gaffar OKKAN - Devlet Adamı*“Bayrağımı çok seviyorum.”*

1952 yılında Hendek'te doğdu. 1970 yılında başladığı polis memurluğuna devam ederken Ege Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. İzmir, Eskişehir, Şanlıurfa ve Kars'ta çeşitli görevlerde bulunduktan sonra Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne atandı. Burada terörle mücadele konusunda yaptığı başarılı çalışmalarla dikkat çekti. Halkla kurduğu yakın iletişim ve çocuklar için sağladığı imkânlar sayesinde şehirde çok sevildi. 2001 yılında Diyarbakır'da uğradığı bir terör saldırısında şehit olmuştur.

Prof. Dr. Balkan Naci İSLİMYELİ - Akademisyen ve Ressam
“Benim istediğim, resim düşünmek ve resim yapmaktır.”

1947 yılında Adapazarı'nda doğdu. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinden mezun olduktan bir yıl sonra aynı okula asistan olarak girdi. Salzburg, Floransa ve New York'ta çeşitli çalışmalarda bulundu. 1996 yılında profesör olan İslimyeli, öğretim üyeliği yapmaktadır.

Prof. Dr. Mustafa İSEN - Akademisyen ve Yazar *“Kültür tarihiyle uğraşan biriyim.”*

1953 yılında Ferizli'de doğdu. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olduktan sonra aynı üniversitede akademik kariyerine başladı. Çeşitli üniversitelerde öğretim üyesi ve yönetici olarak görev yaptı. Türk edebiyatı alanında birçok eser yayınladı. Sakarya milletvekilliği ve Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği gibi görevlerde bulunan Prof. İsen, Sapanca Şiir Akşamları organizasyonunun danışmanlığını da yapmaktadır.

Süleyman SEBA - Spor Yöneticisi *“Sevinin ama rakibinizi üzmeden sevinin.”*

1926 yılında Hendek'te doğdu. 1947 yılında İnönü Stadyumu'nun açılış maçında attığı gol, stadyumda bir Türk futbolcu tarafından atılan ilk gol olarak tarihe geçti. Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün 30. başkanı olarak 1984 ile 2000 yılları arasında 16 yıl kesintisiz görev yaptı. Kulübü tarafından onursal başkan ilan edilen Süleyman Seba, 13 Ağustos 2014 tarihinde yaşamını yitirdi.

Şansal BÜYÜKA - Spor Yorumcusu *“Derin bir Sakaryasporluyum.”*

Sakaryalı memur bir ailenin çocuğu olarak 1947 yılında doğdu. Ortaokul ve lise eğitimini Adapazarı'nda tamamladı. Birçok televizyon kanalına spor programı hazırladı ve sundu. Aynı zamanda gazetelerde spor yazıları kaleme aldı. Büyüka, çeşitli kurum ve okullardan birçok ödül almıştır.

Yılmaz VURAL - Teknik Direktör “*İnsanlar statlara kavgaya değil, eğlenmeye gelmeli.*”

1953 yılında Adapazarı'nda doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Adapazarı'nda tamamladıktan sonra 19 Mayıs Spor Akademisi'nden 1979 yılında mezun oldu. Alman Spor Yüksek Okulu ve aynı okulun Futbol İhtisas Bölümünde eğitim gördü. 26 profesyonel futbol kulübünde teknik direktörlük yapmıştır.

Aykut KOCAMAN - Teknik Direktör “*Bildiğimi yapmaya devam edeceğim.*”

1965 yılında Geyve'de doğdu. Spora jimnastikle başlayan Aykut Kocaman, Sakaryaspor ile 1988 yılında Türkiye Kupası şampiyonluğu yaşadı. Daha sonra transfer olduğu Fenerbahçe'de sekiz sezon futbol oynadı, üç kez gol kralı oldu ve birçok kupa kazandı. Lig tarihinin en çok gol atan beşinci futbolcusu olan Aykut Kocaman, 16 kez millî takım forması giydi. Çeşitli kulüplerde teknik direktör olarak görev yapmaktadır.

Semih SAYGINER - Bilardocu

“*Bende sihir falan yok, sadece rakiplerimin düşünemediklerini düşünüyorum.*”

1964 yılında Adapazarı'nda doğdu. 16 yaşında başladığı bilyarda, 1993 yılında dünya üçüncüsü bir yıl sonra dünya şampiyonu oldu. Daha sonra katıldığı turnuvalarda defalarca dereceler elde ederek “Bay Sihir” ve “The Türk” unvanlarıyla anılmaya başlandı. Bilyardoyu ülkemizde federasyonu olan bir spor dalı hâline getirdi. Katıldığı müsabakalarda iki kez dünya rekoru kırdı. Bilyardo literatürüne geçmiş 40 vuruşu olan Sayginer, turnuvaların yanı sıra yaptığı gösterilerle bu sporu her yaştan insana sevdirdi.

Kenan SOFUOĞLU - Motosiklet Yarışçısı

“*Umudum, güzel bir yarışla kazanmak.*”

1984 yılında Akyazı'da doğdu. 2003 yılında abisi Sinan Sofuoğlu'nun yarış esnasında sakatlanması üzerine boşta kalan motoruyla yarış kariyerine başladı. Beş kez Supersport Şampiyonu olarak dünyada adını duyurdu. Yarış kariyerini sonlandıran Sofuoğlu, genç sporcuların yetiştirilmesine destek olmaktadır.

4. SAKARYA KÜLTÜRÜ

111

5. ÜNİTE

Bir toplumda zaman içerisinde oluşan ve nesilden nesile aktararak yaşatılan maddi ve manevi birikimlere **kültür** denir. Halk oyunları, geleneksel giyim kuşam, yemekler ve el sanatları kültürün bazı öğeleridir. Masallar, destanlar, efsaneler, türküler, mâniler, deyişler ve ninniler ise sözlü kültürü meydana getirir. Farklı coğrafyalardan göçle gelen insanların buluşma noktası olan şehrimiz, zengin bir kültürel dokuya sahiptir.

Halk Oyunlarımız

Halk oyunları; bir milletin geleneksel yaşam biçimini, bazı inanışlarını, tabiatla ve birbirleriyle olan ilişkilerini müzikle birleştirerek aktarmanın bir yoludur. Sakarya'da başta düğün ve nişan gibi merasimler olmak üzere çeşitli eğlencelerde halk oyunları oynanır. Sözlü veya sözsüz müzikler eşliğinde oynanan oyunlarda giyilen kıyafetler geleneksel giyim kuşamı yansıtır. Oyunların büyük kısmında ritim amaçlı tahta kaşık kullanılır. Zeybek, karşılama, çiftetelli ve kasap yöremize özgü oyunlardır. Karadeniz, Kafkas ve Balkan oyunları da zamanla şehrimizdeki halk oyunları kültürünün birer parçası olmuştur.

Görsel 5.20: Halk Oyunları Ekibi

Mutfağımız

Ülkemizdeki yemek kültürü yöreden yöreye farklılık gösterir. Sakarya, kültürel özelliklerinden dolayı zengin bir mutfağa sahiptir. Şehrimize gelen turistlerin mutlaka yedikleri yemeklerin başında ıslama köfte ve kabak tatlısı gelir. Ayrıca yurdumuzun birçok yöresinde yapılan keşkek, Sakarya'nın yemek kültüründe ayrı bir yere sahiptir. Keşkek; düğünlerde, bayramlarda ve hatırlı misafirler ağırlanırken yapılan özel bir yemektir. Pırasalı börek, boşnak böreği, çerkez tavuğu ve hamsili pilav gibi yemekler de şehrimizin yemek kültüründe yer almaktadır.

Görsel 5.21: Islama Köfte

Görsel 5.22: Boşnak Böreği

Görsel 5.23: Kabak Tatlısı

Görsel 5.24: Çerkez Tavuğu

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?**Bir Ramazan Geleneği: Temcit**

Temcitin yöremizde çok az kişi tarafından bilinen ve hatırlanan köklü bir ramazan geleneği olduğunu, köy halkının sahur vakti yaklaşırken cami minaresinden okunan mâni ve ilahilerle uyandırıldığını **biliyor muydunuz?**

SÖZLÜ KÜLTÜRÜMÜZ

Kuşaktan kuşağa söz aracılığıyla aktarılan anonim ürünler, sözlü geleneğimizi oluşturur. Halk hikâyeleri, efsaneler, türküler, bilmece ve atasözleri bu geleneğin ürünleridir. Geyveli olduğu bilinen Osmanlı şairi Güvâhi (16. yy), Pendname adlı öğüt kitabında Anadolu'da duyduğu deyimlere ve atasözlerine yer vermiştir.

SIRA SİZDE: Pendname'de yer alan aşağıdaki atasözlerini ilgili olduğu değerlerle eşleştiriniz.

- Yanlış hesap Bağdat'tan döner.
- Baltayı bir vurmakla keser sanma.
- Ulular köprü olsa basıp geçme.
- Komşu hakkı Tanrı hakkıdır.
- İyilik eden iyilik bulur.
- Ne verirsen elinle o gider seninle.

Yardımlaşma

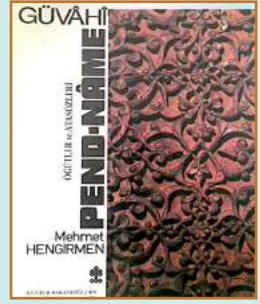
Paylaşma

Saygı

Çalışkanlık

Adalet

Duyarlılık

Maniler

Mani söyleme; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar ulaşmış bir gelenektir. Düşünlerde, kına gecelerinde ve özel günlerde okunan maniler; duyguların sesi olmuştur. Yöremizde kına gecelerinde söylenen bir manide ayrılık duygusu şöyle dile getirilmiştir:

**“Harmanlarda sarı saman savrulur,
Çok anneler kuzusundan ayrılır,
Ayrılır da ağlamaktan bayılır,
Ayılır da dostlarına sarılır.”**

Görsel 5.25: Kına Gecesi

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Efsaneler, halk tarafından yüzyıllardır anlatılagelen olağanüstü kişi ve olayların yer aldığı sözlü geleneğimizin bir ürünüdür. Yöreye ait bir efsaneyi araştırarak sınıfta anlatınız.

OKUMA PARÇASI

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Yalaza: Taraklı yöresinde günümüzde hala yaşatılan; olayların gülmeye değer, saklı yönlerine ve ayrıntılarına inerek yalana ve abartmaya başvurmadan yapılan sohbettir.

YALAZA

Taraklı'nın insanı sohbet ederken yalaza yapmayı pek sever. Yalazanın nasıl yapıldığını bir örnekle anlatayım sizlere:

Taraklı'da yıkılmaya yüz tutmuş tarihî yapılar, "anıt yapı" ilan edilerek "sit alanı" kapsamına alınmış. Ama bu alanlar ip çekilerek gösterilmediğinden belediye yetkilileri dışında hiç kimse nerenin sit alanı olup nerenin olmadığını bilmiyormuş. Bahçesinin sit alanı kapsamına girip girmediği konusunda tedirgin olan halk, bu durumu zamanla yalazaya vurarak eğlenmeye başlamış.

Bir gün kahvenin önünde oturanlar aralarında anlaşmışlar. Çay parkındaki kestane ağacının altında uyuklayan Sâfi Cezmi'yi yalazaya getirmeye karar vermişler. Belediye çavuşunu Safi Cezmi'nin yanına göndererek,

- Cezmi Dayı, hükümet gölgeleri de sit alanı yaptı. Kirasını vermeden uyuyana ceza kesiyoruz, azıcık ötede uyu, ceza yersin." dedirtmişler. Adam da uyku sersemliğiyle söz tutmuş, beri gelmiş. 10 dakika sonra uyuduğu yere gölge gelince tekrar hatırlatmışlar. Sandalyesini söylene söylene çeken Safi Cezmi, son çektiğinde sandalyeyle birlikte havuza düşmüş. Safi Cezmi, istifini hiç bozmadan havuz içinde sandalyesini doğrultup sırsılıklam halde öylece uykusuna devam etmiş.

Hatta uykusunu aldıktan sonra evine giderken,

- Hükümet havuzdan da kira istemeye kalkarsa öder yine uyurum, demiş.

(A.Naci İşsever'in "Taraklı'da Yalaza Kültürü" adlı eserinden derlenmiştir.)

Bilmeceler

Bilmece sorma geleneği, sözlü kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Bilmeceler, halkın düşünce yapısını, değerlerini ve kültürünü yansıtan, eğlence yönü ağır basan ürünlerdir.

SIRA SİZDE:

Şehrimizde sorulan bilmeceleri uygun kelimelerle cevaplandırınız.

BİLMECELER	CEVAP
Sarıdır sarkar, düşerim diye korkar.	
Bir küçücük mil taşı, içinde beyler aşısı.	
Uzar uzar ip gibi, geri döner küp gibi.	
Yarım ektim, bütün aldım.	
Elimde kat kat, ateşte pat pat.	
Dışı deri, içi darı.	
Kelimeler: fındık, mısır, ayva, patates, incir, balkabağı	

5. SAKARYA AĞZI

114

5.ÜNİTE

Şehrimizin toprakla bütünleşerek ortak değerler etrafında birleşen halkı, farklı renklerin iç içe geçmesiyle ahenkli bir bütün oluşturmuştur. Bu özelliğiyle aynı zeminde buluşan renklerin kaynaştığı ebru sanatına benzetebiliriz. Ülkemizin farklı yörelerinde olduğu gibi Sakarya'da da Türkçenin kullanımına bağlı olarak söyleyiş farklılıkları bulunur.

Kültürel çeşitlilik bakımından zengin bir şehir olan Sakarya'nın bu özelliği halkın konuşma diline yansımıştır. Neyin nasıl söylendiği, nelerin hiç söylenmediği, hangi sözcüklerin hangi ses tonuyla ifade edildiği komşu olan iki köyde bile farklılık gösterebilmektedir. Şehrimizin ağız özelliklerini; halkın günlük konuşmalarında, dualarında ve düğün, nişan, kız isteme, sünnet ve kına gecesi gibi merasimlerde görmek mümkündür.

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Ağız: Aynı ülke sınırları içerisindeki farklı söyleyişlerdir. İstanbul ağızı, Ankara ağızı, Sakarya ağızı gibi.

Şive: Bir dilin kültür düzeyine göre gösterdiği değişiklik.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Konuşma diline yansıyan söyleyiş farklılıklarının yazı dilinde kullanılmadığını **biliyor muydunuz?**

SIRA SİZDE:

Sakarya ağızıyla anlatılan "Dedemin Çocukluğu" adlı metni okuyunuz. Siz de çevrenizde duyduğunuz konuşma dilindeki farklılıklara örnekler veriniz.

DEDEMİN ÇOCUKLUĞU

Biz de çocuğukan türlü oyunlaa yapaadık gızıım. Tıka daşı, ara kesme, undan soraa ebe kör... Hani birinin gözlerini bağlaasın soora o kimi yakalaasa o ebe oluu, onun gözünü bağlaasın. Ebe kör oyunu oluudu o işte. Aaşama gada elimizde ekmek tomurur (kemirir), yimek yimeye bile gitmezdik. Tıka daşı da oynaadık ammaa en çok da sektelemeyi seveedik. Zopayı uzağa doğru bi ataasın. Sekteleye sekteleye gidee. Kiminki geçeese o gazanır. Uyuntu (uyuşuk) olan gazanamazdı tabii. Aaşam olup da anamız ünleyincesi (seslenince) eve giree tömleyip (yorgun düşüp) galııdık.

6. SAKARYA'DA MEDYA

115

5. ÜNİTE

Şehrimizdeki gelişmelerden haberdar olmamızı sağlayan çok sayıda gazete, dergi, televizyon kanalı ve internet sitesi vardır. Sivil toplum kuruluşlarının ve belediyenin çıkardığı yayınların yanı sıra okulların hazırladığı çeşitli gazete ve dergiler de yerel medyanın diğer örnekleri arasında yer alır.

Görsel 5.26: Yerel Gazeteler

ŞEHİR SÖZLÜĞÜ

Yerel Medya: İnsanları yaşadığı şehir veya kasabayla ilgili konularda bilgilendiren kitle iletişim araçlarıdır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

Anadolu Ajansı'nın 14 bölge müdürlüğünden birinin Sakarya'da bulunduğunu; Kocaeli, Düzce, Bolu, Bartın, Zonguldak ve Karabük'ün şehrimizdeki müdürlüğe bağlı olduğunu **biliyor muydunuz?**

Adapazarı'nda düzenli olarak çıkarılan ilk yerel gazete, 7 Mart 1919 tarihinde haftalık olarak basılmaya başlanan Adapazarı Gazetesi'dir. 1943 yılında ise millî kültür ve millî bilinç konulu yazılara ağırlık verilen "Sakarya" isimli bir dergi çıkarılmıştır.

Şehrimizde yerel medyanın canlanmasında 1954 yılı önemlidir. O yıl hem Sakarya'nın il olması hem de Sakarya Gazeteciler Cemiyeti'nin kurulması; basın hayatını olumlu yönde etkilemiştir. Bu gelişmelerden sonra çok sayıda gazete ve dergi yayımlanmaya başlamıştır.

1992 yılında ilk özel radyo ve belediyeye ait ilk yerel televizyon kanalı kurulmuştur. İki yıl sonra ise şehrimizde ilk özel televizyon kanalı yayın hayatına başlamıştır.

SIRA SİZDE:

Bugün şehrimizde yayın yapan yerel medya kuruluşlarını (gazete, radyo, televizyon) araştırarak aşağıdaki boşluklara yazınız.

.....

.....

.....

.....

7. SAKARYA'DA MÜZİK

116

5.ÜNİTE

Görsel 5.27: Kent Orkestrası

Şehrimizdeki kültürel zenginlik, müzik çeşitliliğini beraberinde getirmiştir. Her köyün, düğün ve festival gibi özel günlerde yaşattığı kendine ait müzik kültürü vardır.

Şehrimizde en bilinen enstrümanlar; cümbüş, ud, klarnet, davul ve kemandır. Bu çalgı grubu yöremizde “ince takım” olarak adlandırılır. Müzik kültürümüzde önemli bir yeri olan bağlama, Sakarya’da yerini cümbüşe bırakır. Mızıka olarak adlandırılan akordeon ve kemençe gibi enstrümanlar da zamanla müzik kültürümüzün bir parçası olmuştur. Yöremize ait ezgiler, usta-çırak ilişkisiyle kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır.

SAÜ Devlet Konservatuvarı ve Sakarya Musiki Derneği, verdikleri eğitimlerin yanı sıra düzenledikleri konserlerle şehrimizin sanat yaşamında önemli bir yer tutar. Ayrıca Ziya Taşkent Konser Salonu ve Sakarya Üniversitesi Kongre Merkezi yıl boyunca müziğin her çeşidinin şehirle buluştuğu mekânlardır.

Birçok şehir belediyesi kurduğu kent orkestralarıyla usta müzisyenleri bir araya getirir. Şehrimizin ilk amatör bando takımı 1916 yılında kurulmuş, 1954 yılında belediye bandosu adını almıştır. 1992 yılında Kent Orkestrası’na dönüşen belediye bandosuna sonraki yıllarda mehteran eklenmiştir. Hâlen Sakarya Kent Orkestrası adıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Görsel 5.28: Ziya Taşkent Konser Salonu

Sakarya Türküleri

Türkülerin kültür hayatımızda önemli bir yeri vardır. Duygular, düşünceler ve toplumda derin izler bırakan olaylar bir sonraki kuşaklara türkülerle aktarılır. Bu yönüyle türküler, kültür hazinesi olarak nitelendirilebilir.

TRT Türk Halk Müziği repertuarında kayıtlı türküler arasında 7 tane Sakarya türküsü bulunmaktadır. Bu türkülerin çoğu Geyve yöresine aittir. “Minarede Ezan Var”, “Evlerine Varamadım Gazelden”, “Geyve Zeybeği”, “Armut Dalda Dik Durur”, “Allı Yazma Başında”, “Elmayı Top Top Yapalım” ve “Şu Tarlanın Anızı Yok” bilinen Sakarya türküleridir.

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Sakarya türkülerinden bir tanesinin hikâyesini araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

8. GELECEĞİN SAKARYASI

117

5. ÜNİTE

Sait Faik, “Havada Bulut” adlı öyküsünde şehrimizin çocuklarından şöyle bahseder:

“Bizim memleketin çocuklarının ne kadar güzel olduklarını bilir misin? Nasıl bilmeyeyim deyip gülme; hepsi bana benzemezler. Belki ben bir istisnayım. Özellikle memleketin çocuklarının gözlerinde tatlı bir saffet, bir merhamet, bir safiyet vardır ki değme büyük şehirlerin çocuklarında bunlar yoktur. Hani köylü çocukları vardır. Ateş gibi çocuklardır da insan onların biraz daha tahsil görmediğine üzülür.”

Görsel 5.29: Şehrimizin Çocukları

Sakarya’da Eğitim

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre şehrimizde nüfusun yaklaşık yarısını çocuklar ve gençler oluşturur. Bu dinamik nüfusun nitelikli bir eğitim alması, toplumun geleceği açısından oldukça önemlidir. Okullar, üniversiteler, spor kulüpleri, sosyal gelişim alanları, özel eğitim hizmetleri, kütüphane ve araştırma merkezleri şehirdeki çocukların ve gençlerin gelişimini sağlayan yerlerdir.

Sakarya’da eğitim, cumhuriyetin ilanı ile birlikte ilerleme kaydetmiştir. Bugün yaklaşık 10 bin öğretmenin görev yaptığı şehrimizde 2017-2018 eğitim öğretim yılında; 68’i mesleki ve teknik lise olmak üzere 127 ortaöğretim kurumu; 271 ilkököl, 258 ortaokul, 52 anaokulu ile birlikte toplam 708 okulumuz bulunmaktadır. Bu okullarda toplam 186 bin 68 öğrenci eğitim görmektedir. Sakarya’da merkezi sınavla öğrenci alan 15 lise bulunmaktadır.

SAKARYA’DAKİ MERKEZİ SINAVLA ÖĞRENCİ ALAN LİSELER	Bulunduğu İlçe
Adapazarı Anadolu İmam Hatip Lisesi	Adapazarı
Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Adapazarı
İMKB Mehmet Akif Ersoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Adapazarı
İMKB Sakarya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Adapazarı
Sakarya Cemil Meriç Sosyal Bilimler Lisesi	Adapazarı
Sakarya Cevat Ayhan Fen Lisesi	Adapazarı
Necmettin Erbakan Fen Lisesi	Arifiye
Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Motorlu Araçlar Teknolojisi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Arifiye
Akyazı Eyyup Genç Fen Lisesi	Akyazı
Akyazı Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	Akyazı
Hendek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Hendek
15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi	Serdivan
Sakarya Anadolu Lisesi	Serdivan
Şehit Yılmaz Ercan Anadolu İmam Hatip Lisesi	Serdivan

(Okullar alfabetik olarak sıralanmıştır..)

Sakarya'da Yükseköğretim

Şehrimizde Sakarya Üniversitesi (SAÜ) ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (SUBÜ) olmak üzere iki üniversite vardır. 93 bin 464 öğrencinin eğitim gördüğü Sakarya Üniversitesinde 14 fakülte, 2 meslek yüksekokulu, 1 devlet konservatuvarı ve 6 enstitü bulunmaktadır. 1970 yılında Sakarya Mühendislik ve Mimarlık Yüksekokulu olarak açılmış, 1971 yılında Sakarya Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisine dönüşmüştür. 1992 yılında kurulan Sakarya Üniversitesi, 1982-1992 yılları arasında İTÜ'ye bağlı bir fakülte olarak öğretim vermiştir.

Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Sakarya'da okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılan çok sayıda yer bulunur. Doğal ve tarihî mekânlar, müzeler, il ve ilçe kütüphaneleri, tematik parklar okullar tarafından yapılan ziyaretlerle okul dışı öğrenme ortamına dönüşür.

Araştırılabilir-Tartışılabilir:

Şehrimizde yer alan okul dışı öğrenme ortamları hakkında araştırma yaparak örnekteki gibi boşlukları doldurunuz.

Planetaryum
-Serdivan ilçesindedir.
-Küresel bir ekrana yansıtılan gökyüzü simülasyonu ile gök cisimleri incelenebilir.

Zaman Park

.....

.....

.....

Faik Baysal Kütüphanesi

.....

.....

.....

İl Halk Kütüphanesi

.....

.....

.....

Deprem Müzesi

.....

.....

.....

Macera Park

.....

.....

.....

Trafik Park

.....

.....

.....

Sakarya Sanat Galerisi

.....

.....

.....

Sakarya Müzesi Atatürk Evi

.....

.....

.....

Sakarya Eğitim Müzesi

.....

.....

.....

OKUMA PARÇASI

ARİFİYE ÖĞRETMEN OKULU

Üretirken öğreten, bilginin iş hâline getirilip uygulanmasını sağlayan, eğitim tarihimizin yapı taşlarından biridir Köy Enstitüleri...

Bu okullardan biri de 1940 yılında Arifiye Köy Enstitüsü adıyla şehrimizde açıldı. Sonraki yıllarda Eğitim Enstitüsü, Öğretmen Okulu ve Anadolu Öğretmen Lisesi adlarını alarak eğitim vermeye devam etti. Bu okulun temel amacı; araştıran, üreten, paylaşan ve özgüvenli bireyler yetiştirmektir. Teorik dersler, alanında başarılı öğretmenler tarafından okutulurdu. İnşaat, sağlık, tarım, marangozluk, ipek böcekçiliği, arıcılık, fotoğrafçılık gibi uygulamalı derslere oldukça önem verilirdi.

Tarla çapalayan, su kuyusu açan, duvar ören öğrenciler aynı zamanda tiyatro sahneleyebiliyor, piyano çalabiliyordu. Müzik derslerini de bir süre Âşık Veysel'den almışlardı. Her öğrenci dünya klasiklerini okurdu. Kendi yaptıkları fırınlarda ekmeklerini pişirir, ders çalıştıkları masa ve sandalyeleri de yine kendileri yapardı. Eğitimini tamamlayan öğrenciler on parmağında on marifet olarak mezun olur, memleketin dört bir yanına dağılarak göreve başlardı.

Orhan Veli, Zonguldak yolculuğunda gördüklerini yazdığı "Yol Türküleri" adlı şiirde enstitü talebelerini şu dizelerle selamlar:

Arifiye!

Şoför durdu, "Enstitü Mektebi" dedi,
Süleyman Edip Bey müdürün adı,
Bir yol da burada duralım,
Ellerinde nasır, yüzlerinde nur,
Yarına ümitle yürüyenlere bir selam uçuralım.

Orhan Veli Kanık - Destan Gibi (1946)

(Yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

9. SAKARYA'DA SPOR

Sakarya köklü bir spor kültürüne sahiptir. Atıcılık, okçuluk, badminton, güreş, judo, karate, halter, bilardo, satranç ve masa tenisi; millî takımlara en çok sporcu yetiştirdiğimiz branşlardır. Ayrıca futbol, basketbol, voleybol ve hentbol gibi takım sporlarında, profesyonel ve amatör liglerde yer alan kulüplerimiz bulunmaktadır.

Şehrimizin doğal özellikleri, modern spor tesisleri, sosyal ve ekonomik yapısı, sporun gelişmesini sağlayan önemli faktörlerdir. Örneğin Kapıorman Dağları, doğa sporları için uygun parkurlara sahiptir. Sapanca Gölü'nde kürek ve kano, Kirantepe'de ise yamaç paraşütü yapılır. Akyazı Kenan Sofuoğlu Motor Pisti şehrimizin genç sporcularını yarışlara hazırlamaktadır.

Sakarya'da ata sporumuz olan güreşe özel bir ilgi vardır. Söğütlü ve Soğucak Yaylası her yıl heyecanlı güreş müsabakalarına ev sahipliği yapar. Uluslararası şampiyonalarda başarı elde etmiş çok sayıda güreşçimiz vardır. Adil Atan, Hakkı Başar ve Metehan Başar'ın dünya şampiyonluğu, Mithat Bayrak'ın ise olimpiyat şampiyonlukları bulunmaktadır.

BUNU BİLİYOR MUSUNUZ?

2020 yılında düzenlenecek olan Dağ Bisikleti Dünya Maraton Yarışları'na (UCI) Sakarya'nın ev sahipliği yapacağını **biliyor muydunuz?**

Görsel 5.30: Dağ Bisikleti Yarışması

Araştırılım-Tartışalım:

Şehrimizde gerçekleşen spor faaliyetlerinin sosyal ve ekonomik etkilerini tartışınız.

Görsel 5.31: Sakaryaspor ve Taraftarları

1965 yılında dört amatör futbol kulübünün birleştirilmesiyle kurulan Sakaryaspor, 7'den 70'e şehirdeki herkesin ortak tutkusuna olmuştur. Kulüp, en büyük başarısını 1987-1988 sezonunda Türkiye Kupası'nı kazanarak elde etmiştir. Kralların hocası olarak bilinen Ekrem Karaberberoğlu'nun etkisiyle takımın alt yapısı, Türk futboluna birçok yıldız isim kazandırmıştır. Aykut Yiğit, Aykut Kocaman, Oğuz Çetin, İlker Yağcıoğlu, Turan Sofuoğlu, Engin İpekoğlu, Recep Çetin, Bülent Uygun, Tayfur Havutçu ve Tuncay Şanlı Sakaryaspor alt yapısında yetişen millî futbolcuların bazılarıdır.

1989 yılında Sakaryaspor'un küme düşmesiyle takıma azalan ilgi Tatangalar olarak bilinen taraftar grubu sayesinde artmıştır. Yeşil-siyah formalarıyla takımın bir parçası hâline gelen Tatangalar, coşkulu tribün şovlarının yanında düzenledikleri sosyal yardım kampanyalarıyla adından söz ettirmektedir.

Görsel 5.32: Aykut Yiğit
1984 - 85 Sezonu Gol KralıGörsel 5.33: Sakaryaspor
Futbolcuları

Görsel 5.34: Yeni Sakarya Atatürk Stadyumu

Sakarya'da futbola duyulan ilginin en güzel örneklerinden biri de 1987 yılından beri devam eden Olgunlar Futbol Turnuvası'dır. Babaların sahada, çocukların tribünde olduğu turnuva, her yıl yaz aylarında Adapazarı Prof. Dr. Tansu Çiller Ticaret Meslek Lisesinin sahasında düzenlenir. Bu futbol festivali, 2007 yılında UEFA tarafından Avrupa'nın en iyi veteran turnuvası olarak ödüllendirilmiştir.

Görsel 5.35: Olgunlar Futbol Turnuvasına
Katılan Bir Takım

KAYNAKÇA

- Adapazarı Büyükşehir Belediyesi, Dünden Bugüne Adapazarı, (Adapazarı, Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, 2004)
- Akyol, C. (2011). Samsun Genelinde Müze ve Ören Yerlerinin İl Turizmine Katkısı Konferansı. Ocak 2011, Samsun.
- Aydın, S. (2009). El Sanatları Geleneği, Giyim, Kuşam ve Süsleme. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.
- Aydoğan, K. (2015). Arifiye Köy Enstitüleri Tarihi. İstanbul: Demkar Yayınevi.
- Beksaç, E. (2005). "Bithynia'nın Erken Tarihinde Sakarya ve Arkeolojisi", Sakarya İli Tarihi, c. 1. Sakarya: SAÜ Rektörlüğü Yayınları.
- Bektaş, C. (2016). Herkes İçin Kent. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bilgin, A. (2005). "Sakarya ve Çevresinin İstanbul'un Gündelik Hayatına Katkıları (XVI-XIX. yy.)" Sakarya İli Tarihi, c. 1. Sakarya: SAÜ Rektörlüğü Yayınları.
- Bingham, J., Chandler, F., Chisholm, J. ve diğerleri. (2012). Antik Dünya Ansiklopedisi. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Brookes, O. (2017). Şehirde Bir Gün. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Canan, İ.(1994). Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi. (6. Cilt). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, A. (2004). Kocaeli Sakarya Tarihi. Kocaeli: Yayıncı Yayınları.
- Çetin, Y. (2008). Sakarya'da Türk Mimari Eserleri. Adapazarı: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Çetinkaya, A. (2016). Çanakkale'den Cumhuriyet'e Adı Duyulmamış Kahramanlar. Sakarya: Orhun Yayınları.
- çev. Aykut, A. S. (2004). İbni Batuta, İbni Batuta Seyahatnamesi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dağcı, G. T. T. (2003). Ekrem Alican'ın Siyasal Hayatı. İstanbul
- Demirci, M. (2003). İslam'da Şehir ve Şehrin Sosyal Dinamikleri. İstem, Yıl:1, Sayı:2, 2003, 129-146.
- Eliacık, M. (2016). Ebussuud Efendi'nin Farsça Bir Manzum Fetvası. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5(4), 1765-1772.
- Eroğlu, T. – Tecim, V. (2000). Sakarya ve Deprem. Sakarya: Sakarya Valiliği Yayını.
- Göksu, D. (2015). İstanbul Kültür ve Edebiyat Atlası. İstanbul: İstanbul Turing ve Otomobil Kurumu. Işık, C. (2010). Mevlana'nın Mesnevi'sinde Şehir ve Köy. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- İpek Yolu Belediyeler Birliği. (2015). Ayaş – Sapanca İpekyolu Turizm Koridoru. Kocaeli: CNR Basım.
- İşsever, A. (2018). Sakarya Türkmen/Manav Kültürü. Adapazarı: Sakarya Yerel Kültür Derneği Yayınları.
- İşsever, A. N. (2008). Taraklı'da Yalaza Kültürü. Ankara: Paşa Yayıncılık.
- İşsever, A. N.– İşsever, A. (2018). Taraklı Ağzı. İstanbul: Taraklı Belediyesi Yayınları.
- Kaya, E. (2017). Kentleşme ve Kentileşme. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Kaya, G. (2014). Kentleşmenin Toplumsal Boyutları(Adıyaman Örneği). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Konukçu, E. – Selvi, H. (2005). "Milli Mücadele Döneminde Adapazarı ve Çevresi" Sakarya İli Tarihi, c. 1. Sakarya: SAÜ Rektörlüğü Yayınları.
- Konukçu, E. (2012). Sakarya Yazıları. Sakarya: Değişim Yayınları.
- Köse, O. (2016). Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk. (1. Cilt). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Mercan, H. M. (2017). Ada Pazarı'ndan Sakarya'ya Tarihten Günümüze Yaşam. Sakarya: Bizim Sakarya Yayınları.
- Narin, R. – Konukçu, E. (2013). Serdivan Tarihi. İstanbul: Serdivan Belediyesi Kitaplığı Yayını.
- Narin, R. (2014). Ada'dan Pazar'a Sakarya. Sakarya: Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- Narin, R. (2017). SATSO ile 1 Asır. Sakarya: Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- Nişancık, İ. Ö. (2006). Okuduğum Tarihten Not Aldığım Adapazarı. Adapazarı: Ribat Eğitim Vakfı Yayınları.
- Nişancık, İ. Ö. (2007). Adapazarı Tiyatro Tarihi. Adapazarı: Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Öçalan, M. (2004). Sakarya İli Ağzıları. Kayseri
- Özel, S. (1987). Kocaeli ve Sakarya İllerinde Milli Mücadele. İstanbul: Türkiyat Matbaacılık.
- Öztürk, Y. (2005). "XVI. Asırdan XVII. Asrın Başlarına Kadar Ada Kazası" Sakarya İli Tarihi, c. 1, Sakarya: SAÜ Rektörlüğü Yayınları.
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi. (2012). Doğa Yürüyüşleriyle Dört Mevsim Sakarya. Sakarya: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.

KAYNAKÇA

- Sakarya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü. (2015). Mavi ve Yeşilin Uyumu Sakarya Rehberi. İstanbul: MARKA Yayını.
- Sakarya Valiliği. (2004). Yedi Renk Yedi İklim Sakarya. İstanbul: Sakarya Valiliği Yayını.
- Sakarya Valiliği. (2009). Doğasıyla Barışık Gelişen Sakarya. Sakarya: Beşköprü Yayınları.
- Sakarya Valiliği. (2011). Sakarya Kültür Envanteri. Sakarya: İl Kültür ve Turizm Yayınları.
- Sakarya Valiliği. (2013). 81 İilde Kültür ve Şehir SAKARYA. İstanbul: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Sakarya Valiliği. (2015). Huzur Coğrafyası Sakarya Seyahat Rehberi. Sakarya: SATBİS.
- Şahin, E. (2005). Kronolojik Adapazarı Sakarya Tarihi. Adapazarı: SAÜ Yayınları
- Şahin, E. (2005). Sakarya Basın Tarihi. İstanbul: Sakarya Gazeteciler Cemiyeti Yayını
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (2017). Şehrimiz... Dersi Öğretim Programı. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Taşçı, H., Nebati, N. (Editör). (2015). Şehir Üzerine Düşünceler. İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Yayınları.
- Tuna, F.(2007). Adapazarı Yazıları. Sakarya: Değişim Yayınları.
- Tuna, F.(2008). Sakarya Şairleri. Adapazarı: Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Tuna, F.(2011). Aynalıkavak Yazıları. Sakarya: Değişim Yayınları.
- Vatansever, M., Batman, O. ve Altaş, A. (2017). Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşları Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 2(2): 31 Aralık/December, 2017, 194-217.
- Yamak, H. (2017). Atatürk ve Yol Arkadaşları Dirilişin Öncüleri. İstanbul: Halk Kitabevi.
- Yıldırım, F. (2004). Sakarya Kaleleri. Adapazarı: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Yıldırım, F. (2008). Sakarya Köprüleri. Adapazarı: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Yıldırım, F. (2010). 333'ten 1933'e Seyahatnamelerde Sakarya. Sakarya: Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Yılmaz, C.(Editör).(2015). Samsun Turizm Rehberi. Samsun: Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Yılmaz, E. (2006). Sait Faik'in Sakarya'sı. Sakarya: Değişim Yayınları.
- Yılmaz, E. (2007). Türk Edebiyatı'nda Sakarya. Adapazarı: Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Yüksel, F. (2016), Vezirköprü Yöresi Monografisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

GENEL AĞ KAYNAKÇA

- <http://www.adapazari.bel.tr/Default> (Erişim Tarihi 04.12.2018)
- <http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Otoyollar/Otoyollar.aspx> (Erişim Tarihi 09.04.2019)
- http://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/maden_potansiyel_2010/Sakarya_Madenler.pdf (Erişim Tarihi 03.04.2019)
- <http://www.sakarya.gov.tr/sehrimiz> (Erişim Tarihi 20.12.2018)
- <http://www.sakaryamuzesi.gov.tr/TR-88296/sakarya-tanitim.html> (Erişim Tarihi 05.03.2019)
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (Erişim Tarihi 21.03.2019)
- <https://cittaslowturkiye.org/cittaslow-tarakli/> (Erişim Tarihi 21.02.2019)
- <https://depem.afad.gov.tr/depem-tehlike-haritasi> (Erişim Tarihi 07.03.2019)
- <https://sakarya.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi 25.04.2019)
- <https://sakarya.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2017%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.doc> (Erişim Tarihi 22.05.2019)
- <https://www.sakarya.bel.tr/uploads/files/SakaryaSempozyumu-Bildiriler.pdf> (Erişim Tarihi 14.05.2019)
- <https://www.sehirhafizasi.sakarya.edu.tr/> (Erişim Tarihi 28.05.2019)
- <https://www.serdivan.bel.tr/Home/Index> (Erişim Tarihi 09.05.2019)
- <http://blog.milliyet.com.tr/adapazarli-ceteci-halit-molla/Blog/?BlogNo=337151> (Erişim Tarihi 09.05.2019)
- <https://www.serdivan.bel.tr/basin-ve-halkla-iliskiler-mudurlugu-133> (Erişim Tarihi 09.05.2019)
- https://www.researchgate.net/profile/M_Korhan_Erturac/publication/330262945_Sakarya%27nin_Jeomorfolojik_Ozellikleri/links/5c3ede00458515a4c729613b/Sakaryanın-Jeomorfolojik-Ozellikleri.pdf (Erişim Tarihi 06.08.2019)

GÖRSEL KAYNAKÇA

1. ÜNİTE

1. Ünite Kapak Görseli: Freeimages.com (Tasarım Ekibi)

	KAYNAK	Görsel ID
Görsel 1.1	Adaya Sürüklenen Yolcu (temsili)	Tasarım Ekibi
Görsel 1.2	İş Birliği Yapan Kadınlar	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 1.3	İş Bölümü Yapan Balıkçılar	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 1.4	Çatalhöyük	kültürturizm.gov.tr
Görsel 1.5	Çatalhöyük	kültürturizm.gov.tr
Görsel 1.6	Truva	kültürportali.gov.tr
Görsel 1.7	Truva	kültürturizm.gov.tr
Görsel 1.8	Sakarya - Uzunçarşı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 1.9	Kurtuba - İspanya	40513055_123rf.com
Görsel 1.10	Mescid-i Nebevi - Medine	140178209_123rf.com
Görsel 1.11	İstanbul - Kız Kulesi	10413806_123rf.com
Görsel 1.12	Sakarya Panaroma	İsa CIDA Arşivi
Görsel 1.13	Taraklı Çarşısı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 1.14	Taraklı Çarşısı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 1.15	Taraklı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi

2. ÜNİTE

2. Ünite Kapak Görseli: İsa CIDA Arşivi (Tasarım Ekibi)

	KAYNAK	Görsel ID
Görsel 2.1	Sakarya Kent Park	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 2.2	Fotoğraf Galerisi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 2.3	Deprem Çadırları	afad.gov.tr
Görsel 2.4	Toplumsal Dayanışma	İsa CIDA Arşivi
Görsel 2.5	Arama-Kurtarma	afad.gov.tr
Görsel 2.6	Toplu Taşıma Aracı	53609257_123rf.com
Görsel 2.7	Sakarya-Serdivan	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 2.8	Çınar Ağacı (270 yıllık)	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 2.9	Yürüyen Köşk - Yalova	yalovakültürturizm.gov.tr
Görsel 2.10	Sakarya Kent Park	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 2.11	Hayvan Sevgisi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi

GÖRSEL KAYNAKÇA

3. ÜNİTE

3. Ünite Kapak Görseli: Sakarya B. Bld. Arşivi (Tasarım Ekibi)

	KAYNAK	Görsel ID
Görsel 3.1	Sakarya Köprüsü	İsa CIDA Arşivi
Görsel 3.2	Adapazarı Ovası	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.3	Sakarya Nehri	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.4	Eskişehir (Çifteler)	Mehmet Karataş Arşivi
Görsel 3.5	Sapanca - Mahmudiye	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.6	Kuzuluk Kaplıcaları Havuzu	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.7	Sapanca Gölü	Faik KIVANÇ Arşivi
Görsel 3.8	Acarlar Longozu	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 3.9	Acarlar Longozu	İsa CIDA Arşivi
Görsel 3.10	Keremali Dağı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.11	Tarihi Çınar Ağacı/Taraklı	Yadigâr ASLAN Arşivi
Görsel 3.12	Geyve Boğazı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.13	Poyrazlar Gölü	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.14	Sakarya Nehri	Mehmet Karataş Arşivi
Görsel 3.15	Yatay Mimari-Sakarya	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.16	Sakarya Nüfusu	İsa CIDA Arşivi
Görsel 3.17	Tarımda Makine Kullanımı	İsa CIDA Arşivi
Görsel 3.18	1999 Marmara Depreminin Etkileri	Anadolu Ajansı Arşivi
Görsel 3.19	1999 Depremi Sonrası	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.20	Justinyen Köprüsü (Beşköprü)	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 3.21	Yahya Kaptan ve Arkadaşları	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 3.22	Mustafa Kemal Sakarya'da	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Grafik 3.1	TÜİK Nüfus ve Demografi İstatistikleri	Tasarım Ekibi
Grafik 3.2	Sektörel Dağılım	Tasarım Ekibi
Grafik 3.3	Sakarya'nın Yaş Grup Oranları	Tasarım Ekibi
Grafik 3.4	Cinsiyete Dağılımı	43501172_123rf.com (Tasarım Ekibi)
Harita 3.1	Sakarya İdari Haritası	Tasarım Ekibi
Harita 3.2	Sakarya Fiziki Haritası	SAÜ Coğrafya Bölüm Başkanlığı
Harita 3.3	Türkiye'nin Fay Hatları	afad.gov.tr
Harita 3.4	Sakarya'nın Komşu İlleri	Tasarım Ekibi

GÖRSEL KAYNAKÇA

4. ÜNİTE

4. Ünite Kapak Görseli: Sakarya B. Bld. Arşivi (Tasarım Ekibi)

	KAYNAK	Görsel ID
Görsel 4.1	Sakarya Organize Sanayi Bölgesi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.2	Sakarya Ticaret Odası Binası	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.3	Büyükbaş Hayvancılık	96179275_123rf.com
Görsel 4.4	Tarihî Uzun Çarşı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.5	İslam Ticaret Bankası'nın İlk Binası	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 4.6	Süpürge Ustası	İsa CIDA Arşivi
Görsel 4.7	Kaşık Ustası	Taraklı Belediyesi Arşivi
Görsel 4.8	Poyrazlar Gölü	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.9	Off-road	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.10	Karasu	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.11	Sülüklü Göl	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 4.12	Taraklı	İsa CIDA Arşivi
Görsel 4.13	Sapanca Gölü	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 4.14	Kent Park	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 4.15	Kırantepesi	Mehmet KARATAŞ Arşivi
Görsel 4.16	Sakarya Kavşağı	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 4.17	Sapanca (TEM) Geçişi	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 4.18	Doğançay Tren İstasyonu	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Grafik 4.1	Sakarya'nın Arazi Dağılım Oranları	Tasarım Ekibi

5. ÜNİTE

5. Ünite Kapak Görseli: Sakarya B. Bld. Arşivi (Tasarım Ekibi)

Görsel 5.1	Sakarya Ofis Sanat Galerisi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.2	Ofis Sanat Galerisi Sergi Salonu	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.3	Hat Sanatı Eseri (Mehmet Memiş)	Mehmet Memiş Arşivi
Görsel 5.4	Sapanca Çadır Kampı	Sapanca Belediye Arşivi
Görsel 5.5	21 Haziran Kutlamaları	Adapazarı Belediye Arşivi
Görsel 5.6	Sapanca Şiir Akşamları Afişi	Sakarya Büyükşehir Belediyesi
Görsel 5.7	Misafir Öğrenci Grubu	Adapazarı Belediye Arşivi
Görsel 5.8	II. Bayezid Köprüsü Kitabesi	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.9	Justinianus (Jüstinyen) Köprüsü	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.10	II. Bayezid Köprüsü	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.11	Sakarya Köprüsü	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.12	Orhan Camii	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi

GÖRSEL KAYNAKÇA

	KAYNAK	Görsel ID
Görsel 5.13	Orhan Camii (Büyük Esence Köyü)	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.14	Rüstempaşa Camii	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.15	Şeyh Muslihiddin Camii	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.16	Yunus Paşa Camii	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.17	Elvan Bey İmaretı	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.18	Harmantepe Kalesi	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.19	Çark Deresi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.20	Halk Oyunları Ekibi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.21	İslama Köfte	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.22	Boşnak Böreği	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.23	Kabak Tatlısı	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.24	Çerkez Tavuğı	Sakarya İl Kültür Turizm Müd. Arşivi
Görsel 5.25	Kına Gecesi	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.26	Yerel Gazeteler	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.27	Kent Orkestrası	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.28	Ziya Taşkent Konser Salonu	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.29	Şehrimizin Çocukları	İsa CIDA Arşivi
Görsel 5.30	Dağ Bisikleti Yarışması	İsa CIDA Arşivi
Görsel 5.31	Sakaryaspor ve Taraftarları	Sakaryaspor Arşivi
Görsel 5.32	Aykut Yiğit 1984-85 Sezonu Gol Kralı	Sakaryaspor Arşivi
Görsel 5.33	Sakaryaspor Futbolcuları	Sakaryaspor Arşivi
Görsel 5.34	Yeni Sakarya Atatürk Stadyumu	Sakarya Büyükşehir Bld. Arşivi
Görsel 5.35	Olgunlar Futbol Turnuvasına Katılan Bir Takım	Sinan Açar Arşivi

SAKARYA TÜRKÜSÜ

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.
Akışta demetlenmiş, büyük, küçük, kâinat;
Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!
Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;
Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?
Rabb'im isterse, sular büklüm büklüm burulur,
Sırtına Sakarya'nın, Türk tarihi vurulur.
Eyvah, eyvah, Sakaryam, sana mı düştü bu yük?
Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük! ..

Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!
Binbir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.
Hamallık ki sonunda, ne rütbe var, ne de mal,
Yalnız acı bir lokma, zehirle pişmiş aştan;
Ve ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan.
Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu ân;
Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani Yunus Emre ki kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!
Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmecele;
Sakarya, kandillere katran döktü geceler.

Vicdan azabına eş, kayna kayna Sakarya,
Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!

İnsan üç beş damla kan, ırmak üç beş damla su;
Bir hayata çattık ki, hayata kurmuş pusu.
Geldi ölümlü yalan, gitti ölümsüz gerçek;
Siz, hayat süren leşler, sizi kim diriltecek?
Kafdağını assalar, belki çeker de bir kıl!
Bu ifritten sualin, kılını çekmez akıl!
Sakarya, sâf çocuğu, mâsum Anadolunun,
Divanesi ikimiz kaldık Allah yolunun!
Sen ve ben, gözyaşıyla ıslanmış hamurdanız;
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!
Akrebın kısıracında yoğurmuş bizi kader;
Aldırma, böyle gelmiş, bu dünya böyle gider!
Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber kılavuz!

Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya! ..

Necip Fazıl KISAKÜREK

İTİMADIN ABİDELEŞTİĞİ HUZUR COĞRAFYASI

SAKARYA

